

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra výtvarné výchovy

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Jirka dosekal sad
Jirka has mowed the orchard

Bc. Klára Štuncová

Vedoucí práce: MgA. Pavla Gajdošíková, Ph.D.

Studijní program: Učitelství výtvarné výchovy pro 2. stupeň základní školy a střední školy a základní umělecké školy (N0114A300100)

Odevzdáním této diplomové práce na téma *Jirka došel sad* potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Prohlašuji, že jsem při její tvorbě nepoužila nástrojů umělé inteligence jiným způsobem, než je uvedeno ve vyjádření, které je součástí textu práce. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze 13.4.2025

Ráda bych poděkovala MgA. Pavle Gajdošíkové, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady, trpělivost a podporu. Dále děkuji Mgr. Anně Formáčkové za pomoc s jazykovou korekturou a cenné postřehy.

ABSTRAKT

Diplomová práce se zaměřuje na téma genderových rolí při práci v domácnosti prostřednictvím tvůrčích procesů, s využitím převážně techniky malby. Teoreticky se opírá o feministické texty a zohledňuje genderové aspekty výtvarného umění. V rámci práce jsou analyzovány a interpretovány malby autorky, které jsou ovlivněny rodinným příběhem, zkušenostmi autorky a vztahy v její rodině. Cílem práce je porozumět tomu, jak se osobní zážitky a rodinná historie projevují v tvůrčím procesu a jak lze pomocí feministických teorií lépe pochopit vztahy mezi rodinou, genderem a výtvarným uměním. V praktické části autorka vychází z interpretací maleb Martiny Drozd Smutné. Součástí práce je také část didaktická, která obsahuje návrhy a realizaci pedagogických projektů, včetně pedagogické reflexe na základě vlastní zkušenosti se žáky. Cílem didaktické části je rozvoj senzitivity vnímání vztahů a genderových rolí, které nás obklopují, a rozvoj výtvarného řešení s tím související.

KLÍČOVÁ SLOVA

genderové stereotypy, domácnost, malba, rodina, práce

ABSTRACT

The diploma thesis is focused on the topic of gender roles reflected during housework by means of creative processes using painting. The theoretical part is based on feministic texts and it takes into consideration gender aspects of art. In the thesis there are the author's paintings analysed, they are influenced by the author's family story, her experience and relationships within her family. The aim is to understand how are personal experiences and the family history manifested in a creative process and how we can by means of feministic theories understand better relationships among a family, gender and art.

The practical part is based on interpretation of paintings by Martina Drozd Smutná. The thesis also contains methodological part which includes plans and realizations of didactic projects reflecting author's own pedagogical experiences with pupils. The goal of the methodological part is development of sensitivity of relationships perception and gender roles which surround us, and development of art work which is related to it.

KEYWORDS

gender stereotypes, household, painting, family, work

Obsah

Úvod	8
1 Dědův diář	10
2 Jirka dosekal sad.....	12
3 Martina Drozd Smutná	14
4 Jak vnímáme interpretaci?	21
4.1 Vztah mezi obrazem a divákem	21
4.2 Vidění jako proces interakce	22
4.3 Interpretace jako živý vztah.....	23
5 Obraz Oběd se uvařil	24
6 Genderové role a stereotypy	26
6.1 Gender jako sociální konstrukt.....	26
6.2 Historické kořeny genderových rolí	27
6.2.1 Mýtus mateřství a jeho historický vývoj	28
6.2.2 Reklama	29
6.2.3 Genderové role v ČSSR.....	30
6.2.4 Současné paradoxy genderových rolí	31
6.3 Feminismus jako součást lidských práv	31
7 Prádlo se vypralo	32
8 Žena pro život není holka pro všechno.....	34
8.1 Psychická zátěž.....	34
8.1.1 Práce, kterou nikdo nevidí	36
9 Emma.....	37
10 Psychická zátěž se objevila.....	39
11 Role matky.....	41

11.1	Výchova dětí bez genderových omezení	42
12	Rozdělení práce v domácnosti.....	44
12.1	Nástrahy internetu.....	45
12.2	Špatné svědomí.....	46
13	Nároky na muže.....	48
13.1	Mužské role	48
14	Nádobí se uklidilo.....	50
15	Petra Herotová	52
16	Vyčerpání a vyhoření.....	55
16.1	Konflikty ve vztahu	55
17	Překážky v práci	56
17.1	Vstup do vedení ženám zakázán.....	57
17.2	Rovnoprávnost.....	58
17.3	Sociální nespravedlnost	58
18	V kotli se zatopilo.....	60
19	Jak skoncovat s psychickou zátěží.....	62
19.1	Otevřená komunikace	62
19.2	Vliv politiky na psychickou zátěž	64
19.3	Revoluce začíná doma	64
20	Společně to zvládneme	66
21	Clare Rojas	68
22	Na návštěvě.....	74
23	Didaktická část	75
23.1	Ženy v umění.....	75
23.1.1	Proč neexistovali žádné velké umělkyně?	75

23.2	Role výtvarné výchovy	76
23.2.1	Identita	78
23.3	Volba povolání bez předsudků	79
23.4	Role vyučujících	81
24	Realizace	83
24.1	Reklama	83
24.2	Zakázané emoce	86
24.3	Reflexe: Genderově netradiční povolání	89
24.4	Realizace: Neviditelná práce a moje místo v domácnosti	94
	Závěr	99
	Seznam použitých informačních zdrojů	101
	Vyjádření k využití nástrojů umělé inteligence	104
	Seznam příloh	105

Úvod

Když jsem narazila na téma genderových stereotypů při práci v domácnosti, vůbec jsem si nedovedla představit, kam až mě to zavede. To, co začalo jako rodinný příběh se rozrostlo do sebepoznání a změny myšlení.

Moje diplomová práce obsahuje tři části. V teoretické části se věnuji především tématu psychické zátěže, genderu a myšlenkám feminismu. Praktická část obsahuje moje malby a jejich reflexi. Tyto malby vychází z rodinného příběhu a jejich prvním impulzem byl předmět Ateliér I. pod vedením MgA. Pavly Gajdošíkové, Ph.D. Didaktická část obsahuje realizaci čtyř vyučovacích jednotek s tématem genderových stereotypů v reklamě, identity a zakázaných emocí, genderově netradiční volbou povolání a neviditelné práce v domácnosti.

Teoretická a praktická část se vzájemně prolínají. Text práce je prokládán autorskými malbami a interpretacemi Martiny Drozd Smutné, stejně jako medailonky umělců, kteří se zabývají podobným tématem.

Didaktická část má vlastní teoretický úvod, který zdůrazňuje propojení tématu genderových stereotypů a školního prostředí, konkrétněji výtvarné výchovy. Pro všechny čtyři témata realizovaných hodin můžeme také najít oporu v teoretickém textu práce.

Při přípravě vyučovacích hodin jsem vycházela z metodické příručky *Volba povolání bez předsudků: metodika projektového dne pro základní školy*.¹ Pro školní prostředí mi přišlo příhodné zaměřit se na dopad genderových stereotypů na život žáků i školní a pracovní prostředí. Proto jsem se zajímala o to, jak nás ovlivňuje reklama, jak my sami prožíváme genderové stereotypy, jak genderové stereotypy ovlivňují naše profesní směřování a jaké je naše místo v domácnosti.

V teoretické části práce jsem nejvíce vycházela z knihy *Žena pro život není holka pro všechno: jak si lépe rozdělit práci v rodině*² od Laury Fröhlich. Autorka v knize popisuje

¹ BABANOVÁ, Anna, Jitka KOLÁŘOVÁ a Jan ŠILLER. *Volba povolání bez předsudků: metodika projektového dne pro základní školy*. V Praze: Gender Studies, 2014, 109 s. ISBN 978-80-86520-48-3.

² FRÖHLICH, Laura a THÖNDLOVÁ, Gabriela. *Žena pro život není holka pro všechno: jak si lépe rozdělit práci v rodině*. Praha: Grada, 2021. ISBN 978-80-271-3127-3.

vlastní příběh a zkušenosti s psychickou zátěží a také nastiňuje možnosti řešení. Vychází z odborných výzkumů a zaměřuje se na realitu v Německu Přestože je v knize patrný osobní pohled autorky, který vychází z její vlastní zkušenosti jako ženy, její závěry se opírají o dostupné výzkumy, jež potvrzují existenci genderových nerovností v rozdělení domácí práce. Tyto studie samozřejmě neimplikují, že by se popisované vzorce chování týkaly všech mužů, ani že by muži nebyli schopni podílet se na domácích povinnostech rovnocenně.

Jde o citlivé téma, které zasahuje celou společnost, a proto je důležité k němu přistupovat s respektem. I ve své práci vycházím ze subjektivní zkušenosti, která se v mnoha ohledech shoduje s pohledem Laury Fröhlich.

Je tedy důležité zmínit, že moje práce je velmi osobní a věnuje se citlivým tématům. Přestože se opírá o odbornou literaturu, ukazuje, jak to vnímám já, co jsem objevila a co jsem se naučila. Někdy může působit prudce a odvážně, jelikož pro mě samotnou je těžké komunikovat téma rozdělení práce v domácnosti.

1 Dědův diář

V roce 2020 mi zemřel dědeček. Zbyly nám po něm diáře, do kterých zapisoval, jaké bylo počasí a jaké činnosti který den dělal. Stal se z nich tak přínosný návod pro jeho syny, jaké činnosti a v jakém časovém rozmezí je potřeba udělat, např. jak často čistit komín nebo které části plotu kdy měnit...

Děda si také zapisoval, kdo mu s činnostmi pomáhal, takže se tam často objevují i jména členů mé rodiny. Tedy konkrétněji mužská jména. Proto se pro mě čtení dědových diářů stalo bolestným. Moje jméno se v nich totiž skoro neobjevuje. I moji bratřenci, kteří žijí v jiné vesnici se v dědových diářích objevovali častěji než já, která jsem žila s dědou ve dvojgeneračním domě.

Tato bolest ve mně vyvolala mnoho otázek. Copak já doma nic nedělám? Nepomáhala jsem snad dědovi společně s ostatními sbírat jablka? Nebo skládat dřevo? Nic z toho, co jsem dělala za práci v domácnosti, nestálo za to, aby si mě děda zapsal? Přece mě viděl věšet prádlo, věděl, že pomáhám vařit, nebo že vysávám. Proč je hodnotnější, když někdo poseká zahradu, než když pověsí prádlo?

A kde jsou zápisy o méj babičce? Proč není napsané, co ona dělala pro dědu? Že mu uvařila oběd, večeři, snídani, že mu vyprala, pověsila, vyžehlila, složila a uklidila prádlo? Že se starala o slepice nebo o zahrádku? Proč zůstávají tyto práce v dědových diářích neviditelné? Vždyť bez této práce méj babičky by byl život jejího manžela úplně jiný!

Zároveň ani můj brácha nebyl nikdy zmíněný při věšení prádla. Což mě přivádí k myšlence, že se zápisy netýkají preference lidí, nýbrž činností, které dědovi stály za to si zapsat. Přesto jsem se ale v první chvíli čtení dědova diáře cítila nedůležitá a opomíjená.

Zároveň si uvědomuji, že moje slova nejsou úplně spravedlivá. Jsou to dědovy zápisky a je jasné, že se budou týkat jeho osoby. A nepopírám, že jsou užitečné a dají se z nich vyčíst stručné a užitečné informace k péči o dům. Kdyby si zapisoval, co mu babička jaký den uvařila, pravděpodobně by to jako kuchařka nesloužilo. Ale zato bych věděla, že nás děda viděl.

Na tyto své pocity jsem si vzpomněla při hlubším zkoumání děl laureátů a laureátek Ceny Jindřicha Chalupického 2022, do kterého jsem se pustila díky zadání z hodin Ateliéru I.

s MgA. Pavlou Gajdošíkovou, Ph.D. Jednoho z laureátů jsme si měli vybrat k interpretaci a já jsem si zvolila Martinu Drozd Smutnou, jelikož při čtení o její inspiraci feminismem a kritikou genderových stereotypů, se mi vybavila zkušenost s dědovým diářem.

2 Jirka dosekal sad

Tato malba je první ze série interpretací, po které je pojmenovaná celá diplomová práce. Tento název je přesnou citací zápisu z dědova diáře.³

Malba *Jirka dosekal sad* má odlišnou kompozici od dalších děl v sérii, což je zapříčiněno právě tím, že vznikla jako první. Celkově si ale myslím, že odlišnost tohoto obrazu není na obtíž, jelikož je to obraz, který je stěžejním bodem diplomové práce a který již názvem vyčnívá nad ostatní.

Jirka dosekal sad vznikl jako interpretace malby *Red carpet 2021* od Martiny Drozd Smutné. V této interpretaci jsem se snažila využít stejné barevnosti pozadí jakou zvolila Martina Drozd Smutná. Také jsem zachovala motiv koberce, ale změnila červený koberec na koberec trávy. Na rozdíl od svých následujících interpretací jsem však změnila kompozici obrazu. Při vymýšlení úprav kompozice jsem si z papíru vystříhla několik nohou a posouvala je po ploše, dokud jsem nebyla spokojená. Vícero nohou nesymbolizuje, že by si je Jirka při sekání useknul, nýbrž jedná se o odkaz na malbu Martiny Drozd Smutné. V dalších malbách jsem se rozhodla si to tolik nekomplikovat a zachovat větší propojení s Martinou Drozd Smutnou, barevnost pozadí včetně kompozice.

Celkový návrh cyklu mi nejprve trval docela dlouhou dobu, kdy jsem zkoumala teoretická východiska Martiny Drozd Smutné i ostatních laureátek a laureátů Ceny Jindřicha Chalupického 2022. Když už jsem se ale dostala k propojení feministického zaměření Martiny Drozd Smutné s dědovým diářem, šla samotná tvorba konkrétních ztvárnění prací v domácnosti bez větších obtíží.

³ RA, Diář Jiřího Šturce (nar. 1944) ze dne 12.05. 2015.

Obrázek 1 Klára Štuncová, Jirka došel sad, akrylové barvy, akrylový papír B1, 2022.

3 Martina Drozd Smutná

Martina Drozd Smutná (1989, Kyjov) absolvovala Akademii výtvarných umění v Praze v malířském ateliéru Vladimíra Skrepla. Samostatně i skupinově vystavovala na české scéně (například v Galerii Mladých v Brně, Galerii Dole v Ostravě, v Národní galerii či v NODu v Praze) a také v zahraničí (Kunsthalle Trafo ve Štětíně, Baltic Triennial v Litvě, v galerii současného umění MODEM v Debrecínu, v Exile ve Vídni⁴ nebo v galerii Arsenal v Bělostoku)). Účastnila se rezidenčních programů v kulturním centru Yzolacija v Kyjevě, v Českém centru v Bukurešti a také v centru současného umění Matadero Madrid. Během doktorandského studia získala stipendia na akademii výtvarných umění ve Vídni a v Mnichově.⁵

Obrázek 2 Martina Drozd Smutná, *The will to change*, 2022, olej na plátně 80 × 100 cm.

⁵ MATTER OF ART. *Martina Drozd Smutná*. Tranzit.cz. *Ve věci umění, Matter of Art*. [online]. 2024 [cit. 2025-04-04]. Dostupné z: <https://matterof.art/cz/2024/umelectvo/martina-drozd-smutna>

Obrázek 3 Martina Drozd Smutná, *Tea pot*, olej na plátně 80 × 100 cm, 2022.

Malířka Martina Drozd Smutná patří k výrazným umělkyním současné výtvarné scény.⁶ Ve svých převážně figurativních malbách se zabývá otázkami těla, genderu a sociálních nerovností. Lidské figury v jejím díle jsou často fragmentované, proplétané či znovu sestavované, čímž reflektují dynamiku rodinných, příbuzenských i partnerských vztahů.⁷ Charakteristickým rysem její tvorby je potlačení tvářnosti – obličejů často postrádají oči, nos i ústa, a jsou nahrazeny silnými tahy štětce. Tento přístup tak místo individuální identity ukazuje figuru v její fyzičnosti a pohybu v prostoru.⁸

⁶ RYCHLÍKOVÁ, Apolena. Setkání s feminismem mi pomohlo uchopit vlastní studium na AVU, říká Martina Drozd Smutná. DENÍK ALARM, Z.Ú. Alarm [online]. 2022, 18. 05. 2022 [cit. 2025-04-04]. Dostupné z: <https://denikalarm.cz/2022/05/setkani-s-feminismem-mi-pomohlo-uchopit-vlastni-studium-na-avu-rika-martina-drozd-smutna/>

⁷ KOTTOVÁ, Karina. Artist's portfolio. Martina Smutna. [online]. [cit. 2025-04-04], s-3. Dostupné z: <http://martinasmutna.com/>

⁸ JANEČKOVÁ, Hanna. CJCH 2022: Martina Drozd Smutná. Artalk. [online]. 2022, 08. 08. [cit. 2025-04-04]. Dostupné z: <https://artalk.info/news/cjch-2022-martina-drozd-smutna>

Smutná ve svém díle propojuje genderové a třídní otázky s analýzou mocenských struktur a emocionálních krajin. V jejím díle je tak stále více přítomné porozumění toho, jak se sociopolitické kontexty propisují do našich životů. Drozd Smutná se snaží překonat jejich binární a genderově stereotypní chápání. Často také zobrazuje jídlo nebo prvky domácího zатиší jako symboly či náhražky společenského boje. Její obrazy tematizují vykořeněnost a kritiku strukturálního útlaču, ale také vzájemnou péči a odolnost.⁹ Autorka zkoumá dědictví mimo bílý mužský kánon malby s důrazem na nedostatečně zastoupené pohledy.¹⁰ Různá díla odkazují na silné, avšak zpochybňované ženské role: dělnici, nevěstu či matku¹¹ a také vykresluje, jak jsou rodinné, partnerské či profesní vztahy utvářeny tradičními genderovými rolemi.¹² Například na bienále *Ve věci umění 2024* v Národní galerii Praha představila sérii obrazů zobrazující ženy při těžké zemědělské práci. Jejich unavené a záhadné tváře – často s velkýma očima a bez úst – podněcují otázky ohledně zobrazování žen v umění a společenských očekávání spojených s jejich rolí.¹³

Obrázek 4 Martina Drozd Smutná, *Wedding cake*, olej na plátně 110 × 100 cm. 2020.

⁹ KOTTOVÁ, Karina. Artist's portfolio, s.3.

¹⁰ RYCHLÍKOVÁ, Apolena. Setkání s feminismem mi pomohlo uchopit vlastní studium na AVU, říká Martina Drozd Smutná.

¹¹ KOTTOVÁ, Karina. Artist's portfolio, s.3.

¹² RYCHLÍKOVÁ, Apolena. Setkání s feminismem mi pomohlo uchopit vlastní studium na AVU, říká Martina Drozd Smutná.

¹³ MATTER OF ART. *Martina Drozd Smutná*.

Podobná témata zpracovávala již v roce 2018 na výstavě *Společně pokosíme, vylátime a odevzdáme se* v Galerii NoD v Praze, kde se spolu s Kateřinou Konvalinovou a Maxem Máslem¹⁴ zabývala tématem práce socialistické ženy. Stylizované postavy připomínající propagandistický styl budovatelských padesátých let doplňovaly abstraktnější kompozice, ve kterých vidíme typické symboly práce na poli: snopy, šátky, motyčky... Východiskem tohoto cyklu byl rozhovor s paní Květou o tom, co pro ni znamenala práce.

Autorka si kladla otázku, jak vlastně vnímáme životní dráhu žen – jakou hodnotu přisuzujeme jejich práci a jakým způsobem jim dovoluujeme o ní mluvit a vzpomínat na ni. Z pozice malířky se také zajímala o způsob zobrazení ženy (dobové i současné) při práci, ale i v intimních chvílích anebo v době péče o dítě. Kterou z těchto fází oslavujeme a která se nám vnutí jako dominantní představa?¹⁵ Tento myšlenkový a osobitý přístup přináší diskurzivní prvky uměleckého výzkumu a spolupráce do média malby, kriticky promýšlející modernistické kódy reprezentace a média specifčnosti a autonomie umění.¹⁶

Obrázek 5 Martina Drozd Smutná, *V poli*, olej na plátně 130 × 90, 2024.

Téma práce se prolíná většinou její tvorby – v sérii *Prohra* (2017) se věnovala pracovním úkonům, jež jsou nejčastěji zastávány ženami. Ať už se jedná o chod domácnosti, nebo výkon povolání, například pradeny a kuchařky, jejichž činnost je častokrát podceňovaná a špatně ohodnocená. Malby abstrahované z textilních vzorů utěrek a povlečení ironicky komentovaly nízkou hodnotu těchto činností v kontrastu s tržní hodnotou. Smutná zde

¹⁴ JANEČKOVÁ, Hanna. CJCH 2022: Martina Drozd Smutná.

¹⁵ BARTLOVÁ, Anežka. Martina Smutná – Emancipace malbou. Art antiques. [online]. 2020, 04. [cit. 2025-03-25]. Dostupné z: <https://www.artantiques.cz/martina-smutna-emancipace-malbou>

¹⁶ JANEČKOVÁ, Hanna. CJCH 2022: Martina Drozd Smutná.

i v dalších projektech uplatňuje stejný princip: zviditelňování sociálního rozměru u práce, která je ovlivněna genderovými stereotypy, tedy je vnímaná jako „typicky ženská“, nebo naopak „typicky mužská“.

Ve svých malbách také tvoří paralely mezi historickým vyobrazením různých jevů. Například porovnává aristokracii se současnou městskou buržoazií¹⁷ a zabývá se trávením volného času, který je stejně jako práce třídně podmíněným fenoménem,¹⁸ což vidíme například v cyklu *History of (dis) Obedience* 2019¹⁹ nebo v dílech na výstavě *Ceny Jindřicha Chalupeckého* 2022, konkrétněji např. obraz *Red carpet* 2021, který se stal základem mého obrazu *Jirka došel sad*.

Obrázek 6 Martina Drozd Smutná, *Eat bio, save nothing, History of (dis) Obedience*, 2019.

17 RYCHLÍKOVÁ, Apolena. Setkání s feminismem mi pomohlo uchopit vlastní studium na AVU, říká Martina Drozd Smutná.

18 BARTLOVÁ, Anežka. Martina Smutná – Emancipace malbou.

19 KOTTOVÁ, Karina. Artist's portfolio, s.3.

Obrázek 7 Martina Drozd Smutná, Pokorná – Série prohra, olej na plátně, 2017.

Genderové otázky Smutná zkoumá i v teoretické rovině – v disertační práci se věnuje genderově podmíněnému hodnocení umění a tradici malby jako maskulinní disciplíny. Kritizuje institucionální vzdělávání i patriarchální struktury českého uměleckého prostředí. Její výstavy jsou často doprovázeny diskusemi a teoretickými úvody.

V podcastu Kvóty reflektovala vlastní zkušenosti se studiem na AVU, které pro ni bylo v mnoha ohledech tak složité, že jí ho pomohla zpracovat až feministická teorie. Zdůraznila potřebu bezpečných prostor pro sdílení zkušeností, které umožňují hlubší pochopení umělecké tvorby v širším sociopolitickém kontextu.²⁰

20 RYCHLÍKOVÁ, Apolena. Setkání s feminismem mi pomohlo uchopit vlastní studium na AVU, říká Martina Drozd Smutná.

Její aktivistická činnost je úzce propojena s její uměleckou tvorbou²¹ – v roce 2016 spoluzaložila feministickou skupinu Čtvrtá vlna,²² což se promítá i do jejích děl reflektujících rodinu, péči a kritiku genderových stereotypů.²³

Martina Drozd Smutná chápe svou uměleckou práci jako jazyk, kterým je možné vyprávět o intimitě, zranitelnosti i každodennosti – nejen jako o individuálních fenoménech, ale jako součástech širších sociopolitických struktur.²⁴

Obrázek 8 Martina Drozd Smutná, Red carpet, olej na plátně 85 × 100, 2021.

21 JANEČKOVÁ, Hanna. CJCH 2022: Martina Drozd Smutná.

22 RYCHLÍKOVÁ, Apolena. Setkání s feminismem mi pomohlo uchopit vlastní studium na AVU, říká Martina Drozd Smutná.

23 JANEČKOVÁ, Hanna. CJCH 2022: Martina Drozd Smutná.

24 RYCHLÍKOVÁ, Apolena. Setkání s feminismem mi pomohlo uchopit vlastní studium na AVU, říká Martina Drozd Smutná.

4 Jak vnímáme interpretaci?

Jelikož jsem se ve své praktické části své diplomové práce věnovala interpretaci, bylo by dobré k ní zmínit i pár vět v teoretické rovině.

Naše vnímání jako součást poznání je subjektivní. Svět kolem nás poznáváme skrze sebe, a toto poznání je ohraničeno prostorem a časem, stejně jako my. Malíř i divák jsou ovlivněni dobou, ve které žijí. Ale jaký čas však náleží samotnému obrazu?

Vnímání vychází ze zkušenosti, která je přirozenou součástí naší existence. Otázkou je, kdy zkušenost odhaluje pravdu a kdy ji naopak skrývá, čím je zkušenost tvořena a na čem stojí. Zkušenost je odpovědí na naše otázky, ale otázky a odpovědi nesmí splývat. Podobné věci nejsou vždy totožné a mnoho možností dohromady netvoří jednu úplnou pravdu.

To, co nám tedy brání ve skutečném vidění, je zvyk. Jelikož svět známe, často ho nevnímáme do hloubky a přehlízíme všední detaily. Na obraze pak nehledáme to, co tam skutečně je, ale to, co v něm podle nás „má být“. Pohlížíme na něj skrze vlastní očekávání.²⁵

4.1 Vztah mezi obrazem a divákem

Naše vnímání obrazu tak tedy vypovídá nejvíce o nás samotných. Každý umělec vždy zobrazuje jen sebe, stejně jako každý divák do jisté míry vidí sebe sama. Obraz a interpretace není totéž. Interpretace vychází ze záměru obrazu, nikoliv z obrazu samotného. Divák jí totiž míří k obsahu díla. Interpretace je hledáním a nabízením možností a svědčí o potenciálu uměleckého díla a jeho metafyzické hodnotě.

Mezi vznikem díla a jeho interpretací vždy existuje časový odstup. Tento odstup může způsobit, že divák nepochopí původní záměr díla nebo ho vyloží jinak, než bylo zamýšleno. V postmoderním přístupu se neuznává myšlenka, že vše musí navazovat na původní záměr autora. Postmodernismus naopak přijímá různé výklady a otevírá možnost, že i nesprávné pochopení díla může být platnou interpretací. Interpretace je (naš) prostor, který nám dílo poskytuje. Jinými slovy, není důležité najít „správný“ význam díla, ale spíše prožít a vytvořit si vlastní vztah k němu.

²⁵ PETŘÍČEK, Miroslav, VELÍŠEK, Martin. *Pohledy, které tvoří obrazy*. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2012. ISBN 978-80-7290-584-3. s. 9.

4.2 Vidění jako proces interakce

Obraz nebo jazyk jsou „prostředníci“ mezi námi a realitou – nepředstavují realitu samotnou, ale mluví o ní. Tím nás chrání před přímým a možná ohromujícím střetem s realitou. Realita by neměla mít důvod. Pokud ho má, není objektivní, a tudíž ani reálná. Umění má schopnost odhalit hlubokou podstatu věcí, ale ne tím, že na ně klademe otázky jako diváci. Skutečnost umění nespočívá v našich interpretacích, ale v klidu, který přichází s odpověďmi. Tyto odpovědi vznikají během tiché a soustředěné práce umělce, který tvoří obraz – tedy „tázání“ zde představuje samotný tvůrčí proces malíře.²⁶

Pohled, vidění a obrazy se vzájemně ovlivňují. Na každém obraze je „otisk“ pohledu člověka, který ho vytvořil. Obraz, na který se díváme, nám vlastně tento pohled oplácí – dívá se zpět na nás. Vidění není jen pasivní vnímání, ale základní způsob lidské existence a otevírání se světu kolem. Proto má smysl se ptát, co nám daný obraz sděluje, a hledat různé způsoby, jak tento význam chápat.

Diskursivní zprostředkování vidění je proces složitého zrcadlení vidění a řeči, který je ovlivněný také technologií a kulturou. Vidění tedy není jen biologický proces, ale vždy je ovlivněno i společenskými a kulturními kontexty, které utvářejí to, jak vnímáme prostor a čas.²⁷

Specifickou otevřeností realitě je vlastní umělecká tvorba. Svět nám dává smysl tehdy, když do něj můžeme aktivně zasáhnout. V takovém případě se zdá, že jsme to my, kdo dává bytí smysl, protože v něm zrcadlíme naše potřeby a možnosti. Tento pohled však není úplný. Protože nemůžeme říci, že jsem to já, kdo dává smysl světu. Svět se ukazuje jako smysluplný sám o sobě svým významem, aniž bychom do něj museli přímo zasahovat, protože on sám se nám ukázal ve své podstatě a projevil své vlastní významy.²⁸

²⁶ PETŘÍČEK, Miroslav, VELÍŠEK, Martin. *Pohledy, které tvoří obrazy*, s. 11.

²⁷ Tamtéž, s. 15.

²⁸ Tamtéž, s. 77.

4.3 Interpretace jako živý vztah

Interpretace není pouhé opakování nebo kopírování toho, co interpretujeme. Na jednu stranu je tu kontinuita – každá interpretace musí navazovat na původní dílo nebo význam, na druhou stranu je tu ale i diskontinuita – interpretace vždy přináší něco nového, odlišného od původního významu. Interpretace tak není ani zcela věrná originálu, ani zcela odtržená – je to proces, ve kterém se staré a nové prolíná.

Každá interpretace automaticky vytváří odstup mezi původním dílem (nebo významem) a interpretací samotnou. I ten nejjednodušší pokus o interpretaci otevírá tuto vzdálenost – jakmile se něco stane předmětem interpretace, není to už totéž, co původní dílo, protože bylo zasazeno do nového významového rámce.

Cílem interpretace není tuto distanci zrušit – naopak je to právě tato vzdálenost, která umožňuje interpretovat. Interpretované dílo se může interpretaci vzepřít – nemusí plně odpovídat tomu, jak se ho snažíme vyložit. Právě tímto odporem se ukazuje v nové podobě a získává význam. V jistém ohledu je tedy každé vnímání interpretací. Přestože interpretace vytváří diskontinuitu, současně vytváří nový druh spojení mezi dílem a jeho interpretací. Zároveň se však jedná o interpretaci, jen pokud odchýlení znamená současně nové navázání kontinuity mezi interpretací a tím, co je interpretováno. Interpretace funguje jako zpráva, která má smysl právě proto, že je v něčem odlišná od toho, co jsme očekávali. Jakmile interpretujeme něco novým způsobem, měníme celý systém očekávání a přístupů k porozumění další věc. Proto se interpretace nestává uzavřenou metodou, ale neustálým hledáním a proměnou.

Interpretace je často považovaná za metodu. Pokud by však byla metoda aplikována zvnějšku, bez ohledu na jedinečnost díla, nemohla by s ním navázat skutečný kontakt. Meziprostor mezi dílem a interpretací by se stal spíše bariérou než místem pro porozumění. Interpretace by tedy neměla být mechanickým použitím pevné metody, ale spíše procesem, který se vyvíjí při samotném aktu interpretace. Interpretace by měla napodobovat nebo udržovat kontakt s tím, co interpretuje. Interpretace je tedy víc než metoda – je živým vztahem mezi dílem a tím, kdo ho vykládá.²⁹

²⁹ PETŘÍČEK, Miroslav, VELÍŠEK, Martin. *Pohledy, které tvoří obrazy*, s. 115–117.

5 Obraz Oběd se uvařil

Z dědova diáře jsme se dozvěděli, že Jirka do sekal sad, ale co další věci v domácnosti? Oběd se uvařil? Prádlo se vypralo? Co ten den dělali/mohli dělat ostatní členové domácnosti?

V interpretaci obrazu *Wedding cake*, 2020, autorky Martiny Drozd Smutné jsem se snažila o zachování celkové kompozice a barevnosti pozadí. Změnila jsem však orientaci obrazu na šířku a místo dortu namalovala babiččin oběd.

Taktéž ruce i nůž najdeme i v interpretovaném díle. Co mě na mé malbě trochu mrzí, je zakřivení mého nože. I když celková perspektiva je dokulata, takže lze říci, že je zakřivený jako vše ostatní. Na každém obraze lze najít nějaký detail, se kterým nejsem úplně spokojená, zároveň ale věčné opravování chyb by nikdy nevedlo k žádnému výsledku. Proto myslím, že občas musíme přijímat své obrazy i s jejich nedostatky.

Při tvoření obrazů jsem vycházela z rodinného prostředí. Z jídla, které se u nás opravdu uvařilo. Ze vzoru ubrusu, který se u nás opravdu prostřel.

Obrázek 9 Klára Štuncová, Oběd se uvařil, akrylové barvy, akrylový papír B1, 2022.

6 Genderové role a stereotypy

Z dědova deníku jsem vyčetla, že práce v domácnosti je rozdělená na „mužskou“ a „ženskou“. A že o té ženské děda nemluví. Tento dojem mě dovedl k hlubšímu zkoumání toho, kde se toto genderové rozdělení vzalo a jak ovlivňuje naše vnímání práce nejen v domácnosti. Nejprve jsem se zabývala oblastní genderových stereotypů, teprve později jsem objevila celou králičí noru psychické zátěže. Ale pěkně od začátku, co je to vlastně ten gender?

6.1 Gender jako sociální konstrukt

Výraz gender označuje rozdíly mezi muži a ženami, které část společnosti může milně chápat jako přirozené a neměnitelné. Jedná se totiž o sociální konstrukt, tedy kulturně a společensky vytvořený koncept. Sociální konstrukt ale neznamena, že tak úplně neexistuje anebo se může každý den měnit. Mezi sociální konstrukty patří například státy, které jsou stejně jako genderové kategorie kulturně a historicky proměnlivé.³⁰

Na rozdíl od biologického pohlaví se gender vyvíjí podle doby, místa a kultury. To znamená, že role a očekávání spojená s „mužským“ a „ženským“ se mění vlivem socializace dané společnosti, která nás učí, jaké chování, role a vlastnosti jsou „vhodné“ pro naše pohlaví. To, co považujeme za typicky mužské nebo ženské, je společenský výtvar, nikoli objektivní biologická realita. Přesto mají tyto konstrukty reálný dopad na naše životy, protože ovlivňují nejen naše chování,³¹ ale i naše možnosti a společenské postavení.³²

Gender tedy ovlivňuje celý náš svět. Nejen to, jak jako muži a ženy vypadáme, mluvíme a chováme se, ale také to, jakým činností se věnujeme a jaké role ve společnosti zastáváme. I povolání a koníčky si vybíráme, stejně jako roli, kterou v rodině a společnosti zaujímáme, což vede k předsudkům a nerovnostem. Například povolání stavbyvedoucí je často spojováno s muži, protože vyžaduje „technické myšlení“ nebo „tvrdost“. Naopak péče

³⁰JARKOVSKÁ, Lucie, LIŠKOVÁ, Kateřina. *Feministkou snadno a rychle*. Praha: Euromedia Group, 2023. ISBN 978-80-242-8740-9. s. 25, 26.

³¹BABANOVÁ, Anna, KOLÁŘOVÁ, Jitka, ŠILLER, Jan. *Volba povolání bez předsudků: metodika projektového dne pro základní školy*. V Praze: Gender Studies, 2014. ISBN 978-80-86520-48-3. s. 10.

³²JARKOVSKÁ, Lucie, LIŠKOVÁ, Kateřina. *Feministkou snadno a rychle*, s. 26.

o druhé, například ošetrovatelství, je vnímána jako doména žen kvůli jejich „empatii“ a „trpělivosti“. Tyto stereotypy nejen omezují jedince ve výběru jejich rolí, ale také znehodnocují činnosti, které jsou považovány za „ženské“.³³

Genderová očekávání, která jsou společností kladena na jedince a která kladou i jedinci sami na sebe a na ostatní, mají velkou moc. Když člověk genderovým očekáváním neodpovídá, vystavuje se sankcím: od zdviženého obočí přes kárání a domluvy.

Přesto však gender může být také nástrojem, který nám pomáhá porozumět tomu, jak společnost funguje. Pomáhá vysvětlit nejen rozdíly mezi jednotlivci, ale také společenské struktury a nerovnosti. Genderová očekávání mohou ovlivňovat naše životní cesty, ale také nám dávají možnost tyto normy zpochybňovat a vytvářet prostor pro větší rovnost a respekt k rozmanitosti.³⁴

6.2 Historické kořeny genderových rolí

Zároveň gender souvisí s mocenskými vztahy. Maskulinita je často chápána jako norma a nadřazená feminitě, což vytváří asymetrii ve společnosti. Tato nadřazenost je často neviditelná pro ty, kteří z ní těží, protože ji považují za samozřejmou.³⁵

Muži historicky ovládali svět – a v minulosti to mělo svůj důvod. Po tisíce let žili lidé ve společnosti, kde nejdůležitější vlastností pro přežití byla fyzická síla. Ten, kdo byl tělesně silnější, měl větší šanci stát se vůdcem. A fyzicky silnější bývají zpravidla muži, přičemž samozřejmě existuje celá řada výjimek.

Dnes však žijeme v naprosto odlišném světě. Schopnost vést už nezávisí na fyzické síle, ale na inteligenci, vzdělání, kreativitě a inovativním myšlení. A tyto vlastnosti nejsou podmíněny pohlavím. Inteligentní a tvořiví mohou být stejně dobře muži jako ženy. Společnost se vyvíjí, ale naše představy o genderových rolích se mění jen pomalu.³⁶

³³ BABANOVÁ, Anna, KOLÁŘOVÁ, Jitka, ŠILLER, Jan. *Volba povolání bez předsudků*, s.10.

³⁴ JARKOVSKÁ, Lucie, LIŠKOVÁ, Kateřina. *Feministkou snadno a rychle*, s. 32,33.

³⁵ BABANOVÁ, Anna, KOLÁŘOVÁ, Jitka, ŠILLER, Jan. *Volba povolání bez předsudků*, s.11.

³⁶ ADICHIE, Chimamanda Ngozi, ŠTÁDLER, Petr. *Feminismus je pro každého*. Brno: Host, 2018, ISBN 978-80-7577-468-2. s. 24.

Již ve starověkém Římě bylo prožívání ženy podmíněno genderem, společenským postavením a životem ve stratifikované a patriarchální společnosti. To nám ukazuje také vizuální ikonografie. Ženy byly totiž obvykle zobrazovány v situacích tradičně spojených s domácností — při práci s textilií nebo jídlem, při péči o nemocné nebo o děti a také při péči o vlastní zevnějšek, tedy v situacích, jež se obvykle odehrávají spíše v soukromí než na veřejnosti. Toto pojetí, jež umění dále prohlubovalo, se možná rozhodující měrou podílelo na redukci veřejného obrazu žen jako lidí vykonávajících skutečnou práci, a tím přispívalo k udržování ideologie genderové dělby práce, která držela „ideální ženu“ doma u tkalcovského stavu.³⁷

Ze starověkého římského přístavu Ostie se zachovaly dva malé mramorové reliéfy s prodavačkami potravin z konce 2. století, které jsou důležitým důkazem existence pracujících žen v Římě.³⁸ Představují tedy výjimku, kdy ženy pracovaly ve veřejném prostoru, vykonávaly stejnou činnost jako muži a zdánlivě překračovaly hranice své tradiční role. Prodavači i prodavačky stáli na tržištích, obsluhovali zákazníky, používali stejná gesta a nabízeli stejné zboží — bez zjevného rozlišení podle pohlaví.³⁹

6.2.1 Mýtus mateřství a jeho historický vývoj

Obraz ženy jako matky není dán přírodou, nýbrž formován kulturou a společností. Vychází z předpokladu, že ženy odjakživa pečovaly o děti, zatímco muži lovili. Vědci ale dnes zpochybňují, že by na lov vyráželi pouze muži a ženy zůstávaly v jeskyních u dětí, čímž otrásají dlouho udržovanými genderovými klišé.⁴⁰ Příklady z antropologie ukazují, že role mužů a žen se u různých kultur výrazně liší – například u Pygmejů Aka se o děti starají muži, zatímco ženy loví. To dokazuje, že pečovatelská role žen není biologicky daná.⁴¹

³⁷ KAMPEN, Natalie Boymel. *Společenský status a gender v římském umění*. In: PACHMANOVÁ, Martina, Lucie VIDMAR a Jo Anna ISAAK. *Neviditelná žena: antologie současného amerického myšlení o feminismu, dějinách a vizualitě*. Praha: One Woman Press, 2002. ISBN 80-86356-16-7. s. 85.

³⁸ Tamtéž, s. 68.

³⁹ Tamtéž, s. 85.

⁴⁰ FRÖHLICH, Laura a THÖNDLOVÁ, Gabriela. *Žena pro život není holka pro všechno: jak si lépe rozdělit práci v rodině*. Praha: Grada, 2021. ISBN 978-80-271-3127-3. s. 42.

⁴¹ Tamtéž, s. 40.

Od antiky až do středověku nebyla péče o děti výhradně ženskou záležitostí. Rodiny fungovaly jako hospodářské jednotky, kde děti vychovávali i starší sourozenci.⁴² Průmyslová revoluce však přinesla jinou logiku. Došlo k rozdělení pracovního a domácího prostoru. Zatímco muži mohli odcházet za prací, ženy se ocitly v situaci, kdy jejich role v domácnosti začala být vnímána jako „přirozená“.

Německý sociolog Ulrich Beck upozornil na to, že co se genderu týká, pro ženy zůstalo jejich pohlaví feudálním poutem. Pokud se člověk narodil jako žena, bylo o jeho budoucnosti rozhodnuto: Kinder, Küche, Kirche (děti, kuchyň, kostel). Toto uspořádání dnes označujeme za „tradiční“ a mnozí se mylně domnívají, že je tu odjakživa, ačkoli je výsledkem průmyslové revoluce – rozdělila sféru produkce (výdělečné práce) a reprodukce (péče o domácnost). Aby muži mohli pracovat a věnovat se kariéře, někdo se musel postarat o jejich domov a děti. A tou osobou se historicky staly ženy.

Byly to až ženy v buržoazní domácnosti, které si díky příjmu manžela mohly mateřskou lásku, a především péči, dovolit, a také na ni ale zbyly doma samy, když muž odešel do práce. S tím přišlo i očekávání, že matky budou mateřství vnímat jako své životní naplnění.⁴³ Freudova psychoanalýza ve 20. století navíc mateřství spojila nejen s fyzickou, ale i psychickou odpovědností za dítě. Tak se z mateřské lásky stal společenský konstrukt, který na ženy klade neúnosný tlak.⁴⁴

Tento ideál ale fungoval jako zlatá klec pro ženy střední třídy a zároveň jako bič na ženy dělnické. Ty totiž často musely pracovat bez ohledu na mateřství, děti nechávaly bez dozoru nebo v továrních školkách – a tím se zpronevěřovaly ideálu mateřské péče, což sloužilo k jejich stigmatizaci.⁴⁵

6.2.2 Reklama

Jak popisuje americká feministka Betty Friedanová ve své knize *Feminine mystique* (Ženská mystika), po druhé světové válce toužili muži po míru ve svém domově, o jehož útulnost se

⁴² Tamtéž, s. 42.

⁴³ JARKOVSKÁ, Lucie, LIŠKOVÁ, Kateřina. *Feministkou snadno a rychle*, s. 163, 164.

⁴⁴ FRÖHLICH, Laura a THÖNDLOVÁ, Gabriela. *Žena pro život není holka pro všechno*, s. 44.

⁴⁵ JARKOVSKÁ, Lucie, LIŠKOVÁ, Kateřina. *Feministkou snadno a rychle*, s. 164.

měla starat manželka. A tak byl obraz pečlivé ženy v domácnosti horlivě propagován v ženských časopisech vedených muži. Matky se od tohoto okamžiku soustředily na domov a byly přesvědčené, že jedině v manželství a mateřství najdou naplnění. Přitom předtím existovalo v USA velké ženské hnutí. Ale najednou začaly ženy potlačovat svou svobodu a proto se u nich začaly rozvíjet mateřské psychózy, které se projevovaly⁴⁶ depresivními náladami, únavou, kožními vyrážkami, nebo pocitem osamělosti a podobně. Americký reklamní průmysl využil jejich perfekcionismu a potřeby kontroly nad domácností. Reklamní psychologové navíc radili prodejcům domácích spotřebičů, aby pamatovali na to, že téměř všechny ženy v domácnosti, i ty, kterým se domácí práce hluboce protiví, se paradoxně se svým osudem vyrovnají nejlépe tak, že se vrhnou do práce. A stejně tak to funguje ještě dnes, když nám je namlouváno, že vaření s pomocí drahých multifunkčních strojů šetří čas, který můžeme využít k něčemu jinému.⁴⁷

6.2.3 Genderové role v ČSSR

V 70. letech byla masivně propagována rodina s ženou ve výhradní roli matky. Stačí nahlédnout do tehdejších příruček o manželství a rodinném životě – mohlo by se zdát, že ženy trávily celé dny doma, pečovaly o děti a staraly se o domácnost. Ve skutečnosti tomu tak ale nebylo. Ženy zůstávaly součástí pracovního procesu, jen se zároveň posílilo očekávání, že péče o domov a rodinu je výhradně jejich zodpovědností.⁴⁸

V polovině 80. let si ženy často stěžovaly na nerovnoměrné rozdělení povinností v domácnosti. Přestože manželské příručky nařizovaly manželkám, aby se smířily s podřízeným postavením, některé ženy to odmítaly, a to i pod hrozbou rozvodu. K odůvodnění rozpadu manželství využívaly socialistickou rétoriku emancipace, která nikdy nezmizela ze zákonů a oficiálních prohlášení, a odvolávaly se na nedodržování rovnosti mezi pohlavími.⁴⁹

⁴⁶ FRÖHLICH, Laura a THÖNDLOVÁ, Gabriela. *Žena pro život není holka pro všechno*, s. 62.

⁴⁷ Tamtéž, s. 64.

⁴⁸ JARKOVSKÁ, Lucie, LIŠKOVÁ, Kateřina. *Feministkou snadno a rychle*, s. 213.

⁴⁹ Tamtéž, s. 113.

6.2.4 Současné paradoxy genderových rolí

Postupem času i ženy získaly právo volit a pracovat v nedělnických profesích bez ohledu na svůj rodinný stav. Na jednu stranu to znamenalo v podstatě právo na sebeurčení a seberealizaci, na druhou to, že se na ženy začaly klást stejné nároky jako na muže. Dobrý život = pracovně úspěšný život. Zaměstnání ale ženám přináší konflikt s očekávanou ženskou rolí zakotvenou ve feudální logice. Nároky na pracovní zapojení nepřinesly dostatečné úlevy v životě rodinném. Muži na pole péče nevstoupili ve stejné míře jako ženy na pole práce. Otcovství není překážkou pro výkon povolání, a naopak k němu nutí. V případě žen se pak rojí otázky: „A jak budete jako zaměstnankyně zvládat svou práci, když vám dítě onemocní?“ Současný systém klade na ženy dvojí nároky – očekává jejich pracovní zapojení, ale současně jim nenabízí dostatečnou institucionální podporu, aby mohly efektivně skloubit rodinu a kariéru. Ulrich Beck upozorňuje, že pokud muži a ženy chtějí být ekonomicky samostatní, nestačí pouze změnit představy o rodinných rolích. Je třeba změnit i institucionální struktury – právní systém, pracovní podmínky, školství – aby genderová rovnost nebyla jen teoretickým ideálem, ale skutečností.⁵⁰

6.3 Feminismus jako součást lidských práv

Mluvit o genderu není snadné. Mnoha lidem je to nepříjemné, některé to dokonce dráždí. Často proto debatu rychle ukončíme, místo abychom se zamysleli nad tím, co by mohlo být jinak.

Občas někdo řekne: „Proč říkat feminismus? Proč ne prostě lidská práva?“ Protože by to nebylo upřímné. Samozřejmě, feminismus je součástí lidských práv. Ale pokud bychom mluvili jen obecně o „lidských právech“, zamlžili bychom skutečnost, že problém genderu má svá specifika. Znamenalo by to ignorovat fakt, že to byly především ženy, které byly po staletí systematicky utlačovány. Po celá staletí společnost rozdělovala lidi do dvou skupin a jednu z nich stavěla na okraj. Pokud chceme tuto nerovnováhu skutečně změnit, musíme ji nejdříve pojmenovat.⁵¹

⁵⁰ JARKOVSKÁ, Lucie, LIŠKOVÁ, Kateřina. *Feministkou snadno a rychle*, s. 165, 166.

⁵¹ ADICHIE, Chimamanda Ngozi, ŠTÁDLER, Petr. *Feminismus je pro každého*, s. 52, 53.

7 Prádlo se vypralo

Při malbě toho obrazu jsem se potýkala asi s největšími obtížemi. Prala jsem se s tím, jak namalovat pračku. A celkově s perspektivou a plochostí obrazu. Nakonec jsem se ale rozhodla prostě přijmout svůj styl zjednodušeného vyobrazení. Jsem velmi spokojená s barevností i s tím, jak syté barvy obecně v cyklu používám. Řekla bych, že i ta sytá barevnost je něco, co z obrazů dělá moje díla. Velmi mě bavila tvorba pozadí a promalovávání kachlíček. Po domalování toho obrazu jsem měla z cyklu a jeho soudržnosti velmi dobrý pocit.

Pro inspiraci pračky jsem poprosila rodinu, aby mi vyfotila, jakou pračku máme doma, i pracovala naživo s pračkou na koleji. Celkově jsem díky diplomové práci a těmto obrazům hodně mluvila s rodinou o práci v domácnosti, rozdělení rolí a trávila s nimi čas při různých pracovních činnostech, což bude ještě více patrné na dalších obrazech.

Obrázek 10 Klára Šturcová, Prádlo se vypralo, akrylové barvy, akrylový papír B1, 2022.

8 Žena pro život není holka pro všechno

Největším přínosem této práce pro mě samotnou bylo objevení knihy *Žena pro život není holka pro všechno* od Laury Fröhlich.⁵² Tato publikace odpověděla na spoustu mých otázek, u kterých jsem ani nevěděla, že se na ně ptám. A odvedla moji řešerši trochu jiným směrem. Místo toho, které práce jsou považované za „ženské“ a „mužské“, jsem se začala věnovat tomu, jaký má toto rozdělení dopad nejen na ženskou psychiku.

Text mojí práce se často věnuje tématu mateřství, přestože já sama zatím matkou nejsem. Přesto považuji téma mateřství za důležité v problematice rozdělení domácích činností, jelikož mnoho žen si až díky němu uvědomí, kolik neviditelné práce leží právě na jejich bedrech. Nejde tedy o to, že by se tato témata netýkala i svobodných a bezdětných žen (a jistým způsobem i mužů), ale že na příkladu mateřství je to více viditelné a lépe popsatelné.

Osobně jsem velmi ráda, že jsem na toto téma narazila dříve, než jsem se stala matkou nebo manželkou, protože mi zároveň odpovědělo na věci, které zažívám jako dcera, či věci, které vidím v životech ostatních žen kolem sebe.

8.1 Psychická zátěž

Péče o domácnost je nekončící práce, která nemá pevnou pracovní dobu, dovolenou ani sociální pojištění. Tato zodpovědnost velmi často dopadá na matky. Mnoho z nich navíc žije v přesvědčení, že pokud se o chod rodiny nepostarají ony, neudělá to nikdo. A jsou to převážně ženy, kdo v domácnosti na všechno myslí, organizuje, plánuje, nakupuje, utěšuje, pamatuje si termíny a tak dále. A protože tato neviditelná práce v pozadí nikdy není hotová, má ji ten, kdo je za ni odpovědný, plnou hlavu.

Tento stav přetížení má odporný termín. Nazývá se psychická zátěž, anglicky označovaný jako mental load. A tato duševní zátěž má dalekosáhlé negativní důsledky, které mohou vést až k onemocnění.

⁵² FRÖHLICH, Laura a THÖNDLOVÁ, Gabriela. *Žena pro život není holka pro všechno: jak si lépe rozdělit práci v rodině*. Praha: Grada, 2021. ISBN 978-80-271-3127-3.

Na celém světě vykonávají dívky a ženy většinu domácích prací. Tato práce je považována za samozřejmou a není finančně (a často ani jinak) ohodnocena. Kdo se stará o ostatní tedy prodělává.⁵³ Jsou to především ženy, které pečují o děti a příbuzné, starají se o vztahy a kontakt mezi příbuznými a přáteli, kupují dárky dětem, kamarádům, známým, ale i poděkování družinářce či trenérovi, anebo o druhé pečují ve špatně placených pečovatelských profesích.⁵⁴ Psychická zátěž tak popisuje systém, který diskriminuje ženy a privileguje muže.⁵⁵

Prvním krokem k řešení je pojmenování problému. Mnohé matky si zvyknou na únavu, ale kromě fyzického vyčerpání může nastat i psychické zahlcení. Samy si často nepřipouštějí, že dělají něco náročného – péče o děti, vaření či úklid jsou přece běžné činnosti.⁵⁶

Psychická zátěž vzniká z množství drobných úkolů, které samy o sobě nejsou významné, ale jejich součet vytváří neustálou mentální zátěž.⁵⁷ Nejde o jednorázové problémy, ale o soustavné plánování a organizaci.⁵⁸

Konkrétním případem může být situace, kdy v domácnosti dochází zubní pasta. Matka si toho všimne, zařadí ji na nákupní seznam a zajistí její doplnění. Partner si poloprázdné tuby ani nevšimne – nikdy totiž nebyl postaven před problém, že pasta došla. Problémem není samotný úkol, ale nutnost nepřetržitě myslet na hladký chod domácnosti. Plánování a organizace jsou často vyčerpávající víc než samotná realizace.⁵⁹

Ženy často automaticky berou domácí povinnosti jako svou zodpovědnost a ani je nenapadne je rozdělit s partnerem. Zatímco zaměstnání končí po odchodu z práce, domácí práce – zvláště

⁵³ FRÖHLICH, Laura a THÖNDLOVÁ, Gabriela. *Žena pro život není holka pro všechno*, s. 10, 11.

⁵⁴ Tamtéž, s. 29.

⁵⁵ Tamtéž, s. 12.

⁵⁶ Tamtéž, s. 16.

⁵⁷ Tamtéž, s. 28.

⁵⁸ Tamtéž, s. 16.

⁵⁹ Tamtéž, s. 29, 30.

pro rodiče na plný úvazek – nikdy nekončí. Odpočinek jim pak může připadat jako zbytečný luxus, který si nemohou dovolit.

8.1.1 Práce, kterou nikdo nevidí

Domácí práce často zůstává neoceněná, a tak matky hledají uznání v dalších aktivitách, jako je vaření nebo ruční práce, čímž si paradoxně přidávají stres. Péče o děti bývá vyčerpávající, a proto matky mohou (třebaže potají) toužit po své profesi a několika hodinách denně, kdy by se nemusely zabývat tématy souvisejícími s dětmi. Ovšem často i ve chvíli, kdy se matky po mateřské vrátí do práce, zůstává celá organizace rodiny i nadále na nich, protože mají přece přehled, co je potřeba udělat.

Matky často budí dojem, že každodenní činnosti zvládají s nadhledem. Třeba proto, že jsou rychlé a umí efektivně plánovat.⁶⁰ Navíc je pro ně často jednodušší a rychlejší udělat si vše samy než úkol vysvětlovat někomu jinému.

Duševní zátěž tudíž může matky provázet denně. Zatímco matka ráno cestou do koupelny vynese odpadky, doplní toaletní papír a zapne pračku, otec se jde prostě osprchovat. Výsledkem je stále unavenější matka. Když už ženy nemají sílu něco řešit, jednoduše převezmou další úkoly, což je velká chyba.

Navíc i společnost často předpokládá, že potřeby dětí řeší matky – od komunikace s učitelkami po návštěvy lékařů. A jsou to právě ony, kdo věci dotáhnou do konce.⁶¹ Díky této poznámce jsem si uvědomila, že i já jsem dělala v pedagogické činnosti to samé. Když jsem ze své pozice vychovatelky na domově mládeže potřebovala komunikovat s rodiči, prvně jsem volala matkám. A dělala jsem to záměrně. Vždy jsem hledala čísla na matky, protože jsem předpokládala, že si s věcmi týkající se jejich dětí poradí lépe. Ale přitom, neměli by své děti znát a starat se o ně oba rodiče stejně?

⁶⁰ FRÖHLICH, Laura a THÖNDLOVÁ, Gabriela. *Žena pro život není holka pro všechno*, s. 17, 18.

⁶¹ Tamtéž, s. 19, 20.

9 Emma

Tématu psychické zátěže se věnuje také kreslířka Emma ve svém komiksu *You should've asked*. (Měla jsi něco říct) Ukazuje situaci, kdy muž konverzuje s hostem, zatímco žena krmí děti. Když přeteče hrnec, muž jen řekne: „*Kdybys něco řekla, pomohl bych ti.*“ Čímž se přesně ukazuje problém. Necítil zodpovědnost. Nebyl součástí organizace, pouze vykonavatelem pokynů. Výrok „*Stačilo říct*“ tak symbolizuje dilema mnoha matek: pokud musí partnerovi úkoly zadávat, znamená to, že je to stále *jejich* zodpovědností.⁶²

Emma je francouzská komiksová autorka, se proslavila svými digitálními kresbami, které otevřeně reflektují genderové nerovnosti a neviditelnou mentální zátěž, kterou ženy v domácnostech nesou. Přestože nikdy nestudovala umění a nepovažovala se za umělkyni, našla v kreslení způsob, jak vyjádřit své myšlenky a sdělit světu palčivá témata.

Původním povoláním je Emma inženýrka v oblasti informatiky. K feminismu se dostala poměrně pozdě – až ve svých 30 letech, když byla těhotná se svým synem a zároveň pracovala v toxickém, sexistickém prostředí IT firmy. Začala psát a rozdávat feministické letáky u stanic pařížského metra před prací. Jednoho dne přidala ke svým textům pár kresbiček a zjistila, že to vyvolalo větší odezvu. V roce 2016 proto spustila blog s komiksovými příběhy.

Průlom v její tvorbě přišel s komiksem „*You Should've Asked*“ (Měla jsi něco říct), který se stal virálním. V něm Emma popisuje koncept mentální zátěže – neviditelného břemene, kdy ženy nejen vykonávají domácí práce, ale také je plánují, organizují a zajišťují, aby vše klapalo. Ukazuje, jak ženy nosí v hlavě nekonečný seznam úkolů: objednávání lékařských prohlídek, vedení rodinného kalendáře, nákup dárků a neustálé předvídání potřeb ostatních. Emma tento problém svým jednoduchým, srozumitelným vizuálním stylem dokázala představit tak, že oslovil lidi po celém světě.

Na její komiks reagovaly ženy z různých koutů světa. Emma zdůrazňuje, že mentální zátěž nepostihuje jen matky, ale i ženy bez dětí, a že se jedná o systémový problém, který společnost nechápe a ženy ho často neumí popsat.

⁶² FRÖHLICH, Laura a THÖNDLOVÁ, Gabriela. *Žena pro život není holka pro všechno*, s. 24, 25.

Emma svou tvorbou dokázala otevřít důležité téma a podnítila diskusi, která pomáhá ženám lépe pojmenovat své vyčerpání a otevřeně o něm mluvit. Její práce ukazuje, že komiks může být nejen zábavný, ale i silným nástrojem společenské změny.⁶³

Obrázek 11 Emma, *You Should've Asked*, počítačová grafika, 2016.

⁶³ CHRISAFIS Angelique. *Drawn from experience: meet the feminist author whose comic strips hit home*. The guardian. Guardian News & Media Limited or its affiliated companies. [online]. 2018, 11. 02. [cit. 2025-04-04]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/books/2018/nov/02/drawn-from-experience-meet-the-feminist-author-whose-comic-strips-hit-home>

10 Psychická zátěž se objevila

Když jsem tento autoportrét malovala, ještě jsem neuměla přesně vyjádřit, co zobrazuje. Cítila jsem se nešťastná, unavená, nedostatečně dobrá. A proto mi přišlo, že mě tato pozice plačící bezmoci naprosto vystihuje. Zpětně bych řekla, že je to vlastně obraz, který by mohl reprezentovat psychickou zátěž.

Většinou jsem v obrazech zobrazovala pracovní činnosti, tento jsem však uchopila jako vyobrazení emocí. Jakmile jsem viděla obraz *The will to change* od Martiny Drozd Smutné, věděla jsem, že ho chci v této sérii interpretovat. Protože přesně vystihoval moje pocity.

V tomto autoportrétu mám na sobě dědovu košili, s jejíž malbou jsem se docela potýkala. Přesto pro mě bylo důležité mít jí na sobě. Nakonec jsem s jejím vyobrazením spokojená, přestože nevypadá přesně jako košile, ale stylově zapadá do malby v ploše.

Autoportrét vznikl nejen podle předlohy Martiny Drozd Smutné, ale také podle fotografie mě samotné v této pozici, kterou nebylo tak snadné zachytit, jak jsem si představovala.

Tato malba vznikla jako první z mého cyklu na plátno. Byl to odlišný styl práce a v mém prostoru vysokoškolské koleje se s ním lépe manipulovalo. I když zprvu jsem měla z malování na plátno obavu, jsem ráda, že jsem ho uskutečnila. Navíc papír by tolik vrstev na předělání košile asi ani nevydržel. Plátno poskytovalo větší svobodu a možnost chybovat, jelikož dovoluje vrstvení. Stejně jako v ostatních interpretacích jsem se snažila zachovat kompozici i barevnost pozadí.

Obrázek 12 Klára Štuncová, Psychická zátěž se objevila, akrylové barvy, plátno 65x90 cm, 2023.

11 Role matky

Mnoho žen nemá rádo domácí práce, ale přesto je dělá, protože byly vychovány v přesvědčení, že „správná žena“ je dobrá hospodyňka a domácí typ. A pak se vdají a jejich okolí si začne stěžovat, že se změnily. Ve skutečnosti se však už nedokážou dál hrát roli, která jim nebyla vlastní.

Problém genderu spočívá v tom, že nepřijímá, jací jsme, ale předepisuje nám, jací bychom být měli. Jaké by to bylo, kdybychom se nemuseli přizpůsobovat očekáváním, která s našimi skutečnými schopnostmi nemají nic společného? Možná bychom byli svobodnější, spokojenější a věrnější sami sobě.⁶⁴

Po dlouhá staletí tak byl ženám vnucován jediný možný způsob života – mateřství jako jejich primární či dokonce jediná volba, a to jak v soukromém, tak i pracovním životě. „Tradice“ a „přirozenost“ sloužily jako argumenty, které je svazovaly s rolí matky a pečovatelky. Proti tomuto omezení se ženy postavily a bojovaly za právo rozhodovat o svém vlastním životě – včetně toho, zda a za jakých podmínek chtějí mít děti.⁶⁵

I dnes ale většina matek cítí hlavní zodpovědnost za rodinu, protože po narození dítěte s ním tráví nejvíce času, což posiluje jejich vztah i pocit povinnosti. Přitom i otcové jsou biologicky nastaveni na péči – jak uvádí Susanne Mierau ve své *Mutter Sein (Být dobrou matkou)*, hladina hormonů nastávajícího otce se během těhotenství jeho partnerky také mění a připravuje na péči o dítě. Otcům však mnohdy není umožněno, aby se do plné zodpovědnosti zapojili, protože společnost přisuzuje tuto zvláštní a jedinečnou roli matkám.⁶⁶ Proto se pocit zodpovědnosti u mužů nerozvine tak silně jako u mnohých žen.⁶⁷

⁶⁴ ADICHIE, Chimamanda Ngozi, ŠTÁDLER, Petr. *Feminismus je pro každého*. Brno: Host, 2018. ISBN 978-80-7577-468-2. s. 41.

⁶⁵ JARKOVSKÁ, Lucie, LIŠKOVÁ, Kateřina. *Feministkou snadno a rychle*. Praha: Euromedia Group, 2023, 232 s. ISBN 978-80-242-8740-9. s. 81.

⁶⁶ FRÖHLICH, Laura a THÖNDLOVÁ, Gabriela. *Žena pro život není holka pro všechno: jak si lépe rozdělit práci v rodině*. Praha: Grada, 2021. ISBN 978-80-271-3127-3. s.31.

⁶⁷ Tamtéž, s. 33.

11.1 Výchova dětí bez genderových omezení

Tyto genderové vzorce jsou hluboce zakořeněné a děti je vstřebávají od raného věku. Kolikrát jste si všimli, že ženy pracují a muži odpočívají? Vidíme to v televizních seriálech, na rodinných návštěvách i v každodenním životě – ženy vaří a uklízejí, zatímco muži sedí u televize nebo si povídají. Děti tento model vnímají a přejímají. Holčičky si rády hrají na vaření, pečení, péči o panenky nebo mladší sourozence. Chlapečci si mezitím staví garáže pro auta, aniž by se museli sami obsloužit – protože vědí, že sušenku jim podá sestra, maminka nebo babička. Jak si pak mají ženy v dospělosti myslet, že péče o druhé není jejich zodpovědnost, když jsou k ní vedeni už od dětství? Dívky se často učí pečovat o druhé, zatímco chlapci jsou této odpovědnosti ušetřeni.⁶⁸ Filozofka Kate Manneová popisuje tento systém jako rozdělení na „dárkyně života“ (human giver) a „lidské bytosti“ (human beings) – od žen se očekává, že budou pečující a obětavé, krásné, klidné, velkorysé, zatímco muži se věnují uznávané a placené práci.⁶⁹

Nejdůležitější je změnit přístup k výchově a zaměřit se na schopnosti a zájmy dětí, ne na jejich pohlaví.⁷⁰ Rodiče přistupují k dětem rozdílně podle pohlaví – s dcerami více mluví o emocích, se syny tráví třikrát tolik času hraním. Chlapcům tolerují vztek, zatímco dívky se brzy učí, že jejich projevy nejsou vítány.⁷¹ Rozhodné dívky bývají označovány za panovačné, zatímco u mužů se stejná vášnivost považuje za normální. Ženy, které bouřlivě diskutují, jsou hysterické, zatímco u mužů se stejná vášnivost nevnímá jako problém.⁷² Z tohoto důvodu mnoho dívek a žen své pocity průběžně usměrňuje a reguluje.

Dívky jsou vedeny k ústupkům a smyslu pro pořádek, což později ovlivňuje jejich vnímání domácnosti jako osobního úspěchu. Přestože žijeme v době usilující o rovnost, děti stále vyrůstají v prostředí plném genderových stereotypů. Není snadné najít obrázkovou knihu, kde maminka nedělá domácí práce nebo kde si kluci hrají s panenkami.

⁶⁸ ADICHIE, Chimamanda Ngozi, ŠTÁDLER, Petr. *Feminismus je pro každého*, s. 46.

⁶⁹ FRÖHLICH, Laura a THÖNDLOVÁ, Gabriela. *Žena pro život není holka pro všechno*, s.33.

⁷⁰ ADICHIE, Chimamanda Ngozi, ŠTÁDLER, Petr. *Feminismus je pro každého*, s. 44.

⁷¹ FRÖHLICH, Laura a THÖNDLOVÁ, Gabriela. *Žena pro život není holka pro všechno*, s.34.

⁷² Tamtéž, s. 39.

Genderové rozdělení je patrné i v seriálech a filmech, kde dívky ztělesňují krásu a emoce, zatímco chlapci boj a dobrodružství, v obchodech, kdy kola pro dívky mají ozdoby, zatímco klučíci kola přehazovačky, nebo na oblečení s nápisy jako: dívky jsou krásné, chlapci chytří, nebo kluci jsou aktivní astronauti, zatímco holčičky jsou pasivní princezny.⁷³

Ženy nejen organizují rodinný život, ale také zajišťují emoční pohodu. Řeší konflikty, regulují emoce a vytvářejí příjemnou atmosféru – od nich se to očekává odmala, nejen v rodině, ale také v pracovním prostředí. To znamená, že potlačují vlastní pocity, aby vše probíhalo klidně.⁷⁴

⁷³ FRÖHLICH, Laura a THÖNDLOVÁ, Gabriela. *Žena pro život není holka pro všechno*, s. 35,36.

⁷⁴ Tamtéž, s. 26.

12 Rozdělení práce v domácnosti

Je nepopíratelné, že mezi chlapci a dívkami existují biologické rozdíly, ale socializace je ještě umocňuje. Spousta věcí, které vnímáme jako „přirozené“, je ve skutečnosti naučená. Domácí práce – vaření a uklízení – dnes obecně dělají spíše ženy než muži. Ale proč? Proto, „že se ženy narodily s kuchařským genem“, nebo proto, že se jim vaření socializací zafixovalo jako jejich role? Pokud by ženy měly tento gen, proč pak většinu světově uznávaných šéfkuchařů tvoří muži?⁷⁵

Mateřský mýtus, že ženy mají přirozený talent pro starostlivost, zbavuje muže zodpovědnosti. Výzkumy však ukazují, že péče je otázkou zkušenosti, ne pohlaví. Navíc většina lidí očekává, že matky budou s dětmi co nejvíce a omezí práci. To u mnoha žen vyvolává pocit viny, zatímco muži se s podobnými tlaky neseťkávají. Kult mateřství navíc glorifikuje ženskou obětavost, přestože vyčerpání žen je reálné.⁷⁶

Počet pracujících matek stále stoupá, nikoli však podíl mužů, kteří by převzali část domácích prací a péče o děti. Ve zprávě o otcích z roku 2018, kterou zveřejnilo Německé spolkové ministerstvo pro rodinu, seniory, ženy a mládež, se píše: „Zhruba každý druhý otec říká, že zajišťuje jen malou část domácích prací. Téměř každý desátý otec nedělá podle vlastních slov v domácnosti (téměř) nic. Oproti tomu 38 procent otců prohlašuje, že dělá přinejmenším polovinu domácích prací. Tudíž vidíme, že dvojí zátěži související s povoláním a péčí o druhé, jsou ženy vystaveny mnohem více.“

Děti jsou jedním z hlavních faktorů vedoucích k genderově nerovnému rozdělení času vynaloženého na péči o domácnost a její členy (anglicky gender care gap). Ženy tak tráví vařením, úklidem nebo praním prádla třikrát víc času než jejich protějšky. To by se dalo v pracovním týdnu ještě vysvětlit tím, že muži stráví víc času v zaměstnání, jenže ženy tráví činnostmi souvisejícími s domácností a dětmi víc než dvakrát tolik času i ve volných dnech.⁷⁷

⁷⁵ ADICHIE, Chimamanda Ngozi, ŠTÁDLER, Petr. *Feminismus je pro každého*. Brno: Host, 2018. ISBN 978-80-7577-468-2. s. 43.

⁷⁶ FRÖHLICH, Laura a THÖNDLOVÁ, Gabriela. *Žena pro život není holka pro všechno: jak si lépe rozdělit práci v rodině*. Praha: Grada, 2021. ISBN 978-80-271-3127-3. s. 45.

⁷⁷ Tamtéž, s. 48.

Anglický termín *second shift* (druhá směna) označuje situaci, kdy i pracující matky nesou hlavní zátěž péče o domácnost a rodinu. Ženy tuto dvojí směnu často přijímají ze strachu, že by jim partner či okolí doporučili vzdát se práce a věnovat se jen rodině, což by pro mnohé znamenalo ztrátu části identity.

Zároveň ale i ženy, které se rozhodnou zůstat v domácnosti bývají terčem kritiky. Je jim například vyčítána slepá závislost a jejich péče o děti a domácnost není hodnocena jako plnohodnotná činnost. Frustrující je pro ně zejména to, že jejich práce není příliš vidět a nedostává se jim za ni ocenění, což ještě zvyšuje tlak, který na sebe vyvíjejí, a umocňuje jejich perfekcionismus.⁷⁸

Každá žena by měla mít možnost volby. Péče o rodinu je důležitá a zaslouží uznání, ale neměla by být jedinou akceptovanou cestou.⁷⁹

12.1 Nástrahy internetu

Matky čelí vysokým nárokům – nejen ze strany společnosti, ale i samy od sebe. Chtějí být kreativní, dokonale vařit a vychovávat děti podle nejnovějších rad. Média a internet tento tlak umocňují, což vede k neustálému srovnávání a strachu, že nejsou dost dobré. Sociální sítě šíří idealizovaný obraz mateřství, zatímco o jeho náročnosti, pocitech osamělosti nebo frustraci se mluví jen minimálně.⁸⁰

Na druhou stranu sociální sítě poskytují matkám uznání za péči o děti a domácnost, kterého se jim běžně často nedostává. Zároveň ale posilují stereotyp, že péče o děti je výhradně ženskou záležitostí, aniž by ukazovaly psychickou zátěž, kterou s sebou nese.

Podle studie organizace Plan International mají mladí lidé aktivně používající sociální sítě spíše konzervativní pohled na genderové role – 57 % mladých mužů a 35 % mladých žen věří, že zodpovědnost za domácnost a děti leží primárně na ženách.⁸¹

⁷⁸ FRÖHLICH, Laura a THÖNDLOVÁ, Gabriela. *Žena pro život není holka pro všechno*, s. 49, 50.

⁷⁹ Tamtéž, 57.

⁸⁰ Tamtéž, 51, 52.

⁸¹ Tamtéž, s. 53, 54.

Pro mě naopak byly sociální sítě zdrojem informací o psychické zátěži. Nepopírám, že sociální sítě mají často negativní vliv nejen na matky a často fungují v informačních bublinách. A moje sociální sítě jsou však momentálně plné videí o psychické zátěži a feminismu. A právě díky těmto videím se mnoho žen může poprvé setkat s psychickou zátěží. Takže na základě vlastní zkušenosti doufám, že sociální sítě budou v budoucnu spíše prostorem pro hovory o psychické zátěži než nesmyslným tlakem na matky.

12.2 Špatné svědomí

Hlavním důvodem, který vede matky, aby byly své rodině neustále k dispozici a naplňovaly všechny požadavky společnosti, je špatné svědomí. Jelikož matky považují chod domácnosti za svoji zodpovědnost, přijímají zodpovědnost také za každou sebemenší chybu.

Oproti tomu otcové jsou chváleni za věci, které jsou u matek brány jako samozřejmost. Třeba když věší prádlo, nebo jdou s dětmi na hřiště. „Tvůj muž toho dělá doma fakt hodně,“ nebo „to dřív nebylo,“ komentuje to okolí.⁸² Také existují i situace, kdy manžel například vymění dítěti plenku a žena mu poděkuje.⁸³ Muži tak dostávají ocenění za vše, co pro domácnost udělají, zatímco matky sbírají mínusové body za vše, co neudělají.⁸⁴

Ženy se dostávají do začarovaného kruhu. Starají se o děti a domácnost, nesou zodpovědnost za veškerou logistiku, a jsou proto vystresované a protivné na partnera i děti, což vede ke špatnému svědomí a výčitkám. Tudíž se následně snaží pracovat se svými negativními emocemi, takže pociťují ještě větší psychickou zátěž než předtím. Ke všemu se navíc pojí mýtus věčně trpělivé a pozorné matky, tedy že matky nesmí křičet a rozčilovat se.⁸⁵

Matky často nerady předávají své úkoly, protože si vytvořily efektivní systém, jak zvládnout domácnost. Přestože je péče o ni zatěžuje, obtížně se vzdávají kontroly. Tento fenomén, nazývaný *maternal gatekeeping* (mateřské strážcovství), je vědecky zkoumán – studie

⁸² Tamtéž, s. 57.

⁸³ ADICHIE, Chimamanda Ngozi, ŠTÁDLER, Petr. *Feminismus je pro každého*, s. 46.

⁸⁴ FRÖHLICH, Laura a THÖNDLOVÁ, Gabriela. *Žena pro život není holka pro všechno*, s. 57.

⁸⁵ Tamtéž, s. 58.

ukazují, že každá pátá žena omezuje zapojení otce do rodinného života, možná ve snaze udržet si nad něčím moc.⁸⁶

Mateřské strážcovství a potřeba kontroly tlačí muže do role neschopného otce, kterému se všichni smějí, protože neví, jak se pletou copy, kde jsou vlhčené ubrousky a podobně. Přitom muži jsou stejně schopní pečovat o děti a domácnost jako ženy.

Mají přece potřebné dovednosti – například být dochvilní a pracovat s nasazením. Ten, kdo v práci zvládá dodržovat termíny, může stejné organizační schopnosti uplatnit i doma. Klíčem k rovnováze je, aby muži byli ochotni převzít odpovědnost a ženy jim ji byly ochotné předat.

⁸⁶ FRÖHLICH, Laura a THÖNDLOVÁ, Gabriela. *Žena pro život není holka pro všechno*, s. 64.

13 Nároky na muže

Od dnešních otců se očekává, že budou trávit s dětmi co nejvíc času a podporovat partnerku v jejích profesních plánech. Mají dělat domácí práce, starat se o děti, být vzorem a zapojovat se do každodenního rodinného života. Zní to moderně a spravedlivě, ale zároveň se nijak nezmenšila očekávání ohledně finanční odpovědnosti. Proto jsou dnes i otcové pod mimořádným tlakem.

Někteří muži se například snaží nahradit chybějící příjem partnerky na rodičovské dovolené delšími směnami, což vysvětluje skutečnost, že otcové pracují dokonce více než bezdětní muži, jak potvrzuje zpráva německé nadace Müttergenesungswerk. Kolotoč se tak rozjede ve chvíli, kdy matka⁸⁷ po narození dítěte převezme kompletní péči o rodinu a domácnost.

Otcové se navíc často nemají jak se naučit starat o dítě nebo zorganizovat běžný den domácnosti, protože s ním nikdy nejsou sami. Volno z práce často využívají na společné dovolené a delší rodičovská dovolená nebo částečný úvazek jsou pro mnohé systémově náročné, protože se od nich očekává, že se budou věnovat kariéře.

Podle Anne-Marie Slaughterové dochází potom k mobbingu mužů, protože muži, kteří se starají o děti a domácnost místo kariéry, neodpovídají společenskému postavení muže. Muži jsou tedy také zasaženi stereotypy a názorem, že péče o děti je ženskou záležitostí.

Zvláště negativně vyzněl spot obchodního řetězce Edeka ke dni matek, kde se otcové chovali naprosto neschopně při česání dcer nebo při vaření, aby dokázali nenahraditelnost matky. Tyto sexistické stereotypy reklamního průmyslu nás ovlivňují mnohem silněji, než si myslíme, a vedou tak k tomu, že i nadále věříme pohádce o neschopném otci.⁸⁸

13.1 Mužské role

Muži profitují z toho, že ženy zastávají většinu rodinné logistiky a péče o děti. V heterosexuálních vztazích žijí déle a zdravěji, protože jejich partnerky se starají o jejich

⁸⁷ FRÖHLICH, Laura a THÖNDLOVÁ, Gabriela. *Žena pro život není holka pro všechno*, s. 66.

⁸⁸ Tamtéž, s. 65.

zdraví i sociální kontakty. Manželky naopak žijí kratší dobu než svobodné ženy, protože péče a starost o druhého stojí čas a sílu.

Někteří muži jsou zvyklí, že nejprve jejich matka a později manželka fungují jako pojistka, třeba ve chvíli, kdy hledají peněženku. Muži se tak organizační bezradnosti do určité míry vlastně naučili. Ženám naopak tato pojistka často chybí.

To, co je pro mnohé matky každodenní povinností, není pro některé muže jejich úkolem. Což vidíme například, když přebalování nebo procházku s dětmi považují za „podporu“. Péče o vlastní děti a práce v domácnosti by však měla být samozřejmostí, a ne projevem velkorysosti.⁸⁹

„Vtipně“ to ilustruje příhoda, kterou mi vyprávěla jedna známá: „Jeli jsme s manželem autem pomoci známým s tvořením. Manžel si sedl za volant a začal se ptát: ‚Máme všechno?‘ – ‚Máme nůžky?‘ – ‚Ano.‘ – ‚Provázek?‘ – ‚Jo.‘ – ‚Lepidlo?‘ – ‚Mhm.‘ – ‚Papíry? Tužky?‘ – ‚Ano, všechno jsem zabalila.‘ Spokojeně nastartoval, ale pak se najednou zarazil: ‚Počkej! Já si zapomněl brýle!‘“

Novinář Nils Pickert upozorňuje, že starost o druhé je proces učení, který mužům přináší uspokojení, a stále více otců proto volí rodičovskou dovolenou a aktivně se zapojuje do péče o děti. Přesto však společnost od mužské péče odrazuje a chlapci se musí odnaučit projevat city, aby odpovídali normám mužnosti, což později vede k emočním problémům. Přestože jsou dovednosti jako komunikace a péče o sebe i druhé důležité, bývají označovány za „nemužské“, což mladé muže uvádí do zmatku. Otcové, kteří se starají o děti, proto boří stereotypy a ukazují, že i muži mohou být pečující a emocionálně dostupní.⁹⁰

⁸⁹ FRÖHLICH, Laura a THÖNDLOVÁ, Gabriela. *Žena pro život není holka pro všechno*, s. 68.

⁹⁰ Tamtéž, s. 72.

14 Nádobí se uklidilo

Tato malba ve mně z celé série vyvolává nejméně emoci. Zároveň bych ji popsala jako přerod z více negativního vnímání svých maleb v tomto cyklu do převážně pozitivního. S malbou tedy nejsem nijak nespokojená. Řekla bych, že už jsem to „dostala do ruky.“ Fascinuje mě, jak člověk pochybuje o svých věcech do té doby, než je začne aktivně dělat, a pak o nich zase pochybuje, když s tím přestane. Díky studiu výtvarné výchovy na vysoké škole jsem objevila práci v cyklech a musím říct, že mi velmi sedí. Na základní škole jsem chodila do ZUŠ, kde jsme se věnovali malbě, takže jsem si v ní byla mnohem jistější než v kresbě. V bakalářské práci jsem se věnovala kresbě a zjistila, že když se člověk dost dlouho něčemu věnuje, může v tom být dobrý. Když jsem se pak měla opět vrátit k malbě, zjistila jsem, že si v ní už vůbec nejsem jistá. A právě obrazem *Nádobí se uklidilo* se to opět změnilo. Začala jsem si být opět jistější a proces tvorby vnímala pozitivně. Celkově jsem si ten svůj tvořící čas velmi užívala, a že ho bylo hodně.

Kromě barevnosti a kompozice jsem v obraze ponechala i to nádobí, které na něm vyobrazila Martina Drozd Smutná, a přidala další reálné kuchyňské předměty. Krásným detailem mi připadá sytě oranžový hrníček, jelikož takový jsem jako malá nosila do školy. Tento nostalgický moment se mi celkově propojuje s nostalgií spojenou se smrtí dědečka, která se prolíná celou prací.

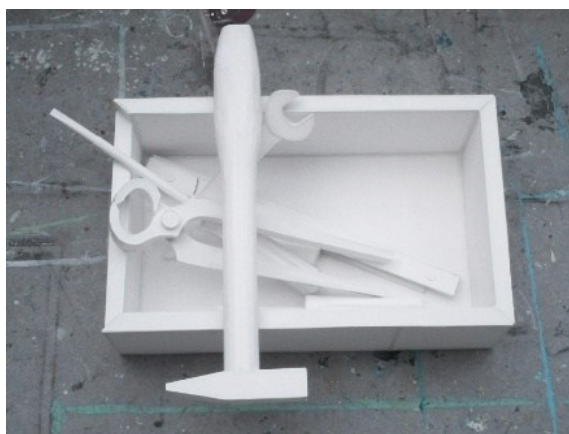

Obrázek 13 Klára Štuncová, *Nádoby se uklidilo*, akrylové barvy, plátno 65x90 cm, 2023.

15 Petra Herotová

Petra Herotová (*1980, Vítkovice) je česká umělkyně, která ve svém konceptuálním díle zkoumá stereotypy lidských rolí ve společnosti, přičemž často využívá autobiografické prvky, zejména své rodinné zázemí.⁹¹ Vystudovala grafiku na Fakultě výtvarných umění VUT v Brně a pokračovala v Ateliéru intermediální konfrontace Jiřího Davida na pražské UMPRUM. Absolvovala také stáž na Akademii výtvarných umění v Praze v Ateliéru malířství II pod vedením Vladimíra Skrepla.⁹²

Hlavním médiem její tvorby je kresba, kterou rozvíjí i do podoby objektů, instalací či performancí.⁹³ Kromě kreseb využívá texty, grafy, mapy a videa. Herotová ve své tvorbě reflektuje každodenní realitu a zdánlivě banální situace, které konfrontuje s uměleckou praxí, jež pro mnohé zůstává vzdálená či neuchopitelná. Vedle zkoumání vlastního okolí se zabývá také reinterpetací a citacemi uměleckých postupů jiných tvůrců. Klíčovou roli v jejím díle hraje otázka identity – osobní i umělecké.⁹⁴

Obrázek 14 Petra Herotová, *Tat'kovo nářadí*, objekty z papíru, 2005

⁹¹ ARTTLIST. *Petra Herotová*. Artlist, Centrum pro současné umění Praha. [online]. [cit. 2025-04-04]. Dostupné z: <https://artlist.cz/umelci/petra-herotova/>

⁹² SPOLEČNOST JINDŘICHA CHALUPECKÉHO. *Petra Herotová*. SJCH. [online]. 2009. [cit. 2025-04-04]. Dostupné z: <https://www.sjch.cz/petra-herotova/>

⁹³ ARTTLIST. *Petra Herotová*.

⁹⁴ SPOLEČNOST JINDŘICHA CHALUPECKÉHO. *Petra Herotová*.

V roce 2005 představila v jihlavské galerii Půda své první projekty reflektující otcovskou figuru, například video *Myji tátovo auto tátovým způsobem, v tátových teplákách* a objekt *Model nářadí mého konstruktora*. Téma takzvaného „mužského světa“ dále rozvíjela v sérii jednoduchých kreseb *Tatkovy výroky* (2005–2006), videích (např. „...Raz, dva, tři“; 2006) i instalacích. V roce 2006 se podílela na výstavě *Účel* v galerii AVU spolu s Václavem Magidem a Vasilem Artamonovem, kde se v performanci *Luxování auta Dominika Langa* tázala po funkčnosti umění či obráceně po uměleckosti obyčejné práce.

Obrázek 15 Petra Herotová, *Tatkovy výroky*, 102 kreseb, propiska na A4 kancelářském papíře, 2005-6.

Pro její díla je typické schematizování činností a procesů, s oblibou používá formu plánu či receptu, můžeme zmínit například performanci *Lepidlo z ping-pongových míčků (podle otcova receptu)* (2006), kresbu na podlaze *Návod k sázení* (2007) či celý princip výstavy v galerii *Šternberk 400g polohrubé mouky...* (2008), kterou realizovala společně s Danielou Baráčkovou. Vystavily zde svá díla, která ovšem díky jejich podobnému metajazyku a zkušenostem vytvářela široké spektrum vzájemných interpretací, citací a sebeironických narážek.

Ve videu *Věnováno Slávce Žukovičové-Máchové* (2006) a kresbách věnovaných učiteli Karlu Herotovi (dědečkovi Petry Herotové) tematizovala osud české diaspory v Chorvatsku, se snahou v osobní rovině upozornit na souvztažnost slovanských národů i jejich odlišnosti.

Za práci *Spinning* (2007), kde vrstvením ručně kopírované kresby šlapající nohy na spinningu vytvořila objekt vysoký téměř 60 cm, získala cenu StartPoint. Na výstavě *100% blue* v galerii 207 (2009) prezentovala cyklus *Pohledy z Blanska*, sérii 78 kreseb na pohlednicích, které reflektují její práci kurátorky v galerii v Blansku. V Galerii Mladých v BKC (*Říčka*, 2009) se zabývala sociálními rolemi v uměleckém prostředí a definovala vlastní postavení v tomto systému.⁹⁵

Její práce byly vystaveny nejen v českých a slovenských institucích, ale také na mezinárodních výstavách, například v Łódži, Rize či Kunstmuseu v Bonnu. Herotová je umělkyně s jasným rukopisem a originálním přístupem k otázkám identity, každodennosti a umělecké praxe.⁹⁶

Obrázek 16 Petra herotová, K. H. vede taneční kroužek, Karel Herot, fix nebo pero na papíře, A4, 2007.

⁹⁵ ATRTLIST. Petra Herotová.

⁹⁶ SPOLEČNOST JINDŘICHA CHALUPECKÉHO. Petra Herotová.

16 Vyčerpání a vyhoření

Výzkumnice z USA zjistily, že 88 procent matek je se svým životem nespokojeno a cítí se bez energie kvůli své výlučné zodpovědnosti za veškeré rodinné záležitosti. Na lázeňských pobytech trpí 87 procent žen symptomy vyčerpanosti až vyhoření. A jak uvádí zpráva nadace Müttergenesungswerk, tělesný a duševní stav žen se výrazně zhoršuje sedm let po narození dítěte. Zpráva zdravotní pojišťovny z roku 2017 potvrzuje, že převzetí zodpovědnosti za rodinu přináší velmi vysoké riziko pro zdraví.

Matky si často připadají bezmocné, protože také věří, že nemají na výběr. Svazuje je pocit, že se musejí pořád o někoho starat. Kvůli mimořádné psychické zátěži se cítí, jako by ztratili sebe samu. Také pro okolí se mohou cítit neviditelné – místo dárek k narozeninám, které by podporovaly jejich koníčky, dostávají věci pro miminko, nebo do kuchyně, mohou se zpřetrhat kontakty s kolegyněmi a kamarádkami, protože na ně už nezbývá energie. Identita mnoha žen po porodu je tak postavena už jen na rolích, které jsou definovány vztahem k ostatním: manželka, matka, dcera. Pro identitu ženy jako takové už není prostor.⁹⁷

16.1 Konflikty ve vztahu

Psychická zátěž žen je ve vztahu často neviditelná a těžko vysvětlitelná, což vede k frustraci, konfliktům a pocitu osamělosti.⁹⁸ Ženy často vzniklé situaci samy nerozumí. Neví, proč jsou naštvané na partnera. V duchu vidí seznam práce, kterou splnili, zatímco byl pryč, a o které neví a neocení ji. Vědí, že nemá smysl na něj sypat svoji frustraci, a tak o problému raději nemluví, což vede ke komplikacím ve vztahu. Nedostatek porozumění pro psychickou zátěž pak vede k vyčerpávajícím diskusím bez řešení. U velkých stresorů, jako jsou nemoci nebo nezaměstnanost, projevují přátelé a rodina soucit, ale když prožíváte všechnen ten mikrostress spojený s péčí o děti a domácnost, najdete u ostatních pochopení jen stěží. „Tak to s dětmi prostě je," říkají. A žena se s tím má zkrátka vyrovnat.⁹⁹

⁹⁷ FRÖHLICH, Laura a THÖNDLOVÁ, Gabriela. *Žena pro život není holka pro všechno: jak si lépe rozdělit práci v rodině*. Praha: Grada, 2021. ISBN 978-80-271-3127-3. s. 75, 76.

⁹⁸ Tamtéž, s. 94.

⁹⁹ Tamtéž, s. 77, 78.

17 Překážky v práci

Ženy, které jsou zodpovědné za zajištění chodu rodiny, neumí moc dobře vypnout. Stále jsou myšlenkami u své rodiny, a to i v pracovní době. Ze studií také vyplývá, že ženy, které pracují z domova, pracují o hodinu déle než ženy, které denně docházejí do zaměstnání. Navíc investují do péče o děti o tři hodiny víc. Také otcové na home office pracují dvě hodiny přesčas, ale o děti se starají dokonce méně než otcové s pevnou pracovní dobou.

Intenzivní práce s plným soustředěním na věc je předpokladem pro dosažení nejlepších výsledků. Tohoto stavu se dá dosáhnout pouze tehdy, pokud se na daný úkol plně zaměříme. Matky mají i při práci neustále v pohotovosti všechny smysly, protože od chvíle, kdy mají děti, už se zcela uzavřít a ignorovat okolí zkrátka nedá.

Pro ženy je práce v dnešní době už opět důležitá, a proto se jí nechce většina matek vzdát. Přibližně 70 % matek je výdělečně činných, ovšem zhruba 39 % z nich pracuje jen na částečný úvazek. Zároveň na sebe ženy berou téměř dvě třetiny¹⁰⁰ práce spojené s péčí o druhé, jak potvrzuje studie OECD. Čím méně jsou ženy v práci, tím více pracují doma. Jeden z největších omylů pracovního světa je myšlenka, že kdo si zkrátí úvazek, nemá profesní ctižádost. Je důležité přestat podceňovat práci na částečný úvazek a začít ji oceňovat.

Ženy tak často obětují svoji kariéru kariéře muže. Trpí tím nejen jejich sebevědomí, ale také finanční nezávislost – po rozvodu pak mnohé nedokážou uživit domácnost a samoživitelky čelí riziku chudoby. Psychická zátěž a s ní spojené pracovní omezení má pro řadu žen finanční důsledky. Nemohou v kariéře nijak zásadně postupovat, takže mají nízký příjem i vidinu mizivého důchodu. V případě rozvodu jim tak zbyde prázdné důchodové konto, poloprázdný životopis a pracovní možnosti, které jsou ve srovnání s těmi mužskými směšné. A vše, co vynaložily na péči o rodinu, nemá žádnou hodnotu.

¹⁰⁰ FRÖHLICH, Laura a THÖNDLOVÁ, Gabriela. *Žena pro život není holka pro všechno: jak si lépe rozdělit práci v rodině*. Praha: Grada, 2021. ISBN 978-80-271-3127-3. s. 81, 82.

Mateřství je tak zásadním důvodem pro genderovou příjmovou nerovnost (gender pay gap).¹⁰¹

17.1 Vstup do vedení ženám zakázán

Smíšené týmy pracují prokazatelně efektivněji a lépe, potvrzuje poradenská firma McKinsey. Existuje jednoznačná souvislost mezi genderově smíšeným vedením firmy a její finanční úspěšností.¹⁰² Firmy podporující rovnost lépe využívají potenciál zaměstnanců, dosahují lepších hospodářských výsledků, jak uvádí výzkumy organizace Catalyst¹⁰³ Ve vedení potřebujeme ženy také kvůli změně mocenských struktur. Ale zatímco se matky cítí přetížené zajišťováním chodu rodiny, stanovují muži předpoklady, které by měl splňovat vedoucí pracovník, a stále znovu obsazují do těchto pozic muže.

Psychická zátěž je dalším z důvodů, proč je ve vedoucích pozicích příliš málo žen. Kdo ví s jistotou, že péče o domácnost a zajištění chodu rodiny je na něm, nebude si chtít navýšit úvazek a ani nebude uvažovat o tom, jestli má v práci¹⁰⁴ převzít zodpovědnější pozici. Částečný úvazek je náročný i tak. Tuto skutečnost potvrdila studie poradenské firmy Boston Consulting, z které ve zkratce vyplynulo: Kdo chce dělat kariéru, potřebuje nutně partnera nebo partnerku, který/ která doma převezme starost o domácnost a chod rodiny.¹⁰⁵

Genderové stereotypy ve vzdělávání prohlubují nerovnosti na trhu práce. Segregace a nerovné odměňování vedou k nižším příjmům žen a následné feminizaci chudoby, zejména ve stáří. Péče o rodinu je spojována se ženami, zatímco od mužů se očekává pracovní oddanost, což ovlivňuje i jejich vnímání v pečovatelské roli. Genderová rovnost je klíčovou hodnotou evropské kultury, která usiluje o lidská práva a odmítá diskriminaci.¹⁰⁶

¹⁰¹ Tamtéž, s. 83, 84.

¹⁰² FRÖHLICH, Laura a THÖNDLOVÁ, Gabriela. *Žena pro život není holka pro všechno* s. 86.

¹⁰³ BABANOVÁ, Anna, KOLÁŘOVÁ, Jitka, ŠILLER, Jan. *Volba povolání bez předsudků: metodika projektového dne pro základní školy*. V Praze: Gender Studies, 2014. ISBN 978-80-86520-48-3. s. 15.

¹⁰⁴ FRÖHLICH, Laura a THÖNDLOVÁ, Gabriela. *Žena pro život není holka pro všechno*, s. 85.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 86.

¹⁰⁶ BABANOVÁ, Anna, KOLÁŘOVÁ, Jitka, ŠILLER, Jan. *Volba povolání bez předsudků*, s. 15.

17.2 Rovnoprávnost

Po staletí bojují ženy za stejná práva, jaká mají muži. Na počátku minulého století šlo o volební právo a větší účast na veřejném životě. Do roku 1977 ženy potřebovaly písemný souhlas manžela, aby mohly pracovat, a dodnes jsou v naší společnosti znevýhodňovány.¹⁰⁷

Ve většině zemí světa už ženy dosáhly právní rovnosti s muži, přesto to stále nestačí k překonání hlubokých nerovností. To nejlépe ukazuje jazyk, který používá slova jako nadávky nebo symboly degradace právě vůči ženám a dívkám. Výrazy jako „nebuď baba“, „házíš jako holka“, „brečíš jako ženská“ nebo „je zženštilý“ jsou běžně používány k zesměšňování. Naopak, slovní spojení jako „vzmužit se“ nebo „postavit se k něčemu jako chlap“ jsou považována za pozitivní.¹⁰⁸

17.3 Sociální nespravedlnost

Sociální nespravedlnost není bezprostředním důsledkem psychické zátěže, ale úzce s ní souvisí. Péče o druhé má velký význam pro fungování celého systému, jak se ukázalo zejména během koronavirové krize, protože zdravotní sestry, pečovatelé a vychovatelé drželi na jaře roku 2020 společnost nad vodou. Tito lidé za to ale nejsou náležitě odhodnoceni stejně jako prodavači a prodavačky nebo pokladní, kteří jsou pro fungování systému také nezbytní. A jak ukazuje statistika, většinu těchto zaměstnání vykonávají ženy.¹⁰⁹

Často se sice říká, že ženy na sebe tyto úkoly berou dobrovolně, z lásky, a protože to mají v genech, pravda je ale mnohem banálnější: dělají to, protože je to třeba udělat. Péče o druhé je naplňující a smysluplná, ale dotyčné osoby finančně znevýhodňuje, a když je vykonávána nepřetržitě a bez podpory, vede rychle k vysoké psychické zátěži. Zároveň je paradoxní, že bez péče o druhé by nebyla možná ani žádná jiná ekonomická činnost, přesto má nižší společenskou hodnotu.

¹⁰⁷ FRÖHLICH, Laura a THÖNDLOVÁ, Gabriela. *Žena pro život není holka pro všechno*, s. 87.

¹⁰⁸ JARKOVSKÁ, Lucie, LIŠKOVÁ, Kateřina. *Feministkou snadno a rychle*. Praha: Euromedia Group, 2023. ISBN 978-80-242-8740-9. s. 21.

¹⁰⁹ FRÖHLICH, Laura a THÖNDLOVÁ, Gabriela. *Žena pro život není holka pro všechno*, s. 89.

Míra psychické zátěže závisí i na sociálním postavení – ženy v méně privilegovaných podmínkách musí zvládat práci i péči o domácnost bez větší možnosti volby.

Kdo se jednou začne zabývat psychickou zátěží a jejími důsledky, noří se stále hlouběji do systému, který diskriminuje ženy a dostatečně neoceňuje životně nezbytnou a náročnou práci, která drží naši společnost pohromadě.¹¹⁰

¹¹⁰ FRÖHLICH, Laura a THÖNDLOVÁ, Gabriela. *Žena pro život není holka pro všechno*, s. 90, 91.

18 V kotli se zatopilo

Po pěti interpretacích obrazů Martiny Drozd Smutné bylo na čase posunout se na další úroveň a dát obrazům vlastní kompozici i barevnost, tedy nevycházet z cizích děl.

S malbou *V kotli se zatopilo* jsem spokojená nejvíc ze všech maleb. Z části myslím i proto, že tím, že nemá „originál“, nemůže ji člověk s ničím porovnávat, a proto tam nevidí tolik chyb. Tato malba mě neskutečně bavila, i proto, že jsem si hrála s různými technikami, jako je tupání, které jsem využila na mramorovanou podlahu, nebo detailnější malba s povrchů dřeva a zdi. Už jsem věděla, že tento styl zjednodušování a plochosti mám v ruce z předchozích maleb a vlastně mi velmi vyhovoval a bavilo mě v něm tvořit. Vždy pro mě bylo obtížné malovat lidské postavy a moje vyjádření bylo takové dětské, nebo, jak řekla moje učitelka na střední škole – což mi velmi zvedlo sebevědomí – ilustrativní. Najednou jsem se díky interpretacím Martiny Drozd Smutné lidských figur nebála, ale naopak se na ně těšila.

Díky malbě tohoto obrazu jsem byla s tatínkou poprvé topit. A celkově to byl moc fajn čas, u kterého jsme si popovídali.

Na obraz jsem opravdu pyšná. Případá mi vizuálně zajímavý a i byl s obrazem *Společně to zvládneme* vystavený v rámci školní výstavy *Křehká nejistota* v kampusu Hybernská. Tím, že na cyklus, a především tento obraz hrdá, bylo skvělé moct ho vystavovat, jelikož u jiných školních prací si dokážu představit, že by to pro mě bylo nepříjemné. Takhle jsem ráda, že se z toho stalo něco, za čím si stojím. Dokonce tento cyklus bylo to jediné, co jsem sdílela na své sociální síti, protože jsem na něj skutečně pyšná.

Obrázek 17 Klára Štuncová, V kotli se zatopilo, akrylové barvy, plátno 65x90 cm, 2023.

19 Jak skoncovat s psychickou zátěží

Matky jsou zvyklé upřednostňovat rodinu a zapomínají na sebe. Společenský tlak je nutí naplňovat roli dokonalé matky, zároveň však touží po kariéře a nezávislosti. Výsledkem je enormní stres a perfekcionismus.¹¹¹

Tradiční představa mateřství se dnes střetává s ideálem nezávislé ženy, což vede k tlaku zvládat vše. Cílem by však mělo být moci si svobodně zvolit, jak bude člověk mateřství pojímat, což zahrnuje také možnost odmítnout. A například svěřit péči o děti někomu jinému, nebo se věnovat kariéře. Nelze zvládnout vše najednou – a to by mělo platit i pro muže, kteří si dosud užívali rodinného zázemí bez odpovědnosti za péči.¹¹²

Psychická zátěž často pramení z nereálných očekávání a vnějších tlaků. Existují různé způsoby, jak s ní pracovat – od změny vnímání vlastních hodnot a priorit až po přijetí faktu, že není nutné splňovat všechny společenské i osobní nároky.¹¹³ Podrobnější návod lze najít např. v knize *Žena pro život není holka pro všechno* na stranách 99-150.

Psychická zátěž také vzniká, když ženy opomíjejí své vlastní potřeby. Prioritizace domácnosti, práce a dětí často vede k vyčerpání. Naučit se odpočívat a věnovat čas sobě je nezbytné pro psychickou pohodu. Vytváření si odstupu od rodiny a čas pro sebe, například víkend mimo domov, může pomoci posílit sebevědomí a pocit svobody.¹¹⁴

19.1 Otevřená komunikace

Komunikace s partnerem o psychické zátěži je náročná, protože muži ji často vnímají jako osobní útok nebo nevidí strukturální příčiny problému. Místo obviňování je užitečné sdílet své pocity a tlak, který ženy zažívají. Pomoci mohou i vizuální příběhy, například komiksy kreslířky Emmy, které ukazují neviditelnou práci spojenou s péčí. I proto se s muži o psychické zátěži těžko mluví, protože toto téma odhaluje systém, který

¹¹¹ FRÖHLICH, Laura a THÖNDLOVÁ, Gabriela. *Žena pro život není holka pro všechno: jak si lépe rozdělit práci v rodině*. Praha: Grada, 2021. ISBN 978-80-271-3127-3. s. 99.

¹¹² Tamtéž, s. 101.

¹¹³ Tamtéž, s. 104.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 112, 113.

diskriminuje ženy. Většinou si neuvědomujeme rozsah socializace a našeho stereotypního chování a myslíme si, že vedeme individuální a osobní konflikt. Přitom tisíce párů pořád dokola diskutují o stejných strukturálních problémech, které mají příčinu v genderových normách naší společnosti. Když vyprávíme o psychické zátěži kamarádkám, okamžitě pochopí, o co jde.¹¹⁵ Což mohu z vlastní zkušenosti potvrdit. Měla jsem poněkud obavy ze setkání dvou mých kamarádek, jelikož jsem měla pocit, že nemají společné téma k hovoru. Ukázalo se, že jsem se obávala naprosto zbytečně, jelikož jsem se zmínila o své diplomové práci a o tématu psychické zátěže. Toho se obě kamarádky okamžitě chytly a jakožto dcery samoživitelek měly velmi co říct k tomuto tématu. Poprvé jsem pochopila, že to, že ani jedna z nich nechce mít děti, může mít příčinu ve strachu z psychické zátěže.

Psychická zátěž často zůstává neviditelná, protože zahrnuje nejen samotné úkoly, ale i jejich plánování a organizaci. K jejímu zviditelnění pomáhá metoda vizualizace – zapisování a kategorizace všech úkolů spojených s domácností a rodinou. Tento přehled umožní lepší rozdělení práce a spravedlivější spolupráci.¹¹⁶

Pro efektivní rozdělení domácích prací je klíčové definovat společné standardy, které budou oběma stranám vyhovovat. To zahrnuje nejen jasné stanovení úkolů, ale také nastavení realistických očekávání, například ohledně úklidu nebo péče o děti. Důležité je i rozdělení odpovědnosti. Vzájemná komunikace a pravidelná koordinace, jako například při nedělních schůzkách, může pomoci efektivně řídit každodenní úkoly. Pokud se nedaří najít shodu, je třeba otevřeně probrat vzájemné hodnoty a potřeby a dojít ke kompromisu.¹¹⁷

Důležité je nejen úkoly rozdělit, ale také nechat druhého nést odpovědnost za jejich splnění. Cílem je, aby péče o domácnost nebyla automaticky vnímána jako primární zodpovědnost jednoho z partnerů.¹¹⁸

Lze využít různé metody vizualizace pro rozdělení domácí práce. Například do kategorií důležité/nedůležité, nebo zpracovává se/hotovo. Různé metody a tipy na mobilní aplikace,

¹¹⁵ FRÖHLICH, Laura a THÖNDLOVÁ, Gabriela. *Žena pro život není holka pro všechno*, s. 116, 117.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 122-131.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 125-127.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 139, 140.

video návody a další pomůcky jsou blíže popsány např. v knize *Žena pro život není holka pro všechno* na stranách 128-138.

Je důležité, aby si partneři uvědomili, že jejich čas má stejnou hodnotu a že péče o domácnost není méněcenná oproti výdělečné práci. Změna myšlení, otevřená komunikace a jasné rozdělení úkolů vedou k vyrovnanějšímu a spokojenějšímu rodinnému životu.¹¹⁹

19.2 Vliv politiky na psychickou zátěž

Jak již bylo naznačeno, také politika má vliv na psychickou zátěž. Pro ženy je těžší dosahovat kariérního postupu, jelikož často pracují na částečný úvazek. Pečovatelské profese jsou špatně finančně ohodnocené, rodičovská dovolená je u mužů méně podporovaná, ještě větší podporu by potřebovaly samoživitelky. Dalo by se o tom mluvit dlouze a systémová změna je namístě, nicméně to není předmětem této práce. Pro více politická témata doporučuji knihy jako *Feministkou snadno a rychle*¹²⁰, nebo *V pasti pohlaví*¹²¹. Moje práce se zaměřuje na genderové stereotypy a rozdělení práce v domácnosti, ne politické a systémové změny.

Pro dosažení genderové spravedlnosti je nezbytné zmenšit psychickou zátěž žen rozložením péče a odpovědnosti mezi obě pohlaví. Politika, společnost i jednotlivci se musí zasadit o rovnější podmínky, aby se změny dotkly všech vrstev společnosti.¹²²

19.3 Revoluce začíná doma

Ve společnosti se samozřejmě musí něco zásadního změnit, aby se odstranil problém psychické zátěže i s jeho příčinami. Ale snad ještě důležitější je prvně změna v soukromí.¹²³

Představy o tom, co obnáší mužská a ženská role, jsou staré několik staletí a nedostaneme je z hlavy jen tak. Změnit své návyky dá práci, protože důvody našeho chování a našich

¹¹⁹ FRÖHLICH, Laura a THÖNDLOVÁ, Gabriela. *Žena pro život není holka pro všechno*, s. 142.

¹²⁰ JARKOVSKÁ, Lucie, LIŠKOVÁ, Kateřina. *Feministkou snadno a rychle*. Praha: Euromedia Group, 2023. ISBN 978-80-242-8740

¹²¹ LAUDER, Silvie. *V pasti pohlaví: o politice, péči, sexu, násilí a postavení žen v Česku*. Brno: Host, 2023. ISBN 978-80-275-1590-5.

¹²² FRÖHLICH, Laura a THÖNDLOVÁ, Gabriela. *Žena pro život není holka pro všechno*, s. 153.

¹²³ Tamtéž, s. 96.

představ o roli matky a otce jsou v našem podvědomí zapsané velmi hluboko. Navíc je každá rodina jiná. Rodiče mají každý svou povahu, zcela jedinečnou rodinnou historii, jsou různou měrou ovlivněni genderovými stereotypy a mají jiné denní rutiny.

Cílem je se o psychickou zátěž rozdělit a zároveň ji minimalizovat, což je žádoucí pro každou rodinu.¹²⁴

¹²⁴ FRÖHLICH, Laura a THÖNDLOVÁ, Gabriela. *Žena pro život není holka pro všechno*, s. 97.

20 Společně to zvládneme

To, co mě celkově při čtení dědova deníku bolelo, byl i fakt, že mi přišlo, že opomíjí společné práce. A přitom je tolik prací kolem domu, které nemůže člověk zvládnout sám, a tak si bere na pomoc kohokoli. To jsem se snažila ztvárnit v malbě *Společně to zvládneme*, kde je vyobrazeno zatloukání plotu. Byla to přesně ta práce, do které byl zapojen každý, kdo byl zrovna doma, bez ohledu na pohlaví.

Myslím, že už i název *Společně to zvládneme* vyjadřuje myšlenku tohoto obrazu. Myšlenku završující celý cyklus, tedy že práce nemusí být tak obtížná a psychická zátěž tak velká, když se podělí mezi členy domácnosti. Taký na tuto činnost ráda vzpomínám, protože jsme trávili čas spolu jako rodina.

I tvorba obrazu mě naplňovala. Byla jsem si v tom jistá, byla jsem spokojená se svým rukopisem, užila jsem si větší detailnost pozadí, podobně jako u předchozího *V kotli se zatopilo* podlahu. Bavilo mě, že je to můj originální obraz, že pracuji bez vzoru. Jediné, co nejde, jsou rovné linie, ale myslím, že na živo to v obrazech není tolik rušivé.

I tento obraz byl na výstavě, byl pozitivně přijat i vyučujícími a právě jejich pozitivní vazba má vliv na moje kladné vnímání vlastní práce.

Obrázek 18 Klára Šturová, *Společně to zvládneme*, akrylové barvy, plátno 65x90 cm, 2023.

21 Clare Rojas

Clare Rojas (1976, Columbus, Ohio) je americká umělkyně tvořící v San Francisku, jejíž rozmanitá tvorba zahrnuje malbu, kresbu, sochařství, video a hudbu — pod jménem Peggy Honeywell hraje na kytaru a banjo.¹²⁵ V její práci se opakovaně objevuje princip redukce, ať už v destilaci příběhů do písňových textů nebo v abstraktních vizuálních kompozicích zaměřených na rovnováhu a napětí.¹²⁶

Rojas sbírá inspiraci z rozmanitých zdrojů: indiánských textilií, amíšských quiltů, japonských tisků, ruských matrjošek i holandské keramiky. Její eklektická estetika má i politický podtext — mnohé z těchto forem byly v minulosti prostředkem tichého odporu nebo skrytého sebevyjádření, zejména pro ženy.

Obrázek 19 Clare Rojas, *Trick Them with Flowers*, akryl a kvaš na desce 38 × 40 cm, 2009.

¹²⁵ BERGGRUEN. *Clare Rojas*. Berggruen Gallery. [online]. [cit. 2025-04-04]. Dostupné z: <https://www.berggruen.com/artists/clare-rojas>

¹²⁶ KAVI GUPTA. *Clare Rojas*. Artlogic. [online]. [cit. 2025-04-04]. Dostupné z: <https://kavigupta.com/artists/44-clare-rojas/>

Její malby, plné živých barev a detailů, evokují řemeslnou práci a paralelní svět. Některé pokrývají celé stěny jako tapisérie, jiné jsou drobné a zarámované.¹²⁷ V malbách Rojas klade důraz na fakturu, zanechává viditelné tahy štětce a stopy ruční práce. Celkové vyznění je však neosobní, zbavené gest a emocionálního výrazu. Zakřivené tvary, které se občas objeví, jsou ostré a precizní.¹²⁸ Rojasina plochá, zdánlivě naivní malba klame — pod povrchem skrývá emocionální hloubku a ostrý sociální komentář. Posledních deset let vytváří scény pomocí kvaše nebo akrylu, které navzdory své podivnosti ostře reagují na nerovnosti současné společnosti. Obrací zavedené role — ženy jsou klidné a mocné, muži slabí a zesměšňováni, zvířata moudrá a respektovaná. Nejde o žádnou utopii. Napětí mezi těmito prvky jí propůjčuje znepokojivou autenticitu, přesto se v ní objevují momenty tiché, nečekané krásy.

Obrázek 20 Clare Rojas, *Blue poppy lady, Everything Flower*, kvaš na papíře 30 × 35, 2009.

¹²⁷ GRIFFIN, Jonathan. *Clare Rojas*. In: SCHWABSKY, Barry. *Vitamin P2: New Perspectives in Painting*. China: Phaidon, 2015. ISBN:978-0-7148-6942-1. s. 256.

¹²⁸ ALLEN, Gwen. Clare Rojas. Artforum. Penske Media Corporation. [online]. [cit. 2025-04-04]. Dostupné z: <https://www.artforum.com/events/clare-rojas-2-206825/>

Při bližším pohledu však zjistíme, že něco není v pořádku. Jedna žena má místo kotníků šest kopyt trčících ze sukně; na obraze *Untitled (Warriors)* (2009) drží ženská postava opírající se o meč zkrvavenou čepel. Muži, jako v *Untitled (Lodyman)* (2009), bývají nazí, zmateně zírají na svá povislá těla nebo komicky podezíravě svírají obří květiny, které před sebou natahují.¹²⁹

Rojas se otevřeně vyjadřuje k otázce ženské identity. Být ženou pro ni znamená sílu, autonomii, soucit, zvědavost i odolnost. Uvědomuje si, jak je ženská zkušenost spojena s bolestí a bojem proti toxické mužské kultuře. Věří, že ženská síla je krásná a odolná, ale musí být každý den pěstována.¹³⁰

¹²⁹ GRIFFIN, Jonathan. *Clare Rojas*, s.256.

¹³⁰ BLUMENFELD Anya. *Clare Rojas: The PEACE that exists in my Bones*. [online]. 2021, 01. 17. [cit. 2025-04-04]. Dostupné z: <https://www.withitgirls.com/post/clare-rojas-the-peace-that-exists-in-my-bones>

Její styl se postupně proměnil od figurativní malby k geometrické abstrakci, přičemž si zachoval silný narativní impuls.¹³¹ Jednoduché geometrické tvary a minimalistické interiéry, evokující design Bauhausu, plynule přecházejí do současných kompozic, kde zkoumá vztah mezi architekturou, světlem a stínem.¹³² K abstrakci i figurální malbě přistupuje s konzistentní lyrickou citlivostí, vkládá do nich totemické odkazy na vlastní život a hledá nové způsoby, jak vyprávět příběhy — často s hravým důrazem na náš instinktivní sklon dekódovat obrazy, i když jejich význam zůstává částečně skrytý.¹³³ Její díla tak nabývají nové dimenze: galerie se proměňuje v jeviště, kde připravená scéna čeká na své oživení. Rojas nastavuje rámec, ale teprve my — diváci — dotváříme chybějící příběh.¹³⁴

Obrázek 21 Clare Rojas, *Untitled*, olej na dvou panelech 84 x 84, 213.4 x 213.4 cm, 2019.

¹³¹ BERGGRUEN. *Clare Rojas*.

¹³² ROJAS, Clare. *The Inexhaustible Middle*. Nives. [online]. [cit. 2025-04-04]. Dostupné z: https://www.nieves.ch/1208/the_inexhaustible_middle

¹³³ ANDREW KREPS GALLERY. *Clare Rojas*. Andrew Kreps gallery [online]. [cit. 2025-04-04]. Dostupné z: <http://www.andrewkreps.com/artists/clare-rojas>

¹³⁴ GRIFFIN, Jonathan. *Clare Rojas*, s.256.

Clare Rojas vnímá svůj život a tvorbu jako neoddělitelně propojené. Její díla vyrůstají ze zkušeností, neúspěchů i poučení, odrážejí její osobní proměny. V ateliéru často pracuje na jedné kompozici v několika variantách — zkoumá barvy, příběhy a uspořádání. Finální verzi volí intuitivně, řídí se tělesnými signály, jako je klidný dech nebo nenápadný úsměv. Dokud ten pocit nepřijde, pokračuje.¹³⁵ Každá malba se pak stává další větou v rozvíjejícím se příběhu.¹³⁶ Rojas se přitom učí balancovat mezi zdravou sebekritikou a paralyzujícím perfekcionismem. Sama sebe vnímá jako pozorovatelku světa — inspiraci nachází v lidech, místech i každodenních situacích.¹³⁷

Obrázek 22 Clare Rojas, *Untitled*, akryl na panelu 84 x 96 palců, 2019.

Mezi autorčiny nedávné výstavy patří *Clare Rojas: Past the Present* v Bechtler Museum of Modern Art v Charlotte, NC (do ledna 2025), *Go Placidly* v Andrew Kreps Gallery (2023) a účast na *California Biennial 2022: Pacific Gold* v Orange County Museum of Art. Její práce jsou součástí stálých sbírek MoMA v New Yorku, SFMOMA v San Francisku, Hammer Museum v Los Angeles a dalších významných institucí.¹³⁸

¹³⁵ BLUMENFELD Anya. *Clare Rojas: The PEACE that exists in my Bones*.

¹³⁶ CHEATHAM, Elizabeth Mathis. *Clare Rojas. Matrons & Mistresses*. Eli Gray. [online]. 2019, 12.12. [cit. 2025-04-04]. Dostupné z: <https://www.matronsandmistresses.com/articles/2019/12/12/clare-rojas>

¹³⁷ BLUMENFELD Anya. *Clare Rojas: The PEACE that exists in my Bones*.

¹³⁸ ANDREW KREPS GALLERY. *Clare Rojas*.

Obrázek 23Obrázek 12 Klára Štuncová, *Na návštěvě*, akrylové barvy, plátno 65x90 cm, 2024.

22 Na návštěvě

Poslední obraz vyjadřuje spontánnost a pomoc. Navazuje na obraz *Společně to zvládneme* a zobrazuje společnou práci, do které se zapojil každý, kdo mohl, bez ohledu na oblečení, ve kterém přišel, třeba i ve slavnostní sukni.

Malba toho obrazu mě bavila. Byla jsem rozmalovaná z předchozích obrazů a měla pocit, že jich do tohoto cyklu namaluji ještě mnoho.

Celkově se malba možná trochu vzdaluje z ploch k menším a konkrétnějším věcem. Je tam víc lidí, takže byl obtížnější na proporce. Zároveň jsem s ním ale velmi spokojená, líbí se mi jeho pestrost a barevnost, celková živost, včetně myšlenky, kterou malba zobrazuje.

Několikrát jsem ho přepracovávala. Nakonec zůstal dlouhou dobu nedomalovaný a dokončovala jsem ho až s velkým časovým odstupem. Díky němu je ale vyobrazení rodinného prostředí takové kompletnější.

23 Didaktická část

Didaktická část se zaměřuje na čtyři realizované hodiny výtvarné výchovy. Než se jim však budeme věnovat, je důležité nejprve teoreticky analyzovat postavení žen v umění a význam tématu genderových stereotypů ve výtvarné výchově.

23.1 Ženy v umění

Genderové stereotypy jsou hluboce zakořeněné v našem vnímání světa, často nevědomky. Umění bylo dlouho považováno za doménu mužů, zobrazovalo ženy spíše jako pasivní objekty než tvůrkyně. Tento jednostranný pohled ovlivňoval nejen vnímání umění, ale i role mužů a žen ve společnosti. Až v posledních desetiletích si začínáme uvědomovat, jak tyto stereotypy formují naše myšlení a jak omezující mohou být. Příkladem je otázka, proč jsou některá povolání považována za „mužská“ a jiná za „ženská“, nebo proč se v umění hledají „ženské“ a „mužské“ prvky.¹³⁹ Možná jste si už všimli, že máme umění a ženské umění, vědu a ženy ve vědě, IT a ženy v IT, politiku a ženy v politice. Zatímco „ženy v politice“ jsou časté téma, téma „muži v politice“ neřeší nikdo. Žena je prostě taková deviace.¹⁴⁰

Tato problematika se týká nejen umění, ale i širších otázek, jak jsou ženy a muži reprezentováni v kultuře, reklamě a masmédiích. Jak by se změnila vizuální kultura, kdyby byly obrazy žen vytvářeny z perspektivy aktivních tvůrkyň, nikoli pasivních objektů? Feministické umělkyně, zejména v 80. a 90. letech 20. století, reagovaly na předchozí didaktický přístup a začaly se zaměřovat na tělesnost, erotické touhy a genderovou identitu. Tento přístup bural tradiční tabu a ironizoval sexistické ideály krásy.¹⁴¹

23.1.1 Proč neexistovali žádné velké umělkyně?

Otázka „Proč neexistovaly žádné velké umělkyně?“ sugeruje představu, že ženy nejsou schopny dosáhnout umělecké velikosti. Přehlíží však historické překážky, které ženám

¹³⁹ PACHMANOVÁ, Martina. Předmluva: Neviditelná žena: Mýty, dějiny a skutečnost. In: PACHMANOVÁ, Martina, Lucie VIDMAR a Jo Anna ISAAC. Neviditelná žena: antologie současného amerického myšlení o feminismu, dějinách a vizualitě. Praha: One Woman Press, 2002. ISBN 80-86356-16-7. s. 10.

¹⁴⁰ JARKOVSKÁ, Lucie, LIŠKOVÁ, Kateřina. Feministkou snadno a rychle. Praha: Euromedia Group, 2023, 232 s. ISBN 978-80-242-8740-9. s. 37.

¹⁴¹ PACHMANOVÁ, Martina. Předmluva, s. 12-13.

bránily v přístupu k uměleckému vzdělání, zakázkám a institucím. Feministické přístupy ukazují, že umění žen není méněcenné – jen odráží jiné zkušenosti. Neexistuje přímá souvislost mezi pohlavím, stylem a námětem; „ženský styl“ – založený na líbeznosti, jemnosti a citlivosti – je stereotyp, který mnohé umělkyně svými díly překonávají.¹⁴²

Skutečnou příčinou absence „velkých“ umělkyň není nedostatek talentu, ale systém, který ženskou tvorbu marginalizoval. Například ženám bylo až do roku 1893 odpíráno studium živého modelu, klíčové pro akademický výcvik.¹⁴³ K tomu se přidával společenský tlak. V 19. století se od žen očekávalo, že jejich umělecké ambice zůstanou v mezích amatérského koníčku, vhodného pro „dobře vychovanou dámu“. Příručky jako *The Family Monitor and Domestic Guide* varovaly před vynikáním v jediné oblasti a doporučovaly ženám všestrannost, která sloužila rodině, nikoliv jejich vlastním cílům.¹⁴⁴ Zatímco muži byli vedeni k profesionalitě a odpovědnosti, ženy měly zůstat skromné, nenápadné a věnovat se umění spíše jako terapii než jako poslání. Ženská práce měla být především „užitečná“ a „neškodná“.¹⁴⁵

23.2 Role výtvarné výchovy

Feministické umění v širší perspektivě zahrnuje nejen umělkyně, ale také umění, které reflektuje zkušenosti sociálně marginalizovaných skupin a lidí s odlišnou životní zkušeností. Tento přístup poskytuje kritický pohled na společenské struktury, dynamiku moci a hierarchie, čímž otevírá prostor pro zviditelnění témat, jako je psychická zátěž spojená s genderovými stereotypy a neviditelná práce v domácnosti. Diskurzivní umění tímto způsobem nejen poskytuje prostor pro zpochybnění tradičních narativů, ale také přináší nové způsoby, jak se dívat na umění a jeho roli v sociální změně.

Foucaultova analýza moci a diskursů nabízí nástroje pro pochopení, jak je výtvarná výchova formována souborem pravidel a neviditelných regulací, které ovlivňují nejen obsah výuky,

¹⁴² NOCHLIN, Linda. Proč neexistovaly žádné velké umělkyně? In: PACHMANOVÁ, Martina, Lucie VIDMAR a Jo Anna ISAAK. Neviditelná žena: antologie současného amerického myšlení o feminismu, dějinách a vizualitě. Praha: One Woman Press, 2002. ISBN 80-86356-16-7. s.28–30.

¹⁴³ Tamtéž, s. 43.

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 48.

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 51.

ale i role učitelů a žáků. Učitelé, kteří se mohou považovat za autonomní autority, jsou zároveň podrobeni těmto společenským očekáváním a strukturám, které mohou reprodukovat tradiční genderové role.¹⁴⁶

Diskursivní umění často otevírá citlivá témata a konfrontuje diváka s jeho vlastními předsudky. Příkladem může být dílo Tomáše Polcara, který ve své práci „Vtipy z poslední doby“ (1998, 2006) shromáždil soubor 24 vtipů s rasistickým, sexistickým a xenofobním obsahem. Dílo je vizuálně záměrně neutrální – šedé písmo v béžovém rámečku evokuje odstup a anonymitu, čímž umožňuje divákovi, aby si sám uvědomil vlastní postoj k těmto stereotypům.

Polcarův koncept nastavuje zrcadlo běžně přijímaným kulturním kliše a odhaluje mechanismy, jak se tyto stereotypy nepozorovaně stávají součástí naší identity. Vtipy zde fungují jako zrcadlo pro divákovy vlastní pocity a zkušenosti – ať už ty, které sám prožil, nebo ty, které mu byly zprostředkovány společností. Tento princip ukazuje, jak hluboko zakořeněné jsou diskriminační narativy v každodenním životě a jak se reprodukují skrze zdánlivě neškodné formáty.¹⁴⁷

Obrázek 24 Studentské dílo, netradiční povolání, tužka, 2023, foto: archiv autorky.

¹⁴⁶ FULKOVÁ, Marie. *Diskurs umění a vzdělávání*. Jinočany: H&H, 2008. ISBN 978-80-7319-076-7. s. 26.

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 27.

Tento přístup diskursivního umění v kombinaci s feministickými a genderovými studiemi má zásadní vliv na výtvarnou výchovu, protože nejenže podporuje kritické myšlení, ale také umožňuje studentům a divákům analyzovat vizuální kulturu a její roli v reprodukci genderových a sociálních stereotypů. Pomocí těchto nástrojů mohou studenti nejen lépe chápat umělecké formy, ale také aktivně přispívat k překonávání těchto stereotypů ve společnosti.

Diskurz vizuálního umění a výtvarné výchovy je dnes mimořádně rozmanitý a mnohohrstevnatý. V kontextu feministického umění a genderových studií se otevírají nové perspektivy, které výtvarná výchova postupně integruje. Původně se tyto vlivy objevovaly spíše okrajově, avšak dnes je jejich význam zřejmý při analýze vizuální kultury a společenských struktur, jež formují vnímání genderových rolí.

Genderová studia pomáhají dekonstruovat stereotypy, které se projevují v médiích, umění i každodenním životě. Identita konstruovaná na základě genderu se stává klíčovým tématem v multikulturním prostředí, přičemž pojmy jako „feminismus“ a „gender“ se postupně zbavují emocionální zátěže a jsou chápány jako neutrální pojmy patřící do sféry sociologie, politologie a teorií umění.

Diskurz umění a jeho teorie je dnes součástí interdisciplinárního pole, v němž zaznívají hlasy z filosofie, estetiky, vizuální sémiotiky, poststrukturalismu, kulturní antropologie, psychoanalýzy, teorie filmu a gender studies. Tento diskurz, produkováný institucemi a veřejnými médii, významně ovlivňuje výtvarnou výchovu – od interpretace dětských výtvarných prací po samotné pojetí dítěte jako tvůrčí bytosti.¹⁴⁸

23.2.1 Identita

Téma identity je v současném umění klíčové. Globalizace a rozmach médií proměnily prostředí, ve kterém žijeme. Individualismus, hluboce zakořeněný v západní společnosti, prostupuje i oblast vzdělávání a klade důraz na autonomii a dialog s jednotlivcem.

Identita se ukazuje jako proměnlivá a otevřená různým interpretacím. Mediální svět však vytváří silné regulační mechanismy a subtilní techniky ovlivňování – od ideálu „ženské

¹⁴⁸ FULKOVÁ, Marie. *Diskurs umění a vzdělávání*, s. 48.

ženy“ a „mužného muže“ po obrazy „vzorné matky“ nebo „roztomilého dítěte“. Tyto stereotypy propojují konkrétní rysy s představou úspěšného života skrze spotřebu.

Současné umění tyto manipulativní strategie odhaluje a ironizuje společenské stereotypy. Otevírá etická a sociální témata a reaguje na vědecké i technologické objevy jako kulturní fenomény.¹⁴⁹

Výtvarná výchova se postupně proměňuje v prostor pro kritickou analýzu vizuální kultury, genderu a identity. Zatímco na počátku tisíciletí bylo předčasné vnímat gender jako klíčové téma, dnes se tento diskurz rozvíjí. Pozornost se přesouvá k člověku jako bytosti, která prochází procesem neustálého utváření, a k reflexi zobrazování lidského těla. Tento přístup otevírá studentům nové možnosti, jak přemýšlet o sobě samých a svém místě ve společnosti.¹⁵⁰

23.3 Volba povolání bez předsudků

V rámci své diplomové práce jsem se rozhodla zaměřit na problematiku genderových stereotypů v oblasti práce v domácnosti.

Během analýzy genderového rozdělení domácích povinností jsem si uvědomila, že toto dělení má přímý vliv na profesní volby mladých lidí. Například pokud je chlapcům okolím vštěpováno, že vaření je výlučně ženskou činností, pravděpodobně nepůjdou studovat na kuchaře. Taktéž pokud jsou dívky od mládí odrazovány od práce se dřevem, mohou si stěží jako svoji profesi vybrat truhlářinu.

Obrázek 25 Studentské dílo, neviditelná práce, tužka, 2023, foto: archiv autorky.

¹⁴⁹ FULKOVÁ, Marie. *Diskurs umění a vzdělávání*, s. 168.

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 262.

Téma genderových stereotypů ve volbě povolání je proto v kontextu školství zásadní. Jak uvádí publikace *Volba povolání bez předsudků*, která se stala cenným zdrojem pro návrh mého projektu, je nezbytné usilovat o rozšíření spektra povolání, o kterých studenti uvažují, za hranice tradičních genderových představ. Tato publikace podporuje myšlenku, že každý jedinec by měl mít možnost rozvíjet svůj talent a ambice bez ohledu na společenské očekávání vycházející z genderových rolí. Výzkumy ukazují, že volba povolání a studijního zaměření bývá častěji ovlivněna stereotypy než skutečným zhodnocením schopností, což ukazuje na nutnost věnovat se této problematice v rámci vzdělávacího procesu.¹⁵¹

Školský systém, jakožto prostředí formující profesní volby, by měl reflektovat snahu o rovnost příležitostí. Výzkumy Masarykovy univerzity ukazují, že i když dívky a chlapci dosahují ve vzdělání podobné úrovně, studují převážně v odlišných oborech. To posiluje genderově segregovaný pracovní trh, což může dlouhodobě limitovat profesní příležitosti pro jednotlivce.¹⁵²

Výzkumy ukazují, že obliba či neobliba vyučovacích předmětů je výrazně genderově specifická. Navíc u předmětů jako matematika, fyzika či zeměpis dívky častěji uvádějí, že jim moc nejdu. Přitom při srovnání známek dosahují lepších výsledků než chlapci.

Při volbě studia hrají roli nejen zájmy, ale i společenské stereotypy. Technické obory s převahou mužů mají vyšší prestiž, zatímco ženy jsou spojovány s pečovatelskými profesemi. Tyto vzorce jsou posilovány rodinou, médií i trhem práce.

Genderově podmíněné volby povolání souvisejí s očekáváním, že ženy budou volit obory umožňující sladění práce a rodiny, zatímco muži nejsou vnímáni jako pečovatelé. Ti, kteří se rozhodnou pro rodičovskou roli, jsou často výjimkou.

Stereotypní vzdělávání vede k segregaci trhu práce, kde muži dominují lépe placeným oborům. Nižší platy žen mají dlouhodobé dopady na jejich ekonomickou situaci. Pečovatelství spojované se ženami se ve stáří obrací proti mužům.

¹⁵¹ BABANOVÁ, Anna, KOLÁŘOVÁ, Jitka, ŠILLER, Jan. *Volba povolání bez předsudků: metodika projektového dne pro základní školy*. V Praze: Gender Studies, 2014. ISBN 978-80-86520-48-3. Předmluva bez stránkování.

¹⁵² Tamtéž, s. 13.

Je nutné odstranit genderová omezení ve vzdělání i na trhu práce. Podpora nestereotypní volby povolání prospívá jednotlivcům i společnosti. Učitelé mohou žákům pomoci reflektovat stereotypy a rozšiřovat jejich kariérní možnosti.¹⁵³

Vzhledem k těmto skutečnostem je klíčové, aby vzdělávací systém pomáhal žákům reflektovat vliv genderových stereotypů a podporoval je v rozhodování o profesní dráze, která odpovídá jejich schopnostem, nikoli tradičním očekáváním společnosti. Takový přístup nejen podporuje osobní seberealizaci jednotlivců, ale přispívá také k celkové rovnosti na trhu práce a v konečném důsledku zvyšuje i konkurenceschopnost a inovativnost společnosti jako celku.

23.4 Role vyučujících

Role učitelů ve změně má své místo. Podpora nestereotypního vzdělávání a volby povolání přesahuje individuální osudy – má celospolečenský přínos. Učitelé mohou změnu podpořit už nyní, tím že budou například diskutovat s žáky o výběru povolání a pomohou jim reflektovat stereotypy.¹⁵⁴

Citlivost učitele výtvarné výchovy v oblasti genderu je nepochybně klíčová pro vytváření inkluzivního a respektujícího prostředí. Tento přístup má minimálně dvě roviny, které by měly být ve výuce zohledněny. Prvním stupněm je genderově korektní přístup, jenž je v současné době nejen žádoucí, ale také nezbytný. Učitel by měl respektovat individuální odlišnosti žáků a vyhýbat se zjednodušeným a generalizujícím prohlášením, jako jsou například „To je taková klukovská mazanice“ nebo „Ty jsi taková pečlivá dívka, máš zase jedničku“. Genderová citlivost však ve výtvarné výchově zahrnuje také hlubší pohled učitele na úkoly, které zadává, na způsob, jakým je hodnotí, a na to, jakým způsobem a jaká témata jsou zvolena pro reflexivní rozhovory.

Ve výuce výtvarné výchovy se s genderovou problematikou můžeme setkat také v kontextu ochrany dívky před stereotypy, které jí mohou být vnucovány. Je však důležité reflektovat i situace, kdy chlapci, byť obvykle méně pečliví, méně přizpůsobiví a méně vstřícní ve své

¹⁵³ BABANOVÁ, Anna, KOLÁŘOVÁ, Jitka, ŠILLER, Jan. *Volba povolání bez předsudků*, s. 14.

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 15.

komunikaci, mohou být hodnoceni negativně, což může mít dlouhodobý dopad na jejich motivaci a sebehodnocení. Učitel musí přistupovat k těmto rozdílům citlivě, aby nedošlo k neúměrnému penalizování těchto chlapců za vlastnosti, které mohou být ovlivněny jejich sociálním prostředím nebo genderovými očekáváními.

Výtvarná výchova jako předmět, který pracuje s osobními názory, emocemi a kreativními přístupy žáků, je citlivá na sociální klima ve třídě. Genderové klima může ovlivnit nejen sebehodnocení žáků, ale také jejich ochotu spolupracovat a zapojit se do výuky. Studenti mohou cítit tlak k tomu, aby plnili očekávání, která na ně klade společnost, a to může vést k jejich neúspěchům nebo nespolečnosti ve výtvarné výchově.¹⁵⁵

Obrázek 26 Studentské dílo, neviditelná práce, tužka, 2023, foto: archiv autorky.

¹⁵⁵ KITZBERGEROVÁ, Leonora. *Didaktika výtvarné výchovy*. [online]. Praha: PedF UK v Praze, 2014. [cit. 2024-11.10]. Dostupné z WWW: < http://vzdelavani-dvpp.eu/download/opory/final/26_kitzbergova.pdf >. s. 29.

24 Realizace

Realizace probíhala v rámci mých souvislých praxí v listopadu a prosinci 2023 na pražské střední škole v oboru mediální tvorba. Studujících ve třídě bylo většinou kolem 10-15. Vyučovací jednoty tvořily dva 45 minutové bloky. V rámci přípravy těchto na praxe jsem navrhla projekt 15 vyučovacích hodin s tématem genderových stereotypů, který je v příloze této práce.

24.1 Reklama

Pro první hodinu praxí jsem zvolila téma reklamy, jelikož studující se právě reklamou zabývali. Proto mi přišlo vhodné věnovat se s nimi tématu genderových stereotypů v reklamě. Po představení sebe, své diplomové práce a obrazů, včetně návaznosti na Martinu Drozd Smutnou následovala diskuse na téma, co je to gender a jaký je rozdíl mezi genderem (sociální konstrukt) a pohlavím (vrozené). Poté jsem studujícím představila téma a cíl hodiny. Jako motivaci měli studující za úkol ve skupině analyzovat reklamy z *Volby povolání bez předsudků*¹⁵⁶, porovnat mezi sebou dvě reklamy a napsat,

Obrázek 27 Studentské dílo, návrh genderově neutrální reklamy, tužka, 2023, foto: archiv autorky.

jaké role v nich hrají ženy a jaké muži. Podrobnější otázky měli studující promítnuté na tabuli. První hodina byla zakončena sdílením jejich odpovědí a následnou diskusí o rozpoznání genderových stereotypech v reklamě. Společně jsme také určili kritéria

¹⁵⁶ BABANOVÁ, Anna, KOLÁŘOVÁ, Jitka, ŠILLER, Jan. *Volba povolání bez předsudků: metodika projektového dne pro základní školy*. V Praze: Gender Studies, 2014. ISBN 978-80-86520-48-3. s.45-54, pracovní list 05, Ženy a muži v reklamě.

hodnocení – jasné sdělení, kreativita, genderově neutrální, prvek lidského těla. Po přestávce se studující věnovali skupinovému návrhu genderově neutrální reklamy.

Reflexivní dialog:

Otázka: Jaké strategie a vizuální prvky jste zvolili při tvorbě genderově neutrální reklamy a proč?

Studující byly rozděleny do 4 skupin. Dvě z nich zvolily strategii absolutního vyrovnání mužského a ženského elementu. „Je tu máma, táta, syn a dcera. Všichni u jednoho stolu, jsou si rovni – dva na dva,“ uvedla první skupina. „Chtěli jsme udělat rtěnky pro každého. Rtěnku nemusí nosit pouze ženy. Proto je půlka postavy žena a druhá půlka muž – má i fousy.“

Třetí skupina se vydala cestou bez zobrazení pohlaví. „Kouření ubližuje každému, proto není poznat, jestli postava je žena nebo muž.“ Poslední skupina pak zvolila kombinaci obojího: „Pomáhat skrz charitu může každý, jak muži, tak ženy. Proto jedna ruka vypadá žensky – má dlouhé nehty a druhá mužsky. Ale i ta ruka, která vypadá žensky může patřit muži a naopak.“

Z jejich prezentace tak vyšlo, že genderově neutrální reklama musí být doslova neutrální, tedy bez jakékoli převahy pohlaví. Přitom jsme si předtím ukazovali i reklamy, které to zvládly i bez absolutní rovnováhy.

Studující vysvětlovali svoji volbu: „kdybychom jen prohodily typické genderové zobrazení, nezacílíme na diváka a může to působit urážlivě.“ Studující si sami volili, na co budou dělat

Obrázek 28 Studentské dílo, návrh genderově neutrální reklamy, tužka, 2023, foto: archiv autorky.

reklamu, a už při té volbě určovali neutralitu. S tvrzením, že reklama zobrazující pouze jedno pohlaví může být genderově neutrální, souhlasili, ale zároveň dodali, že nevěděli, jak to udělat.

Vazba na RVP

Očekávané výstupy:

Rozpoznává specifickou různost vizuálně obrazných znakových systémů a zároveň vědomě uplatňuje jejich prostředky k vytváření obsahu při vlastní tvorbě a interpretaci. Na příkladech vizuálně obrazných vyjádření uvede, rozliší a porovná osobní a společenské zdroje tvorby, identifikuje je při vlastní tvorbě. Na konkrétních příkladech vysvětlí, jak umělecká vizuálně obrazná vyjádření působí v rovině smyslové, subjektivní i sociální a jaký vliv má toto působení na utváření postojů a hodnot.

Klíčové kompetence:

Kompetence sociální a personální – přispívá k vytváření a udržování hodnotných mezilidských vztahů založených na vzájemné úctě, toleranci a empatii; rozhoduje se na základě vlastního úsudku, odolává společenským i mediálním tlakům.

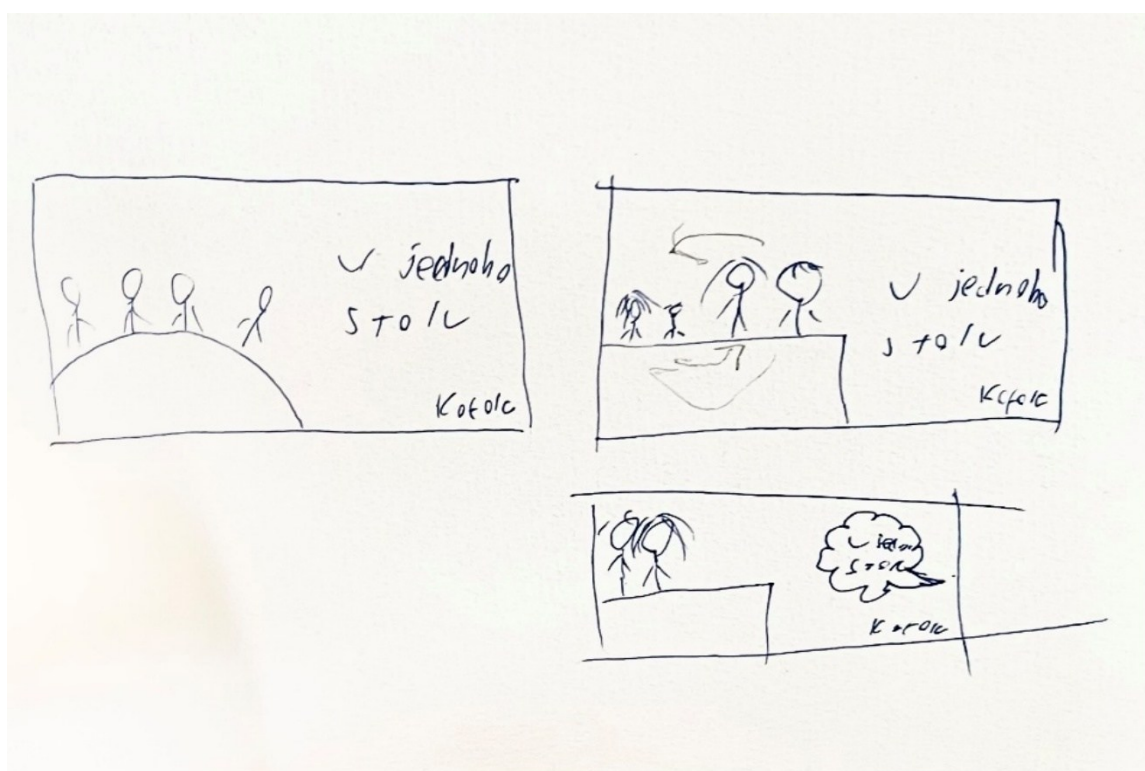

Obrázek 29 Studentské dílo, návrh genderově neutrální reklamy, tužka, 2023, foto: archiv autorky.

Kompetence k učení – kriticky přistupuje ke zdrojům informací, informace tvořivě zpracovává a využívá při svém studiu a praxi.

Cíl osobnostně – sociální: Studující si uvědomují genderové stereotypy a jejich ovlivňování světa. Vnímají také dopad těchto stereotypů na ně samotné a hledají příčiny těchto stereotypů. Ve skupině pracují na odbourávání stereotypů pomocí tvorby reklamy.

Cíl vzdělávací: Studující se zamyslí se zobrazováním muže, ženy a povolání v reklamě. Používají vizuální gramotnost k rozklíčování stereotypních genderových stereotypů v reklamě, která nás denně obklopuje.

Obrázek 31 Studentské dílo, návrh genderově neutrální reklamy, tužka, 2023, foto: archiv autorky.

24.2 Zakázané emoce

V návrhu celkového projektu jsem se zabývala třemi oblastmi. Jednou těchto oblastí byla identita, které se věnovala právě tato hodina. V úvodu hodiny jsme se studujícími diskutovali o tom, jaké je propojení mezi genderovými stereotypy a identitou a jaký mají genderové stereotypy dopad na náš život. Také jsme si vysvětlili, co to vlastně jsou genderové stereotypy. Mezi hlavní myšlenky hodiny patřilo, že očekávání společnosti na naše chování

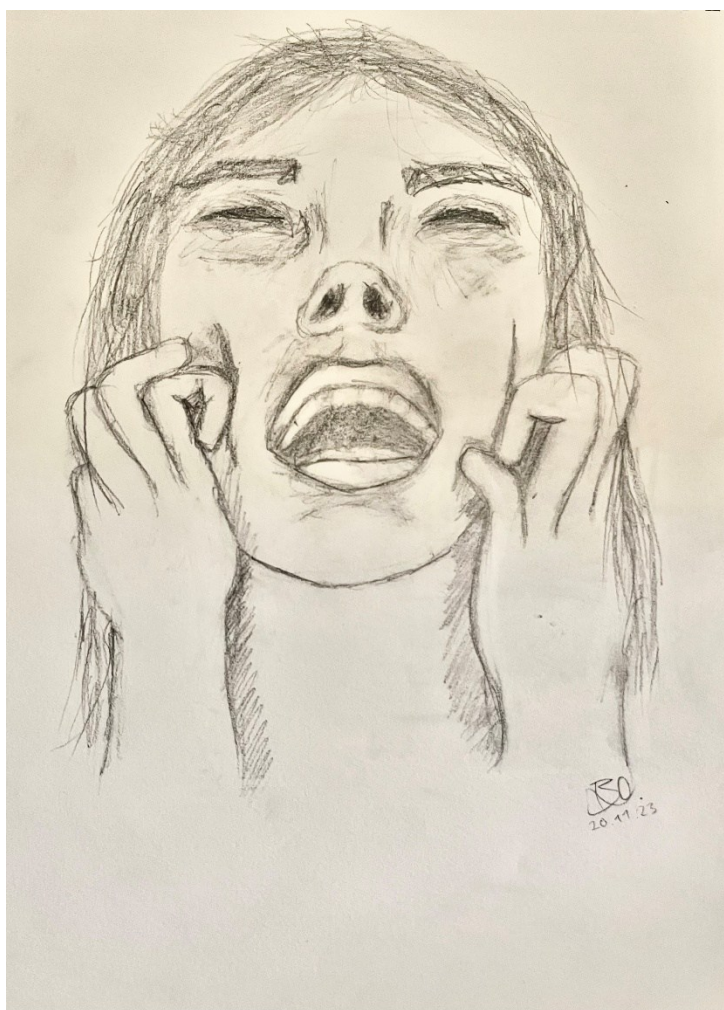
se ne vždy shoduje s tím, jak se doopravdy cítíme. Na což jsme navázali tématem zakázaných emocí, tedy buď stereotypů jako „kluci nepláčou“ nebo situacím, kdy je naopak např. dívkám doporučeno, aby se „více usmívaly“.

Studující dostali zadání nakreslit vlastní portrét vyjadřující emoci, která jim je nebo byla zakázaná. Přičemž měli klást důraz na emoce a nemuseli se držet reálných proporcí. To bylo studujícím nepříjemné, jelikož se v běžných hodinách věnovali realistickému portrétu.

Reflexivní dialog:

Otázka: Jaké emoce považujete za zakázané a proč? V čem mají genderové stereotypy vliv na vaše prožívání?

Reflexivní dialog byl ovlivněn technickými problémy. Dvacet minut před koncem hodiny vypadl proud. Pro studující tak bylo zajímavější téma, jestli budou moct jít domů, než zakázané emoce. Pracovat s celou třídou pak bylo obtížné a celkově studující neměli chuť spolupracovat. Na rozdíl od prezentace reklam byla tato reflexe opravdu dialogem. Musela jsem se snažit, abych ze studujících vůbec něco dostala, a i tak to nebylo mnoho.

Obrázek 32 Studentské dílo, zakázané emoce, tužka, 2023, foto: archiv autorky.

Mezi zakázanými emocemi se tak objevil například křik, pláč nebo úsměv: „Nic jiného nakreslit neumím. Ale je zakázanej třeba u nevhodných vtipů“. Studující navíc většinově

o svých pocitech mluvit nechtěli. A já jsem je vzhledem k citlivosti tématu i technickým potížím nenutila.

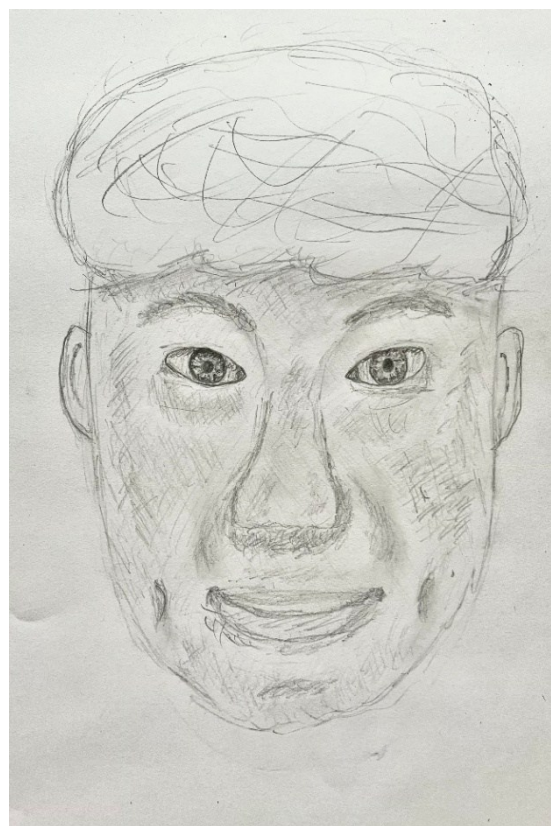
Vazba na RVP:

Očekávané výstupy: Rozpoznává specifičnosti různých vizuálně obrazných znakových systémů a zároveň vědomě uplatňuje jejich prostředky k vytváření obsahu při vlastní tvorbě a interpretaci. Vědomě uplatňuje tvořivost při vlastních aktivitách a chápe ji jako základní faktor rozvoje své osobnosti; dokáže objasnit její význam v procesu umělecké tvorby i v životě.

Klíčové kompetence:

Kompetence sociální a personální – přispívá k vytváření a udržování hodnotných mezilidských vztahů založených na vzájemné úctě, toleranci a empatii;

Kompetence občanská – respektuje různorodost hodnot, názorů, postojů a schopností ostatních lidí;

Obrázek 33 Studentská díla, *zakázané emoce*, tužka, 2023, foto: archiv autorky.

Cíl osobnostně – sociální: Studující si uvědomují genderové stereotypy a jejich ovlivňování světa. Vnímají také dopad těchto stereotypů na ně samotné. Vzájemně spolupracují i v osobním zobrazování. Dokáží vyjádřit svoji identitu.

Cíl vzdělávací: Studující pracují s anatomií vlastního obličeje a vyjadřují sami sebe kreativním způsobem. Snaží se vyjádřit co vnitřně prožívají.

24.3 Reflexe: Genderově netradiční povolání

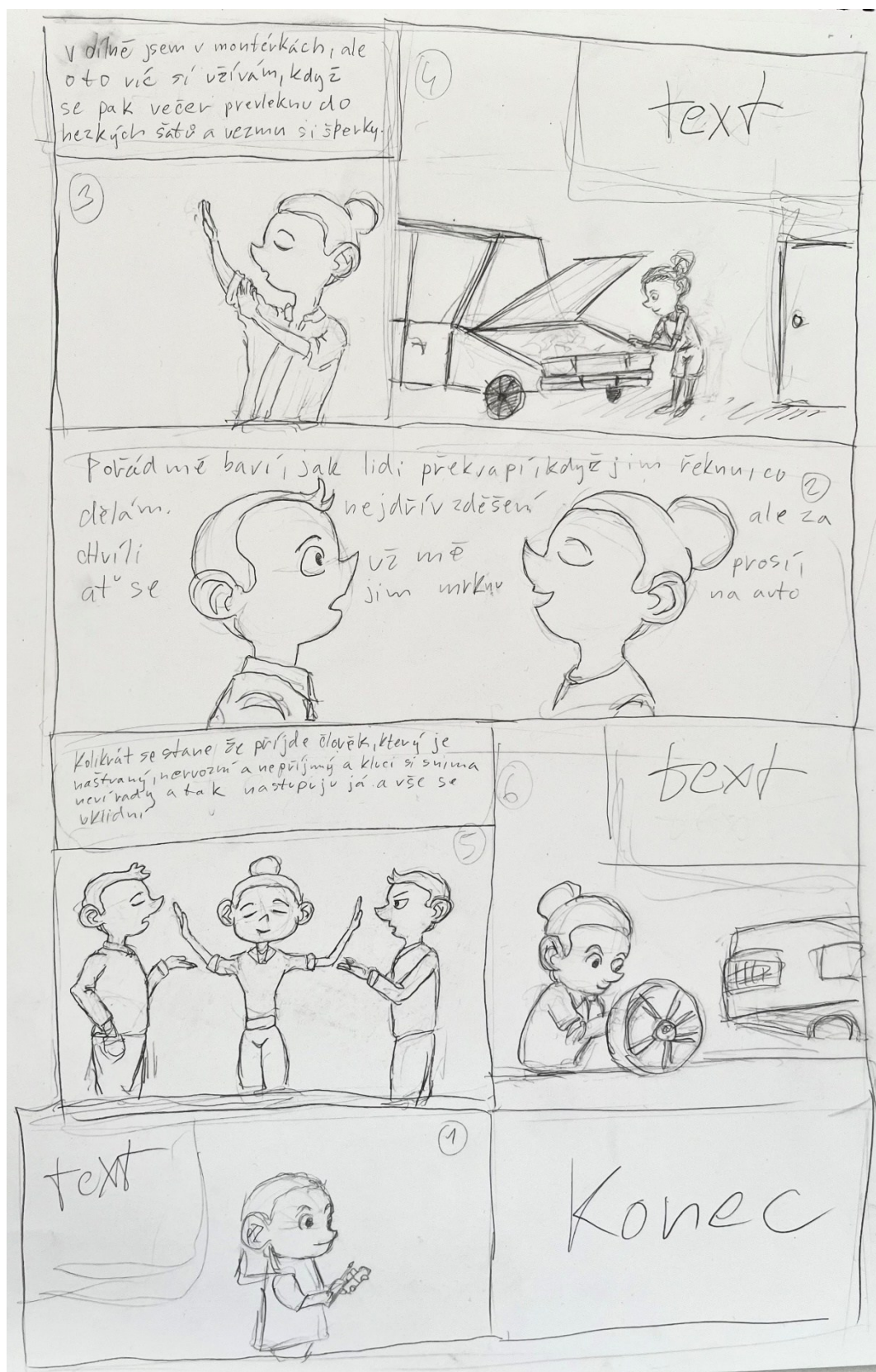
Hodina začala pro mě neplánovaně třídnickou hodinou, po které byli studující rozhozeni. Jedna slečna se vyloženě snažila hodinu rozložit, ale většinou třída pracovala. Po představení mě a mé práce měli studující za úkol nakreslit komiks, který vycházel z textů genderově netradičních povolání z publikace *Volba povolání bez předsudků*¹⁵⁷. Z výtvarné kultury jim byly představeni Laydeez do Comics, Jiří Franta, Lukáš Fibich nebo Opráskí sčeskí historje. Společně jsme určili kritéria hodnocení, mezi kterými bylo zobrazení lidské figury a využití textu.

Reflexivní dialog:

Otázka: Jak podle vás ovlivňují genderové stereotypy volbu povolání?

Tím, že jsme přišli o čas třídnickou hodinou, jsem zkrátila úvod o genderu, což se ukázalo jako chyba, jelikož komiksy studujících nakonec zobrazovaly právě genderové stereotypy. Třída se rozdělila na dvě skupiny – první zkoušela, co si může dovolit – například komiks končil sebevraždou, nebo dělali vtipy, ve kterých nevědomky podporovali genderové stereotypy: „škola najala kuchaře, který ale vařil hnusně, takže musela najmout kuchařku,“ nebo: „kadeřník byl nešika a stříhl zákazníka do ucha“.

¹⁵⁷ BABANOVÁ, Anna, KOLÁŘOVÁ, Jitka, ŠILLER, Jan. *Volba povolání bez předsudků*, s.32-39, pracovní list 03, Osm povolání.

Obrázek 34 Studentské dílo, netradiční povolání, tužka, 2023, foto: archiv autorky.

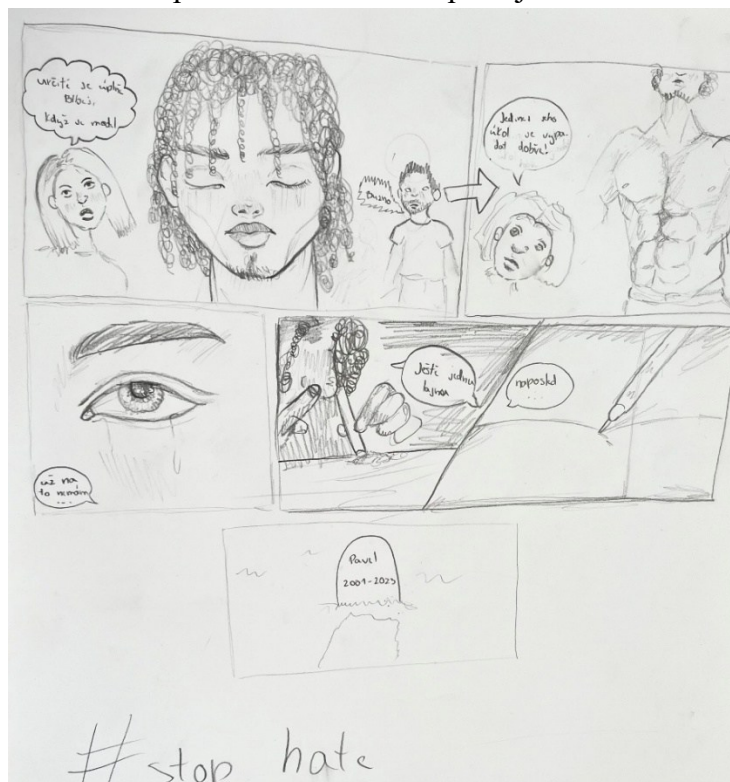
Druhá polovina třídy v tichosti spolupracovala. „Moji pilotce nejdříve pilotování letadla moc nejde, ale nevzdá se a zvládne to,“ nebo „záchranářce zraněný pán nevěří, že ho doveze do nemocnice bez nehody, ale ona to zvládne.“

Muži tak v komiksech studujících často vystupovali jako nešikové, nebo někdo, kdo kritizuje ženy. Ženy naopak i přes nedůvěru mužů zvládali boj se stereotypy ve svém pracovním prostředí.

Tím, že se jednalo o formu komiksu, zvrhl se reflexivní dialog do popisu příběhu, místo tématu genderových stereotypů.

Vazba na RVP:

Očekávané výstupy: Rozpoznává specifičnosti různých vizuálně obrazných znakových systémů a zároveň vědomě uplatňuje jejich prostředky k vytváření obsahu při vlastní tvorbě a interpretaci. Na příkladech vizuálně obrazných vyjádření uvede, rozliší a porovná osobní a společenské zdroje tvorby, identifikuje je při vlastní tvorbě. Na konkrétních příkladech vysvětlí, jak umělecká vizuálně obrazná vyjádření působí v rovině smyslové, subjektivní i sociální a jaký vliv má toto působení na utváření postojů a hodnot.

Obrázek 35 Studentské dílo, netradiční povolání, tužka, 2023, foto: archiv autorky.

Klíčové kompetence:

Kompetence k učení – kriticky přistupuje ke zdrojům informací, informace tvořivě zpracovává a využívá při svém studiu a praxi.

Kompetence sociální a personální – přizpůsobuje se měnícím se životním a pracovním podmínkám a podle svých schopností a možností je aktivně a tvořivě ovlivňuje; přispívá k vytváření a udržování hodnotných mezilidských vztahů založených na vzájemné úctě, toleranci a empatii; rozhoduje se na základě vlastního úsudku, odolává společenským i mediálním tlakům

Kompetence k podnikavosti –

cílevědomě, zodpovědně a s ohledem na své potřeby, osobní předpoklady a

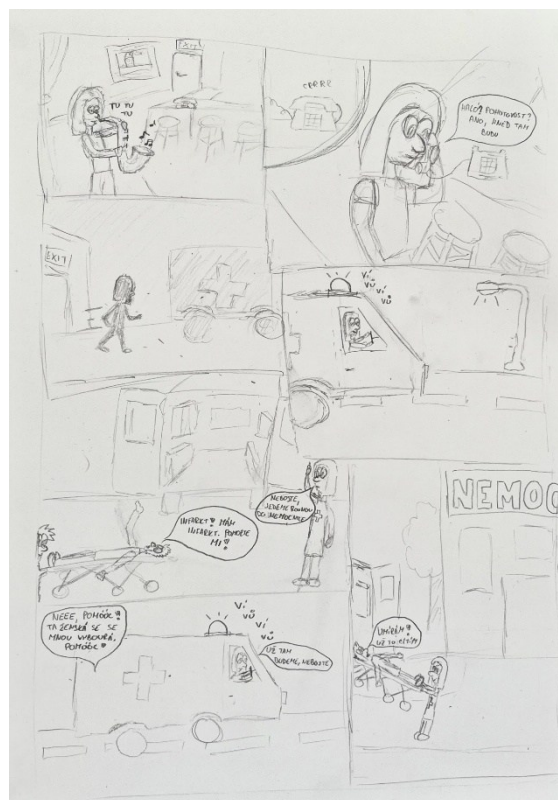
možnosti se rozhoduje o dalším vzdělávání a budoucím profesním zaměření; získává a kriticky vyhodnocuje informace o vzdělávacích a pracovních příležitostech, využívá dostupné zdroje a informace při plánování a realizaci aktivit; posuzuje a kriticky hodnotí rizika související s rozhodováním v reálných životních situacích a v případě nezbytnosti je připraven tato rizika nést;

Cíl osobnostně – sociální: Žáci a žákyně si uvědomují genderové stereotypy a jejich ovlivňování světa. Vnímají také dopad těchto stereotypů na ně samotné, a jejich vliv na volbu povolání. Hledají příčiny těchto stereotypů.

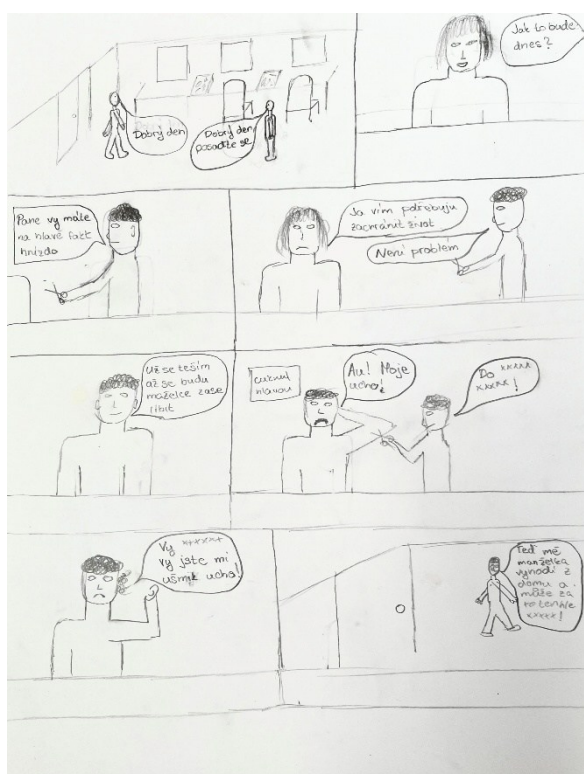
Cíl vzdělávací: Žáci a žákyně zpracovávají příběhy genderových stereotypů v různých technikách. Zamýšlí se nad zobrazováním muže, ženy a povolání.

Obrázek 36 Studentské dílo, netradiční povolání, tužka, 2023, foto: archiv autorky.

Obrázek 38 Studentská díla, netradiční povolání, tužka, 2023, foto: archiv autorky.

Obrázek 37 Studentská díla, netradiční povolání, tužka, 2023, foto: archiv autorky.

24.4 Realizace: Neviditelná práce a moje místo v domácnosti

Po představení mojí práce, Martiny Drozd Smutné a Petry Herotové a tématu hodiny práce v domácnosti, měli studující na výběr ze dvou zadání. V prvním se věnovali tématu přehlížené a nedocené práce, při čemž pracovali s bílou voskovkou na bílém papíře a vodovými barvami. Tedy ani oni sami přesně neviděli, co kreslí. Přehlížená práce mohla být jakéhokoli člena rodiny, včetně jich samotných.

Při výběru druhého zadání se studující zaměřili na svoje místo v domácnosti. Technikou kresby tužkou – jelikož právě té se celý rok věnují – měli za úkol ztvárnit domácí práci, kterou dělají nejvíce, nebo která je jejich zodpovědností.

Reflexivní dialog:

Otázka: Jaké je moje místo v rodině? Kterou práci vnímám jako přehlíženou a proč?

Při reflexi se ukázalo, že studující propojili obě témata dohromady. I v neviditelné práci všichni zobrazovali sami sebe. Což sice byla možnost, ale myslím si, že to vzniklo spíše propojením témat, než že by si všichni mysleli, že jejich práce je ta nejméně doceněná. Nicméně někteří z nich zmiňovali, že za práci cítí málo pochvaly. „Nikdo mě nechválí za venčení psa,“ „moje práce v domácnosti je starat se o kočku,“ „moc ráda vařím.“ Možnost výběru ze zadání však byla myslím vhodnou volbou, jelikož někteří studující mají problém se vzdát tužky a voskovky vnímali jako moc dětské. Někteří naopak ocenili změnu média.

Do tvorby se zapojila také paní učitelka, což studující motivovalo. Celkově k práci přistupovali kladně.

Obrázek 39 Studentské dílo, moje místo v rodině, tužka, 2023, foto: archiv autorky.

Obrázek 40 Studentské dílo, neviditelná práce, tužka, 2023, foto: archiv autorky.

Vazba na RVP:

Očekávané výstupy: Při vlastní tvorbě uplatňuje osobní prožitky, zkušenosti a znalosti, rozpozná jejich vliv a individuální přínos pro tvorbu, interpretaci a přijetí vizuálně obrazných vyjádření. Využívá znalosti aktuálních způsobů vyjadřování a technických možností zvoleného média pro vyjádření své představy.

Klíčové kompetence:

Kompetence občanská – respektuje různorodost hodnot, názorů, postojů a schopností ostatních lidí; promýšlí souvislosti mezi svými právy, povinnostmi a zodpovědností; k plnění svých povinností přistupuje zodpovědně

a tvořivě, hájí svá práva i práva jiných, vystupuje proti jejich potlačování a spoluvytváří podmínky pro jejich naplňování;

Kompetence sociální a personální – přispívá k vytváření a udržování hodnotných mezilidských vztahů založených na vzájemné úctě, toleranci a empatii;

Cíl osobnostně – sociální: Studující si uvědomují genderové stereotypy a jejich ovlivňování světa. Vnímají také dopad těchto stereotypů na ně samotné. A vliv domácího rozdělení činností. Zároveň vnímají pospolitost rodiny a správnost i možnost volby jednotlivých domácností. Uvědomují si svoje místo v domácnosti.

Cíl vzdělávací: Studující si vyzkouší si tvorbu bílou na bílé, tedy situaci, kdy nevidí, co tvoří, a musí se spolehnout na intuici více než na zrak.

Obrázek 41 Studentské dílo, netradiční povolání, tužka, 2023, foto: archiv autorky.

Obrázek 42 Studentské dílo, neviditelná práce, tužka, 2023, foto: archiv autorky.

Obrázek 43 Studentské dílo, neviditelná práce, tužka, 2023, foto: archiv autorky.

Obrázek 44 Studentská díla, netradiční povolání, tužka, 2023, foto: archiv autorky.

Obrázek 45 Studentská díla, netradiční povolání, tužka, 2023, foto: archiv autorky.

Závěr

Tato práce má pro mě nedocenitelný význam a vůbec jsem nečekala, že její tvorba na mě bude mít takový vliv. Po rešerších k teoretické části práce a zkoumání tématu psychické zátěže už nejsem taková, jaká jsem bývala. Toto téma se pro mě stalo něčím, čím jsem po více dva roky opravdu žila. Zabývání se genderovými stereotypy mi otevřelo oči a donutilo mě přehodnotit některá má životní rozhodnutí. Také mi dalo odpovědi na spoustu otázek, na kterou jsem ani nevěděla, že se ptám, přestože zkoumání psychické zátěže nebylo snadné a čtení knih o patriarchálních strukturách naší společnosti bylo většinou dost bolestné. Text diplomové práce je pouze úzkým výsekem toho, s jakými všemi tématy jsem se při rešerších potkávala. Tato práce má opravdu hluboký dopad na můj život, a přestože k tomuto tématu přišla víceméně náhodou, jsem neskutečně vděčná, že se ke mně dostalo a já jsem ho mohla zkoumat.

Také praktická část pro mě byla velkým přínosem. Stejně jako v bakalářské práci jsem vnímala, že pro mě má obrovský smysl práce v cyklech. Vážím si času, který jsem malbě věnovala a pokládám ho za dobře využitý. Práce v cyklech mi zvedla sebevědomí, jelikož jsem během ní zlepšovala a byla stále více spokojená se svými malbami. Také téma, které jsem zvolila – domácí práce vázané na rodinný příběh – mi poskytlo čas s rodinou při pozorování různých činností a pomáhání u prací, které jsem běžně nevykonávala, a také téma k hovoru na téma práce v domácnosti a její rozdělení. Jsem ráda, že má moje práce přesah do osobní roviny a zachycuje téma, které je mi blízké.

Díky didaktické části jsem se při praxích zabývala tématem, které má podle mého názoru ve školství své místo. Přípravě jsem věnovala spoustu času a byla jsem ráda, že je to téma, které jde do hloubky. Při psaní didaktické části této práce jsem měla na průběh hodin mnohem kritičtější pohled než při samotné reflexi praxí. Bezprostředně po praxích jsem byla ráda, že jsem hodiny odučila podle plánu, že studující spolupracovali, že jsem zvládla reagovat na různé situace. Při zpětném zkoumání průběhu hodin do této práce jsem se však na odučené hodiny dívala jinak – kladla jsem větší důraz na výsledek, který se mi nezdál tolik patrný. Důležité tak pro mě bylo i uvědomění, že vyučovací hodiny málokdy probíhají podle našich představ a že je důležité na nich stále pracovat a jejich reflexi provádět z různých úhlů

pohledů. Také ale uvědomění si, že v samotné praxi jsou pro nás důležité jiné aspekty než v teoretickém zkoumání.

Dalším důležitým přínosem pro moji práci, byla také proměna mých sociálních sítí. Ty se pro mě vedle čtení literatury staly důležitou oporou při zkoumání tématu psychické zátěže a světa z feministické perspektivy. Je totiž mnoho lidí, kteří se těmito tématům věnují. A přestože jsem je nepoužívala jako přímé zdroje, stali se celkovou oporou pro mé pochopení hloubky problému. Proto bych na závěr ráda uvedla několik profilů, které si myslím že si zaslouží vaši pozornost pro doplnění hlubších kontextů mé práce:

Instagram: @primachap, @men.without.fear, @zenyvpravu, @sklonykfeminismu, @nf_propolis, @praguefemtours, @feminist, @femaleinvest.

TikTok: @beatsexism.cz, @speechprof, @ilovefarideh, @sheisapaigeturner @boredwalk.lol @veronicasimkova @luciezel

Také spoustu knih, které jsem potkala při rešerších, ale nezabývaly se domácností ale spíše feminismem, pro další zkoumání mohu doporučit:

LAUDER, Silvie. V pasti pohlaví: o politice, péči, sexu, násilí a postavení žen v Česku. Brno: Host, 2023. ISBN 978-80-275-1590-5.

DELAP, Lucy, VARGOVÁ, Alžběta. *Feminismy: globální dějiny*. Brno: Host, 2022. ISBN 978-80-275-1079-5.

HOMFRAY, Šárka, KARÁSEK-ČEJKOVÁ, Michaela. *Proč jsme tak naštvané?* Praha: Wo-men, 2022. ISBN 978-80-907641-9-4.

CRIADO-PEREZ, Caroline, PLACHÁ, Tereza. *Neviditelné ženy: jak data a výzkumy utvářejí svět pro muže*. Brno: Host, 2024. ISBN 978-80-275-1868-5.

HOMFRAY, Šárka, VÁCLAVKOVÁ, Lucie, IDESOVÁ, Barbora. *Pay gap: kratší konec provazu*. Praha: Deník Alarm, 2024. ISBN 978-80-908712-9-8.

MINERAU, Susanne. *Manuál pro moderní mámy: Jak vychovávat dcery, které změni svět*. NextPage Media, 2023. ISBN: 978-80-908787-2-3.

RODSKY, Eve. *Supermatky nemusí být šílené: Jak rozdělit práci v rodině spravedlivě a bez hádek*. Pragma, 2020. ISBN: 978-80-242-6679-4.

Seznam použitých informačních zdrojů

Literatura:

ADICHIE, Chimamanda Ngozi, ŠTÁDLER, Petr. *Feminismus je pro každého*. Brno: Host, 2018, 70 s. ISBN 978-80-7577-468-2.

BABANOVÁ, Anna, KOLÁŘOVÁ, Jitka, ŠILLER, Jan. *Volba povolání bez předsudků: metodika projektového dne pro základní školy*. V Praze: Gender Studies, 2014, 109 s. ISBN 978-80-86520-48-3.

FRÖHLICH, Laura a THÖNDLOVÁ, Gabriela. *Žena pro život není holka pro všechno: jak si lépe rozdělit práci v rodině*. Praha: Grada, 2021. ISBN 978-80-271-3127-3.
FULKOVÁ, Marie. *Diskurs umění a vzdělávání*. Jinočany: H&H, 2008, 335 s. ISBN 978-80-7319-076-7.

GRIFFIN, Jonathan. *Clare Rojas*. In: SCHWABSKY, Barry. *Vitamin P2: New Perspectives in Painting*. China: Phaidon, 2015, 256-259. ISBN: 978-0-7148-6942-1.

JARKOVSKÁ, Lucie, LIŠKOVÁ, Kateřina. *Feministkou snadno a rychle*. Praha: Euromedia Group, 2023, 232 s. ISBN 978-80-242-8740-9.

KITZBERGEROVÁ, Leonora. *Didaktika výtvarné výchovy*. [online]. Praha: PedF UK v Praze, 2014. [cit. 2024-11.10]. Dostupné z WWW: < http://vzdelavani-dvpp.eu/download/opory/final/26_kitzbergova.pdf>.

KAMPEN, Natalie Boymel. *Společenský status a gender v římském umění*. In: PACHMANOVÁ, Martina, Lucie VIDMAR a Jo Anna ISAAK. *Neviditelná žena: antologie současného amerického myšlení o feminismu, dějinách a vizualitě*. Praha: One Woman Press, 2002, s. 66-91. ISBN 80-86356-16-7.

NOCHLIN, Linda. *Proč neexistovaly žádné velké umělkyně?* In: PACHMANOVÁ, Martina, Lucie VIDMAR a Jo Anna ISAAK. *Neviditelná žena: antologie současného amerického myšlení o feminismu, dějinách a vizualitě*. Praha: One Woman Press, 2002, s. 25-66. ISBN 80-86356-16-7.

PACHMANOVÁ, Martina. *Předmluva: Neviditelná žena: Mýty, dějiny a skutečnost*. In: PACHMANOVÁ, Martina, Lucie VIDMAR a Jo Anna ISAAK. *Neviditelná žena: antologie*

současného amerického myšlení o feminismu, dějinách a vizualitě. Praha: One Woman Press, 2002, s. 9-25. ISBN 80-86356-16-7.

PETŘÍČEK, Miroslav, VELÍŠEK Martin. *Pohledy, které tvoří obrazy*. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2012, 137 s. ISBN 978-80-7290-584-3.

Online zdroje:

ALLEN, Gwen. Clare Rojas. Artforum. Penske Media Corporation. [online]. [cit. 2025-04-04]. Dostupné z: <https://www.artforum.com/events/clare-rojas-2-206825/>

ANDREW KREPS GALLERY. *Clare Rojas*. Andrew Kreps gallery [online]. [cit. 2025-04-04]. Dostupné z: <http://www.andrewkreps.com/artists/clare-rojas>

ARTRLIST. *Petra Herotová*. Artlist, Centrum pro současné umění Praha. [online]. [cit. 2025-04-04]. Dostupné z: <https://artlist.cz/umelci/petra-herotova/>

BARTLOVÁ, Anežka. *Martina Smutná – Emancipace malbou*. Art antiques. [online]. 2020, 04. [cit. 2025-03-25]. Dostupné z: <https://www.artantiques.cz/martina-smutna-emancipace-malbou>

BERGGRUEN. *Clare Rojas*. Berggruen Gallery. [online]. [cit. 2025-04-04]. Dostupné z: <https://www.berggruen.com/artists/clare-rojas>

BLUMENFELD Anya. *Clare Rojas: The PEACE that exists in my Bones*. [online]. 2021, 01. 17. [cit. 2025-04-04]. Dostupné z: <https://www.withitgirls.com/post/clare-rojas-the-peace-that-exists-in-my-bones>

CHEATHAM, Elizabeth Mathis. *Clare Rojas. Matrons & Mistresses*. Eli Gray. [online]. 2019, 12.12. [cit. 2025-04-04]. Dostupné z: <https://www.matronsandmistresses.com/articles/2019/12/12/clare-rojas>

CHRISAFIS Angelique. *Drawn from experience: meet the feminist author whose comic strips hit home*. The guardian. Guardian News & Media Limited or its affiliated companies. [online]. 2018, 11. 02. [cit. 2025-04-04]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/books/2018/nov/02/drawn-from-experience-meet-the-feminist-author-whose-comic-strips-hit-home>

- JANEČKOVÁ, Hanna. *CJCH 2022: Martina Drozd Smutná*. Artalk. [online]. 2022, 08. 08. [cit. 2025-04-04]. Dostupné z: <https://artalk.info/news/cjch-2022-martina-drozd-smutna>
- KAVI GUPTA. *Clare Rojas*. Artlogic. [online]. [cit. 2025-04-04]. Dostupné z: <https://kavigupta.com/artists/44-clare-rojas/>
- KOTTOVÁ, Karina. *Artist's portfolio*. Martina Smutná. [online]. [cit. 2025-04-04]. Dostupné z: <http://martinasmutna.com/>
- MATTER OF ART. *Martina Drozd Smutná*. Tranzit.cz. *Ve věci umění, Matter of Art*. [online]. 2024 [cit. 2025-04-04]. Dostupné z: <https://matterof.art/cz/2024/umelectvo/martina-drozd-smutna>
- SPOLEČNOST JINDŘICHA CHALUPECKÉHO. *Petra Herotová*. SJCH. [online]. 2009. [cit. 2025-04-04]. Dostupné z: <https://www.sjch.cz/petra-herotova/>
- ROJAS, Clare. *The Inexhaustible Middle*. Nives. [online]. [cit. 2025-04-04]. Dostupné z: https://www.nieves.ch/1208/the_inexhaustible_middle
- RYCHLÍKOVÁ, Apolena. *Setkání s feminismem mi pomohlo uchopit vlastní studium na AVU, říká Martina Drozd Smutná*. DENÍK ALARM, Z.Ú. *Alarm* [online]. 2022, 18. 05. 2022 [cit. 2025-04-04]. Dostupné z: <https://denikalarm.cz/2022/05/setkani-s-feminismem-mi-pomohlo-uchopit-vlastni-studium-na-avu-rika-martina-drozd-smutna/>

Prameny:

RA, Diář Jiřího Šturce (nar. 1944) ze dne 12.05. 2015.

Vyjádření k využití nástrojů umělé inteligence

Při zpracování této diplomové práce byly využity nástroje umělé inteligence jako podpůrný prostředek pro tvorbu textu, analýzu zdrojů a formální úpravy. Umělá inteligence byla použita zejména k návrhu formulací, syntéze informací a zpřehlednění obsahu, přičemž veškeré interpretace, analytické závěry a autorský text zůstávají plně výsledkem mé vlastní práce.

AI nástroje nepředstavovaly primární zdroj informací, nýbrž doplněk ke studiu odborné literatury a vlastnímu výzkumu. Všechny odborné závěry byly ověřovány na základě relevantních zdrojů a kritického myšlení.

Použití umělé inteligence tedy nemělo vliv na vědeckou integritu práce, nýbrž sloužilo ke zvýšení efektivity psaní a formální konzistence textu.

Seznam příloh

Příloha 1 – Ukázka metodických listů

Příloha 2 – Strukturovaný rozhovor

Seznam obrázků

Obrázek 1 Klára Šturcová, Jirka dosekal sad, akrylové barvy, akrylový papír B1, 2022. ...	13
Obrázek 2 Martina Drozd Smutná, The will to change, 2022, olej na plátně 80 × 100 cm.	14
Obrázek 3 Martina Drozd Smutná, Tea pot, olej na plátně 80 × 100 cm, 2022.	15
Obrázek 4 Martina Drozd Smutná, Wedding cake, olej na plátně 110 × 100 cm, 2020.	16
Obrázek 5 Martina Drozd Smutná, V poli, olej na plátně 130 × 90, 2024.	17
Obrázek 6 Martina Drozd Smutná, Eat bio, save nothing, History of (dis) Obedience, 2019.	18
Obrázek 7 Martina Drozd Smutná, Pokorná – Série prohra, olej na plátně, 2017.	19
Obrázek 8 Martina Drozd Smutná, Red carpet, olej na plátně 85 × 100, 2021.	20
Obrázek 9 Klára Šturcová, Oběd se uvařil, akrylové barvy, akrylový papír B1, 2022.	25
Obrázek 10 Klára Šturcová, Prádlo se vypralo, akrylové barvy, akrylový papír B1, 2022.	33
Obrázek 11 Emma, You Should've Asked, počítačová grafika, 2016.	38
Obrázek 12 Klára Šturcová, Psychická zátěž se objevila, akrylové barvy, plátno 65x90 cm, 2023.	40
Obrázek 13 Klára Šturcová, Nádobí se uklidilo, akrylové barvy, plátno 65x90 cm, 2023.	51
Obrázek 14 Petra Herotová, Tatrkovo náradí, objekty z papíru, 2005.	52
Obrázek 15 Petra Herotová, Tatrkovy výroky, 102 kreseb, propiska na A4 kancelářském papíře, 2005-6.	53
Obrázek 16 Petra herotová, K. H. vede taneční kroužek, Karel Herot, fix nebo pero na papíře, A4, 2007.	54
Obrázek 17 Klára Šturcová, V kotli se zatopilo, akrylové barvy, plátno 65x90 cm, 2023.	61
Obrázek 18 Klára Šturcová, Společně to zvládneme, akrylové barvy, plátno 65x90 cm, 2023.	67
Obrázek 19 Clare Rojas, Trick Them with Flowers, akryl a kvaš na desce 38 × 40 cm, 2009.	68

Obrázek 20 Clare Rojas, Blue poppy lady, Everything Flower, kvaš na papíře 30 × 35, 2009.	69
Obrázek 21 Clare Rojas, Untitled, olej na dvou panelech 84 x 84, 213.4 x 213.4 cm, 2019.	71
Obrázek 22 Clare Rojas, Untitled, akryl na panelu 84 x 96 palců, 2019.	72
Obrázek 23 Obrázek 12 Klára Štuncová, Na návštěvě, akrylové barvy, plátno 65x90 cm, 2024.	73
Obrázek 24 Studentské dílo, netradiční povolání, tužka, 2023, foto: archiv autorky.	77
Obrázek 25 Studentské dílo, neviditelná práce, tužka, 2023, foto: archiv autorky.	79
Obrázek 26 Studentské dílo, neviditelná práce, tužka, 2023, foto: archiv autorky.	82
Obrázek 27 Studentské dílo, návrh genderově neutrální reklamy, tužka, 2023, foto: archiv autorky.	83
Obrázek 28 Studentské dílo, návrh genderově neutrální reklamy, tužka, 2023, foto: archiv autorky.	84
Obrázek 29 Studentské dílo, návrh genderově neutrální reklamy, tužka, 2023, foto: archiv autorky.	85
Obrázek 30 Studentské dílo, návrh genderově neutrální reklamy, tužka, 2023, foto: archiv autorky.	86
Obrázek 31 Studentské dílo, návrh genderově neutrální reklamy, tužka, 2023, foto: archiv autorky.	86
Obrázek 32 Studentské dílo, zakázané emoce, tužka, 2023, foto: archiv autorky.	87
Obrázek 33 Studentská díla, zakázané emoce, tužka, 2023, foto: archiv autorky.	88
Obrázek 34 Studentské dílo, netradiční povolání, tužka, 2023, foto: archiv autorky.	90
Obrázek 35 Studentské dílo, netradiční povolání, tužka, 2023, foto: archiv autorky.	91
Obrázek 36 Studentské dílo, netradiční povolání, tužka, 2023, foto: archiv autorky.	92
Obrázek 37 Studentská díla, netradiční povolání, tužka, 2023, foto: archiv autorky.	93
Obrázek 38 Studentská díla, netradiční povolání, tužka, 2023, foto: archiv autorky.	93
Obrázek 39 Studentské dílo, moje místo v rodině, tužka, 2023, foto: archiv autorky.	94
Obrázek 40 Studentské dílo, neviditelná práce, tužka, 2023, foto: archiv autorky.	95
Obrázek 41 Studentské dílo, netradiční povolání, tužka, 2023, foto: archiv autorky.	96
Obrázek 42 Studentské dílo, neviditelná práce, tužka, 2023, foto: archiv autorky.	97

Obrázek 43 Studentské dílo, neviditelná práce, tužka, 2023, foto: archiv autorky.	97
Obrázek 45 Studentská díla, netradiční povolání, tužka, 2023, foto: archiv autorky.....	98
Obrázek 44 Studentská díla, netradiční povolání, tužka, 2023, foto: archiv autorky.....	98

Seznam zkratk

ZUŠ – Základná umělecká škola

RA – rodinný archiv

Příloha 1.

Návrh projektu:

Projektové téma: Genderové stereotypy

Rozsah: 3 tematické řady

T E M A T I C K Á Ř A D A			
	1.Koláž	2.Volba povolání	3.Moje místo v domácnosti
O Č E K Á V A N É V Ý S T U P Y	Rozpoznává specifičnosti různých vizuálně obrazných znakových systémů a zároveň vědomě uplatňuje jejich prostředky k vytváření obsahu při vlastní tvorbě a interpretaci. Vědomě uplatňuje tvořivost při vlastních aktivitách a chápe ji jako základní faktor rozvoje své osobnosti; dokáže objasnit její význam v procesu umělecké tvorby i v životě. Využívá znalosti aktuálních způsobů vyjadřování a technických možností	Porovnává různé znakové systémy, např. psaného jazyka. Na příkladech vizuálně obrazných vyjádření uvede, rozliší a porovná osobní a společenské zdroje tvorby, identifikuje je při vlastní tvorbě. Nalézá, vybírá a uplatňuje odpovídající prostředky pro uskutečňování svých projektů. Na konkrétních příkladech vysvětlí, jak umělecká vizuálně obrazná vyjádření působí v rovině smyslové, subjektivní	Objasní roli autora, příjemce a interpreta při utváření obsahu a komunikačního účinku vizuálně obrazného vyjádření. Při vlastní tvorbě uplatňuje osobní prožitky, zkušenosti a znalosti, rozpozná jejich vliv a individuální přínos pro tvorbu, interpretaci a přijetí vizuálně obrazných vyjádření. Samostatně experimentuje s různými vizuálně obraznými prostředky, při vlastní tvorbě uplatňuje také umělecké vyjadřovací

	zvoleného média pro vyjádření své představy.	i sociální a jaký vliv má toto působení na utváření postojů a hodnot.	prostředky současného výtvarného umění.
K L Í Č O V É K O M P E T E N C E	Kompetence občanská: respektuje různorodost hodnot, názorů, postojů a schopností ostatních lidí; Kompetence digitální: ovládá potřebnou sadu digitálních zařízení, aplikací a služeb, využívá je při školní práci i při zapojení do veřejného života; digitální technologie a způsob jejich použití nastavuje a mění podle toho, jak se vyvíjejí dostupné možnosti a jak se mění jeho vlastní potřeby	Kompetence komunikativní: efektivně využívá moderní informační technologie; vyjadřuje se v mluvených i psaných projevech jasně, srozumitelně a přiměřeně tomu, komu, co a jak chce sdělit, s jakým záměrem a v jaké situaci komunikuje; je citlivý k míře zkušeností a znalostí a k možným pocitům partnerů v komunikaci; Kompetence sociální a personální- přizpůsobuje se měnícím se životním a pracovním podmínkám a podle svých schopností a možností je aktivně a tvořivě ovlivňuje;	Kompetence občanská: promýšlí souvislosti mezi svými právy, povinnostmi a zodpovědností; k plnění svých povinností přistupuje zodpovědně a tvořivě, hájí svá práva i práva jiných, vystupuje proti jejich potlačování a spoluvytváří podmínky pro jejich naplňování; Kompetence sociální a personální: přispívá k vytváření a udržování hodnotných mezilidských vztahů založených na vzájemné úctě, toleranci a empatii; Kompetence k učení- kriticky přistupuje ke zdrojům informací, informace tvořivě

		rozhoduje se na základě vlastního úsudku, odolává společenským i mediálním tlakům Kompetence k podnikavosti- cílevědomě, zodpovědně a s ohledem na své potřeby, osobní předpoklady a možnosti se rozhoduje o dalším vzdělávání a budoucím profesním zaměření;	zpracovává a využívá při svém studiu a praxi
C Í L O S S O C B I N Á O L S N T Í Ě	Studující si uvědomují genderové stereotypy a jejich ovlivňování světa. Vnímají také dopad těchto stereotypů na ně samotné. Vzájemně spolupracují i v osobním zobrazování. Dokáží vyjádřit svoji osobnost.	Studující si uvědomují genderové stereotypy a jejich ovlivňování světa. Vnímají také dopad těchto stereotypů na ně samotné, a jejich vliv na volbu povolání. Hledají příčiny těchto stereotypů. Ve skupině pracují na odbourávání stereotypů pomocí tvorby reklamy.	Studující si uvědomují vliv genderových stereotypů na fungování společnosti a světa, je samotné i rozdělení práce v domácnosti. Zároveň vnímají pospolitost rodiny a respektují odlišnosti jednotlivých domácností. Uvědomují si svoje místo v domácnosti.

C Í L	Studující poznávají různou práci s technikou koláže a pracují v plochách.	Studující zpracovávají příběhy genderových stereotypů v různých technikách. Zamýšlí se nad zobrazováním muže, ženy a povolání v reklamě. Používají vizuální gramotnost k rozklíčování stereotypních genderových stereotypů v reklamě, která nás denně obklopuje.	Studující si vyzkouší si tvorbu bílou na bílé, tedy situaci, kdy nevidí, co tvoří, a musí se spolehnout na intuici více než na zrak.
V			
Z	Studující pracují s anatomii vlastního obličejů a vyjadřují sami sebe kreativním způsobem. Snaží se se oprostit od realistického zobrazování a vyjádřit co vnitřně prožívají.		
D			
Ě			
L			
Á			
V			
A			
C			
Í			

Tematická řada

Téma 1: Koláž

Časová dotace: 5 vyučovacích hodin

Koncept: co mě baví, já, muž a žena, prima chlap¹⁵⁸

Motivace: Příběh Alex – 2 varianty holka a kluk¹⁵⁹

Výtvarná kultura: Jiří Kolář, Hannah Höchová, Raoul Hausmann

Výtvarná technika: Koláž

¹⁵⁸ PRIMA CHLAP. [online]. [cit. 2025-04-10]. Dostupné z: <https://www.instagram.com/primachlap/>

¹⁵⁹ BABANOVÁ, Anna, KOLÁŘOVÁ, Jitka, ŠILLER, Jan. *Volba povolání bez předsudků: metodika projektového dne pro základní školy*. V Praze: Gender Studies, 2014, ISBN 978-80-86520-48-3. s. 24,25. Pracovní list 01, Dva životy.

Pomůcky: Časopisy, tištěné fotografie, lepidlo, čtvrtky, mobilní telefony, pracovní listy, barevné papíry

Výtvarný problém: Co všechno mohu dělat s novinami a koláží? Jakým způsobem vytvořit roláž ze dvou různých fotografií? Jak převést fotografii do barevných ploch? Jak mohu výtvarně vyjádřit svoji osobnost a své záliby?

Zadání:

1) Utvořte skupiny po 4-6, sedněte si ve skupince tak, abyste neslyšeli ostatní skupiny. Dostanete pracovní list¹⁶⁰, společně si ho přečtete a odpovíte na otázky. Poté se ve skupince přesuňte dozadu třídy. Vepředu na lavicích jsou položeny bílé papíry. Nakreslete člověka, o kterém čtete v příběhu, ve spolupráci s celou skupinou ve štafetě. Každý, kdo přijde k papíru, ale může udělat pouze 1 nepřerušenu čáru (nemusí být rovná). Úkol je časově omezen. Poté prezentujte před třídou svůj obrázek i závěr z pracovního listu.

2) Kolážový text Prima Chlap¹⁶¹: Vezměte si mobilní telefony a na Instagramu si najděte účet Prima chlap, který předělává hlášky žen i mužů do opačného pohlaví. Vyberte si jeden příspěvek a ilustrujte ho, pomocí obrázku (1 i více) vystřižených z dostupných časopisů. Poté vystříhejte písmena a přepište text, (můžete využít i kombinaci s psaným písmem). Vše nalepte na 1 čtvrtku (možnost udělat nejprve barevné pozadí).

3) Roláž fotografií se spolužákem/spolužačkou. Utvořte dvojice. Každý rozstříhejte svoji fotografii např. na proužky velikosti 1 cm. Můžete to mít na výšku, na šířku ale i úhlopříčně nebo do kolečka, či pouze vystříhaných několik trojúhelníků. Můžete použít i vícekrát svou fotografii. Inspirujte se ukázanými díly. Ve dvojicích spolupracujte a domluvte se na způsobu řešení.

4) Vezměte si svoji fotografii a v polovině udělejte svislou čáru. Jednu polovinu nechte tak jak je a druhou ztvárněte pomocí barevných papírů v plochách.

¹⁶⁰ BABANOVÁ, Anna, KOLÁŘOVÁ, Jitka, ŠILLER, Jan. *Volba povolání bez předsudků*, s. 24,25. Pracovní list 01, Dva životy.

¹⁶¹ PRIMA CHLAP. [online]. [cit. 2025-04-10]. Dostupné z: <https://www.instagram.com/primachlap/>

5) Koláž já, co mě baví, co mě naplňuje. Z pracovního listu vyberte vlastnosti, které byste rádi měli.¹⁶² Ztvárněte svoji osobnost koláží. Využijte svoji fotografii, jakkoli můžete si inspirovat roláží, nebo ji rozkouskovat. Z časopisů vyberte, co vás charakterizujete.

Postup:

- 1) První hodina motivační pro celý projekt. Rozdělit děti do skupin 4-6. Prostředí tak, aby se neslyšeli. Rozdáme jim 2 verze pracovního listu¹⁶³, ale žáci nevědí, že jsou pracovní listy dva. Po vyplnění listu žáci pomocí štafety zakreslí postavu ze svého příběhu, vyžítím vždy jen pouze 1 nepřerušené čáry na časový limit. Následuje setkání celé třídy. Jednotlivé skupiny ukáží své obrázky a přečtou svoje odpovědi a ty vyučující zapíše na tabuli do sloupců A a B. V této fázi vyjde najevo odlišný gender hlavních hrdinů příběhu. V diskuzi se soustředíme na všechny významné rozdíly v odpovědích skupiny A a B. Cílem cvičení je, aby si studující uvědomili a mohli zkoumat, kolik předsudků je spojených s pohlavím. Informace, které oba příběhy poskytovaly, byly velmi strohé.
- 2) Kdo nemá Instagram může se připojit i přes internetový prohlížeč, případně si půjčit školní počítače. Účet vtipně předělává hlášky mužů a žen, pouze přehodí pohlaví, čímž dochází k absurdním citátům a vytváří tak paradoxní situace, které se jeví jako vtipné. Na příští hodinu je potřeba donést si svoji vlastní portrétovou fotografii (černobíle) vytištěnou na A4 4 kusy, ideálně jedna fotografie vícekrát.
- 3) Utvoření dvojic podle toho, jak známe třídu 1. možnost kluk + holka 2. možnost spolusedící 3. možnost vyberou si sami dvojice. Ukážeme příklad z výtvarné kultury, roláže pro inspiraci. Tvorba ve dvojicích. Na příští hodinu donést opět 1 svoji portrétovou fotografii-mohly by mít i z předešlé hodiny.
- 4) Pomocí barevných papírů ztvárnit polovinu svého portréту. Práce s barevnými plochami.
- 5) Koláž já, co mě baví, co mě naplňuje. Práce s pracovním listem – příprava na další téma – hledání povolání. Koláž z časopisů a vlastní fotografie.

Reflektivní otázky:

1) Na základě, čeho jste usoudily, že Alex je dívka, nebo chlapec? Jaké konkrétní informace v textu je k tomu vedly? Zde je důležité porovnat, jak žáci a žáčky náznaky v textu interpretovali – obrázek, který si o hlavní postavě příběhu sami vytvořili, totiž jistě bude překračovat to, co se dozvěděli z textu. Na závěr vysvětlíme pojem genderový stereotyp.

¹⁶² BABANOVÁ, Anna, KOLÁŘOVÁ, Jitka, ŠILLER, Jan. *Volba povolání bez předsudků*, s. 82, Pracovní list 11, co Chci umět a co chci dělat.

¹⁶³ Tamtéž, s. 24,25. Pracovní list 01, Dva životy.

Rozšíření diskuze: Další diskuze se může týkat vlivu předsudků na budování budoucí kariéry člověka. Vnímají žáci a žačky, že je jejich pohlaví nějak omezuje, nebo jim naopak některé věci umožňuje dělat? Jak by mohla fungovat škola, aby umožnila žákům a žačkám plně rozvíjet jejich schopnosti bez ohledu na to, zda jsou děvčata nebo chlapci?

2) Jak jste se cítili u čtení instagramového profilu Prima chlap? Bylo to pro vás vtipné, smutné, nepochopitelné, nudné... Podle čeho jste vybírali ilustrační obrázek?

3) Bylo vám nepříjemné kombinovat svoji fotografii se spolužákem/spolužačkou? Tvořili jste kreativně a snažili jste se o co nejoriginálnější roláž anebo jste se snažili zvolit nejvíce snadnou cestu? Proč? Jak se vám pracovalo ve dvojici? Bylo něco, na čem jste se neshodli?

4) Jaké pro vás bylo dolepovat vlastní fotografii? Měli jste pocit, že ničíte nebo vylepšujete fotografii? Jak se vám pracovalo v plochách? Měli jste tendenci dělat věci více konkrétně?

5) Dělali jste již tento typ úkolu? Našli jste v časopisech něco, co vás vystihuje? Znáte své spolužáky? Překvapilo vás u někoho něco, co tam nalepili?

Téma 2: Volba povolání, reklama

Koncept: ženy v umění, povolání, reklama

Motivace: Ukázka videa muž květinář, ukázka plakátu Ostrava Filosofická fakulta

Výtvarná kultura: Frida Kahlo, Toyen, Vlasta Vostřebalová-Fisherová, Marina Abramović a Ulay...

Výtvarná technika: libovolná technika, kombinovaná technika, kresba

Pomůcky: čtvrtky, velké (flipchartové) papíry, psací potřeby, časopisy/noviny/ukázky reklam, nastříhané kartičky povolání, látky, krepové papíry, mobilní telefony

Výtvarný problém: Jak znázornit příběh a jeho možné pozadí komiksem? Jak pomocí reklamy nalákat ostatní na vybrané povolání? Jak pomocí vlastního těla ztvárnit povolání do reklamního plakátu?

Zadání:

1) Na úvod si zahrajeme rychlou soutěž. Jste rozděleni do týmů podle řad, jak sedíte. Jeden ze třídy půjde na tabuli nakreslit nějaké povolání. Ostatní hádají, jaké povolání nakreslil.

Která řada uhodne jako 1. získává bod. Jsou povolání genderově omezená? Jak? Mohou ženy a muži dělat to samé? Co nemohou dělat ženy, co nemohou dělat muži a proč? Je to o tom, že něco dělat nemohou anebo je to společností ve které žijeme? Může být muž květinář? Může být žena automechanička? Připadá vám na tom něco divného? Poslechněte si, jak to bylo s ženami v umění.

2) Vezměte si jeden z textů¹⁶⁴ a přečtěte si příběhy lidí, kteří pracují v genderově netradičním povolání. S čím se setkávají ve svém okolí? Jak okolí reaguje na jejich povolání? Nakreslete komiks o 4-6 políčkách, vymyslete si situaci/příběh, který by se mohl odehrát v životě člověka, který dělá stejné povolání, o jakém jste si přečetli. Inspirujte se textem. A využijte textová pole ve svém komiksu.

3) Utvořte dvojice/trojice a vyberte si jedno povolání, které je podle vás netradiční pro určitý gender. Vymyslete, jak byste mohli toto povolání zatraktivnit. Vyfoťte fotografii, na které znázorníte toto povolání tak, aby bylo zajímavé a lákalo ostatní k jeho vykonávání. Na fotografii může být 1 člověk ze skupiny i celá skupina-poproste ostatní o vyfocení. Udělejte si kostým vašeho povolání, vyberte pozadí fotografie...

4) Vezměte si vytištěnou fotografii z minulé hodiny a znova se rozdělte do stejných skupin. Fotografii nalepte na flipchartový papír nebo velkou čtvrtku. Udělejte reklamní plakát na vámi zvolené povolání. Plakát dokreslete nebo využijte výstřižků z časopisu. K povolání také najděte informace na internetu. Použijte mobilní telefony nebo školní počítače. Minimálně jednu informaci zaznačte grafem. Zkuste najít zastoupení obou pohlaví v tomto povolání. Váš plakát prezentujte před třídou.

5) Libovolnou technikou zpracujte téma: Jak by to vypadalo, kdyby světu vládly ženy? Svě dílo poté vysvětlíte psaným textem/prezentací před třídou.

Postup:

1) První hodina projektu motivační k různým povoláním. Nejprve si zahrajeme soutěžní hru, hádání povolání. Žáci a žákyně jsou rozděleni na týmy podle řad, jak sedí. Jeden/jedna žák/žákyně jde k tabuli, vytáhne si lísteček s povoláním a nakreslí ho na tabuli. Která řada uhodne získává bod. Celkově se vystřídají žáci a žákyně z různých řad,

¹⁶⁴ BABANOVÁ, Anna, KOLÁŘOVÁ, Jitka, ŠILLER, Jan. *Volba povolání bez předsudků*. , s.32-39, pracovní list 03, Osm povolání.

minimálně 6 obrázků. Učitel/ka si zapisuje odpovědi žáků/žákyn, v jakém genderu hádali, jaké povolání a pak se reflexivně zeptá, proč hádali, jaký gender a jestli má povolání gender.

Teoretická hodina na ženy v umění. Myslíte si, že ženy se mohly živit uměním vždy? Proč ano, proč ne? Teoretická hodina na téma ženy umělkyně, např. Frida Kahlo, Toyen, Vlasta Vostřebalová-Fisherová, Marina Abramović a další.

- 2) Tvorba komiksu vycházející z příběhů lidí s genderově netradičním povoláním. Libovolná technika 4-6 políček s využitím textu.
- 3) Teoretický úvod s ukázkou genderově stereotypních reklam. Žáci/žákyně si ve skupině zvolí povolání, které je podle nich genderově nevyvážené. Mají za úkol vlastním tělem ztvárnit povolání a vyfotit fotografii. Mohou poprosit ostatní, aby je vyfotili. Úkolem je fotografii udělat atraktivní pro reklamu a zamyslet se i nad kostýmem (látky, krepový papír, noviny, věci z kuchyňky, náradí z dílny...) a pozadím fotografie. Zadání by se možná mohlo dát o hodinu dříve, aby si to mohly rozmyslet a donést si věci z domu.
- 4) Fotografie vytisknou děti nebo učitel/ka, záleží na domluvě ve třídě. Žáci/žákyně vytvoří reklamní plakát na jejich povolání s využitím informací z internetu. Minimálně 1 informaci znázorní graficky. Poté své dílo prezentují před třídou. Každý žák si nakonec vybere reklamu, která by ho nejvíce nalákala na netradiční povolání.
- 5) Kdyby světu vládly ženy. Libovolná technika, reflexe v psaném textu nebo před třídou.

Reflektivní otázky:

1) Mají povolání gender? Jsou genderově omezená? Jak? Mohou ženy a muži dělat to samé? Co nemohou dělat ženy, co nemohou dělat muži a proč? Je to o tom, že něco dělat nemohou anebo je to společností ve které žijeme? Může být muž květinář? Může být žena automechanička?

2) Čím to je, že některá povolání vykonávají především ženy a jiná především muži? Jaké to může mít dopady na podobu a prestiž daných povolání? Podle čeho by si měli lidé vybírat svá povolání? Které faktory by měly být zvažovány? Znáte někoho ve svém okolí, kdo pracuje v genderově netradičním povolání? Uvažuje někdo z vás o genderově netradičním povolání? Jak může okolí podpořit správnou volbu povolání?

3) Jak se vám pracovalo ve dvojicích/ /trojicích? V čem jste se shodovali a v čem rozcházeli? Jaké emoce vzbuzují reklamy? Jaké vlastnosti jsou mužům a ženám přiřazovány? Jaký životní styl reklama představuje? Pracuje reklama s nějakými genderovými stereotypy? Pokud ano, proč myslíte, že je používá? Je to podle vás správné nebo etické? Je správné, aby ve společnosti existovala pravidla, která brání určitým typům reklamy?

4) Jak se vám pracovalo ve dvojicích/ /trojicích? V čem jste se shodovali a v čem rozcházeli? Čím to je, že některá povolání vykonávají především ženy a jiná především muži? Jaké to může mít dopady na podobu a prestiž daných povolání? Podle čeho by si měli lidé vybírat svá povolání? Které faktory by měly být zvažovány? Znáte někoho ve svém okolí, kdo pracuje v genderově netradičním povolání? Uvažuje někdo z vás o genderově netradičním povolání? Jak může okolí podpořit správnou volbu povolání?

5) Jak by to vypadalo, kdyby světu vládly ženy? Zůstalo by to stejné? Bylo by méně, více, stejně válek? Kdo podle vás vládne světu teď? Pracovalo se vám s takto volným tématem dobře, nebo byste potřebovali konkrétnější zadání? CO vám na zadání vadilo?

Téma 3: Moje místo v domácnosti

Projektové téma: Genderové stereotypy

Téma 3: Práce v domácnosti

Koncept: žena, práce, rodina, domácnost

Motivace: Pracovní list na téma rozdělení práce v domácnosti

Výtvarná kultura: Martina Drozd Smutná, Kateřina Šedá, Petra Herotová

Výtvarná technika: Malba akrylem/temperami, suchý pastel, bílá voskovka a vodové barvy, koláž

Pomůcky: pracovní listy, akrylové/temperové barvy, suchý pastel, voskové barvy, vodovky, časopisy

Výtvarný problém: Jak interpretovat text? Jak kreslit bíle, když to nevidím? Jak ztvárnit moje místo v rodině?

Zadání:

1) Přineste/vyplňte pracovní list.¹⁶⁵ Nepodepsaný ho pověste na vyhrazenou stěnu. Utvořte skupiny po 4-6. Každé skupince bude přidělen 1 člen rodiny, prohlédněte si všechny tabulky

¹⁶⁵ BABANOVÁ, Anna, KOLÁŘOVÁ, Jitka, ŠILLER, Jan. *Volba povolání bez předsudků*, s. 83, Pracovní list 11, co Chci umět a co chci dělat.

a pozorujte různost mezi jednotlivými rolemi a zaznamenejte ji. Kolik času tráví jednotliví členové prací? Svůj závěr ji vyjádřete koláčovým grafem a prezentujte před třídou.

2) Prohlédněte si deníky mého dědy. Vyberte si zápis z jednoho dne, přepište si ho na kus papíru a libovolnou technikou zpracujte ho technikou suchého pastelu.

3) Vezměte si bílou čtvrtku a bílou voskovku. Nakreslete činnost, která je podle vás ve vaší domácnosti nejvíce přehlížená. Neviditelná. Je to něco, co děláte vy? Máte pocit, že jste málo chváleni za to, že si uklízíte pokoj? Nebo váš sourozenec? Nebo vaše/váš maminka/tatínek uklízí a vaří bez pochvaly? Nebo váš/vaše tatínek/maminka třeba udržuje auto? Zamyslete se, co je u vás nejvíce opomíjená práce a nakreslete ji neviditelně-bílou voskovkou na bílou čtvrtku. Poté obraz přetřete vodovými barvami, aby se neviditelná práce stala viditelnou.

4) Namalujte akrylovými/temperovými barvami obraz velikosti A1 na téma moje místo v rodině. Jaká je domácí práce/činnost kterou děláte nejčastěji, nebo vás nejvíc baví, nebo se od vás očekává?

5) Návštěva galerie.

Postup:

1) Představení mého díla. Vyplnění/donesení pracovního listu. Pracovní listy si děti nepodepisují – jde o podrobnou sondu do rodinné sféry, a proto je potřeba postupovat citlivě. Vyplnit tabulku mohou děti přímým pozorováním. To znamená, že je nutné zadat úkol minimálně jeden týden předem. V tom případě je dobré dětem zdůraznit, aby si dělaly poznámky za každý jednotlivý den. K tomu účelu můžeme nakopírovat záznamový arch sedmkrát pro každé dítě. Na konci týdne je nutné zanést souhrnné údaje do jedné tabulky, s níž se bude dále pracovat ve škole. Druhou možností pro vyplnění tabulky je odhad přímo v okamžiku zadání aktivity. U starších dětí (nad 12 let) je obvykle časový odhad relativně přesný, takže dovoluje cíl aktivity naplnit. Po vyplnění tabulek začíná skupinová práce směřující k vyhodnocení údajů za celou třídu. Vyplněné pracovní listy rozmístíme na lavice či nalepíme na stěny tak, aby kolem nich bylo možné procházet. Pracovní listy by neměly být adresně spojeny s jednotlivými dětmi, aby nedošlo při prohlížení k posmívání či konfliktům. Již při zadávání a následné diskuzi je důležité zdůrazňovat, že každá rodina má

jiné zvyky a žádný z nich není špatný, pokud dané rodině vyhovuje. Vidět pestrost v různých rodinných modelech péče o domácnost dětem pomůže uvědomit si, co jim osobně vyhovuje a co se budou snažit ustavit v rodině, kterou zřejmě v budoucnosti založí. Nejprve děti rozdělíme do menších skupinek, z nichž každá bude sbírat z celé třídy data týkající se jednotlivých členů rodiny, tj. jedna skupina bude sledovat matky, druhá otce atd. Úkolem skupiny bude prohlédnout všechny tabulky a pro danou osobu zpracovat průměrné množství času, které tráví jednotlivými činnostmi. Následně skupiny prezentují před celou třídou výsledky a porovnává se celková zátěž domácími pracemi u jednotlivých osob v rodinách. Pozornost by měla být věnována také typům domácích prací, které vykonávají ženy a muži. Skupinové výstupy týkající se množství času, které jednotlivé osoby v rodinách věnují domácím pracím, lze ztvárnit graficky, a to konkrétně v koláčových grafech. Vytvoření grafu předpokládá, že děti spočítají procentuální podíly jednotlivých činností pro každou osobu v rodině.

- 2) Vybrat z deníku zápis a zpracovat ho technikou suchého pastelu. (Nebo libovolně?)
- 3) Vybrat činnost, která je podle nich u nich doma nejvíce samozřejmá a neviditelná, namalovat bílou voskovkou na bílou čtvrtku a přetřít barvami.
- 4) Namalovat svoje místo v rodině, činnost, kterou nejčastěji zastávám pomocí akrylových/temperových barev.
- 5) Návštěva galerie.

Reflektivní otázky:

1) Závěrečná diskuze by měla směřovat k tomu, že nerovnoměrné rozdělení domácích prací mezi ženy a muže má vliv na jejich profesní život i na jejich odpočinek. Pokud se oba rodiče chtějí věnovat vedle rodiny také svému profesnímu rozvoji, měly by se domácí činnosti rovnoměrněji rozdělovat. V diskuzi je možné identifikovat možnosti, které k větší rovnoměrnosti povedou, např. větší zapojení dětí do domácích prací, střídání rodičů v časově nejnáročnějších domácích pracích, využití vnějších služeb, ústupek z představy o ideální domácnosti atd. Zafixování závěrů skupinové diskuze může mít rovněž grafickou podobu. Do koláčových grafů se zaneše, jaký podíl domácích prací u jednotlivých osob v rodině skupina považuje za optimální. Pokud se grafy nakreslí na stejný arch jako původní

výstupy z pozorovaných dat, může vzniknout plakát Jak jsou rozdělené domácí práce v našich rodinách a jak bychom si to přáli, který doporučujeme vystavit ve třídě.

2) Jak se vám pracovalo s interpretací deníkového textu? Podle čeho jste si vybrali záznam? Jak se vám pracovalo s kombinací zadání a suchého pastelu?

3) Která práce je u vás doma přehlížená? Co přehlížíte vy sami a berete za automatické? Jak se vám pracovalo. Když jste neviděli, co kreslíte? Jste spokojeni s tím, jak váš obraz vypadá, nebo jste zklamaní z výsledku neviditelné kresby a proč?

4) Jaké pro vás bylo přenést vaši činnost v domácnosti do média malby? Měli jste tendenci se přikrášlovat nebo zošklivovat ve vašem autoportrétu? Myslíte, že by s vámi vybranou činností souhlasili ostatní členové rodiny?